

**TURUN
YLIOPISTO**

Yrittäjien näkemykset yrittäjäeläkeuudistuksesta 2022

Eläkejärjestelmän polkuriippuvuudet
yksin- ja mikroyrittäjien intressejä ja ideoita kaventavina tekijöinä

Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalipolitiikan
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Niina Andersin

29.3.2026
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiaalipolitiikka

Tekijä: Niina Andersin

Otsikko: Yrittäjien näkemykset yrittäjäläkeuudistuksesta 2022. Eläkejärjestelmän polkuriippuvuudet yksin- ja mikroyrittäjien intressejä ja ideoita kaventavina tekijöinä.

Ohjaaja: Professori Heikki Ervasti

Sivumäärä: 68 sivua

Päivämäärä: 29.3.2026

Tiivistelmä

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on syventyä Suomessa toimivien yksin- ja mikroyrittäjien näkemyksiin yrittäjien eläkejärjestelmän (YEL) uudistamisesta. Tutkielman tavoitteina on selvittää teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, miten yrittäjien näkemykset kohtaavat eläkejärjestelmän kestävyys- ja ulottuvuudet ja miten yrittäjät arvioivat järjestelmän kestävyys- ja ulottuvuuden toteutumista suhteessa omaan asemaansa. Lisäksi tutkielmassa kartoitetaan, miltä osin eläkejärjestelmän polkuriippuvuudet kapeuttavat yrittäjien kehitysideoiden toteuttamista.

Tutkielman aineistona käytetään yksin- ja mikroyrittäjien vuonna 2022 julkaistun Kansalaisadressin kommenttikenttään kirjaamia näkemyksiä. Kansalaisadressin vaatimuksena oli Yrittäjän eläkelain muutosta koskevan esityksen (HE 102/2022 vp) kumoaminen ja uudelleenkäsittely. Teoreettinen viitekehys perustuu YEL-järjestelmän kestävyys- ja historiallisinstitutionaaliseen lähestymistapaan. Tutkimuksen analyysissä sovelletaan YEL-järjestelmän kestävyys- ja ulottuvuuksien ja eläkepolitiikkaa selittävän historiallisen kehityksen pohjalta muodostettua tarkastelukehikkoa.

Tulosten mukaan YEL-uudistuksen poliittiseen kestävyys- ja ulottuvuuden kohdistuva kritiikki painottaa, miten uudistuksen koetaan heikentäneen järjestelmän legitimiyyttä. Tämän osalta yrittäjät tuovat esiin Suomen kolmikantaisen päätöksentekomallin, joka kaventaa yrittäjien mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon. Taloudelliseen kestävyys- ja ulottuvuuden kytkeytyvä kritiikki puolestaan kohdistuu nousevien YEL-maksujen kohtuuttomuuteen, mikä uhkaa yrittäjien toimeentuloa sekä yritysten kannattavuutta. Yrittäjien tähän epäkohtaan esittämää kehitysideaa eläkemaksun vapaaehtoisuudesta jarruttavat YEL-vakuutuksen lakisääteisyys, jakoperusteisuus ja idea kollektiivisesta vastuusta. Sosiaalisen kestävyys- ja ulottuvuuden osalta tuloksissa nousee keskeiseksi yrittäjien kokemus eläketurvan epäoikeudenmukaisuudesta. Yrittäjät perustelevat tätä heikolla eläkekertymällä ja sosiaaliturvalla sekä eläkeoimijoiden puutteellisella ymmärryksellä liiketoiminnan lainalaisuuksista. Yrittäjien esittämää kehitysideaa palkansaajien kanssa yhdenmukaisen sosiaaliturvan toteuttamista rajoittavat kuitenkin järjestelmien yhdistämisestä aiheutuvat kustannukset sekä rahastoimiseen tarvittava pääoma.

Tutkielman johtopäätös on, että eläkepolitiikan keskeisten instituutioiden intressit ja ideat eivät kohtaa yksin- ja mikroyrittäjien intressejä, ideoita ja liiketoiminnan toimintaperiaatteita. Tulokset viittaavat siihen, että YEL-järjestelmän polkuriippuvuudet ovat keskeisin syy 1970-luvulta jatkuneeseen eläkekiistaan. Laajaa yrittäjäläkeuudistusta on kansantaloudellisesti ja poliittisesti vaikea toteuttaa. Jatkossa poliitikkojen puheissa saattaa esiintyä aiempaa enemmän myynnillisesti kehystettyä ja rationaalisiin perusteisiin nojaavaa vaikuttamista. Pohjoismaiden eläkejärjestelmiä vertaileva tutkimus voisi jatkossa tuoda käytännössä testattuja ideoita yrittäjien eläkejärjestelmän kehittämiseen Suomessa.

Avainsanat: YEL, yksin- ja mikroyrittäjä, eläkejärjestelmän kestävyys, eläkepolitiikka, historiallinen institutionalismi, kansalaisadressi

1	Johdanto	4
2	Eläkejärjestelmän kestävyys ja eläkepolitiikkaa selittävät tekijät	9
2.1	Eläkejärjestelmien kestävyys	9
2.1.1	Eläkejärjestelmän taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys	10
2.1.3	Eläkejärjestelmän poliittinen kestävyys	15
2.2	Eläkepolitiikan muotoutuminen	17
2.2.1	Ideat, intressit ja instituutiot selittävinä tekijöinä	17
2.2.2	Historiallinen institutionalismi ja polkuriippuvuus selittävinä tekijöinä	20
3	Yrittäjyys ja yrittäjien eläkejärjestelmän muotoutuminen	21
3.1	TyEL-järjestelmän asteittainen kerrostuminen ja muuntuminen	21
3.2	Yrittäjien eläkejärjestelmän ajautuminen ja muuntuminen	24
3.3	Yrittäjyys, liiketoiminnan lainalaisuudet ja YEL-järjestelmän erityispiirteet	27
4	Tutkimusasetelma	32
4.1	Tutkimusongelma, tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	32
4.2	Tutkimusaineisto, tutkimusmenetelmä ja eettiset kysymykset	34
5	Tulokset	38
5.1	Yrittäjien kritiikki YEL-järjestelmää kohtaan	38
5.1.1	YEL-vakuutusmaksun kohtuuttomuus – yritys kaatuu kannattomuuteen	39
5.1.2	Yrittäjän eläketurvan epäoikeudenmukaisuus - eläkemaksulla ei saa turvaa	42
5.1.3	YEL-järjestelmän legitimiuden horjuminen - yrittäjyyden heikot edellytykset	46
5.2	Eläkejärjestelmän polkuriippuvuudet yrittäjien kehitysideoiden jarruina	50
5.2.1	Vapaaehtoinen tai liukuvan tulon mukaan joustava järjestelmä	51
5.2.2	Palkkaperusteinen eläkejärjestelmä ja yhdenmukainen sosiaalijärjestelmä	54
5.2.3	Julkisten varojen oikeudenmukaisempi käyttö ja tukea yksinyrittäjille	56
6	Johtopäätökset ja pohdinta	60
	Lähdeluettelo	69
	Liitteet	82

1 Johdanto

Eläkejärjestelmän taloudellinen, sosiaalinen ja poliittinen kestävyys on ollut keskeinen huolenaihe maailmanlaajuisesti parinkymmenen vuoden ajan. Suomessa yhä kasvavan huolen taustalla olevia syitä ovat talouskasvun heikkeneminen, valtion velkaantuminen, heikot työllisyysnäkymät ja väestön ikärakenne kuten syntyvyyden lasku sekä väestön ikääntyminen ja elinajan pidentyminen. Näiden lisäksi eläkejärjestelmän kestävyyttä ovat haastaneet epävarmuus nettomaahanmuutosta ja eläkerahastojen sijoitustuotoista. (Kuivalainen ym. 2025, 41, 60.) Samaan aikaan perinteiset työntekijä–työnantaja-tyyppiset palkkatyöpaikat vähenevät, digitalisaatio uudistaa tapoja tehdä työtä ja alustoilla tehtävät työt ohjaavat ihmisiä yrittäjyyden suuntaan (Dufva ym. 2017, 47–49). Lisäksi tekoälylle altistuminen vaikuttaa työn tuottavuuteen ja työllisyyskehitykseen (Parviainen 2025; Bailey ym. 2024). Ovatko nämä muutokset uhka vai mahdollisuus eläkejärjestelmän kestävyydelle?

Erityisesti yrittäjien eläkejärjestelmän (YEL) kestävyuden epätasapaino on tunnistettu ongelmalliseksi (Andersen 2021, 9). Yrittäjällä tarkoitetaan ensisijaisesti henkilöä, joka tekee ansiotyötä olematta työsuhhteessa tai muussa julkisoikeudellisessa toimessa. Lisäksi yrittäjiksi luetaan henkilöt, jotka omistavat tietyn osan osakeyhtiöstä. (Yrittäjän eläkelaki 2006, luku 2.) Vuoden 2022 eläkeuudistuksen aikana Suomessa oli yhteensä 455 265 yritystä. Merkille pantavaa eri kokoisten yritysten jakaumassa on se, että 95,7 prosenttia yrityksistä oli yksinyrittäjiä ja mikroyrityksiä, joilla tarkoitetaan alle 10 hengen yrityksiä. Kun taas suuryrityksiä oli 0,1 prosenttia eli 682 yritystä kokonaismäärästä. (Suomen yrittäjät 2023.) Ottaen huomioon yksin- ja mikroyrittäjien suhteellisen osuuden, heidän näkemyksiään YEL-järjestelmän kestävydestä on tutkittu vähän. Toisin kuin eläkepoliittisten toimijoiden näkökulma YEL-järjestelmän kestävydestä on saanut paljon tilaa tutkimuksissa.

Tässä sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielmassa tavoitteeni on selvittää, miltä osin yrittäjien näkemykset kohtaavat yrittäjien eläkejärjestelmän (YEL) kestävyuden ulottuvuudet ja miten yrittäjät arvioivat eläkejärjestelmän kestävyuden toteutumista suhteessa omaan asemaansa. Lisäksi tuon esiin yrittäjien kehitysideat liittyen YEL-järjestelmään. Kehitysideoiden osalta tarkastelen YEL-järjestelmän historiallista muovautumista siltä osin, miten eläkejärjestelmien polkuriippuvuudet mahdollistavat tai kapeuttavat yrittäjien ideoiden toteuttamista käytännössä.

Suomessa yrittäjien eläkejärjestelmäkiistaan on haettu ratkaisua 1960-luvulta lähtien (Hannikainen 2012, 126–128). Vuoden 2022 eläkeuudistus (Eduskunta 2022) ei tuonut kiistaan ratkaisua. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 18.11. 2025 pohditaan jopa, uhkaako pääministeri Orpoon hallitusta yrittäjien eläkekapina (Helsingin Sanomat 2025a). Pitkään ratkaisemattomana pysyneen eläkekiistan takia tutkimushypoteesini on, että vuoden 2022 YEL-järjestelmäuudistusta koskevan kiistan keskiössä on yhtäältä yrittäjien eläkejärjestelmän polkuriippuvuuksien ja toisaalta eläkepoliittisten toimijoiden intressien ja ideoiden kohtaamattomuus liiketoiminnan toimintaperiaatteiden ja yrittäjien intressien kanssa.

Polkuriippuvuudella tarkoitetaan historialliseen kehitykseen vaikuttaneiden toimijoiden valintojen vaikutusta tulevaisuuteen (Myles & Pierson 2001, 313). Hyödynnän YEL-järjestelmän historiallisen kehityspolun kuvaamisessa teoreettisena työkaluna politiikan tutkimuksessa vakiintuneesti käytettyä Piersonin (Em. 2001; Pierson 2000) historiallista institutionalismia. Analysoin yksin- ja mikroyrittäjien näkemyksiä eläkejärjestelmän kestävydestä eläkepolitiikan muotoutumista selittäviä tekijöitä mukaillen.

Analyysimenetelmänä käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysyä (Ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2018).

Eläkepolitiikan muotoutumiseen vaikuttavat instituutiot, ideat ja intressit. Näistä eläkejärjestelmien muotoutumista selittävästä tekijöistä eläkepolitiikan instituutiot rakentavat eläkejärjestelmien puitteet, eri toimijoiden intressit ohjaavat neuvotteluja ja ideat määrittelevät eläkepolitiikan sisällön. (Ks. esim. Béland 2007.) Yrittäjien näkemysten osalta hyödynnän intressit ja ideat -käsitteitä yrittäjien näkemysten tulkinnassa. Nämä eläkepolitiikan muovautumista selittävät tekijät olen valinnut siksi, että kyseessä on laadullinen tapaustutkimus, jossa kiinnostuksen kohteena ovat muun muassa tutkittavien toimijoiden tavat jäsentää huomion kohteena olevaa asiaa (Eriksson & Koistinen 2014, 16). Tapaustutkimuksen ollessa kyseessä kuvaan seuraavaksi tapauksen keskeisimmät ajalliset ja sisällölliset asiat.

Käytän tutkimuksen empiirisenä aineistona vuoden 2022 Kansalaisadressissa julkaistun adressin kommenttikenttään kirjattuja kommentteja. Kansalaisadressin vaatimuksena oli *Yrittäjän eläkelain muutosta koskevan esityksen (HE 102/2022 vp) kumoaminen ja uudelleen käsittely*. Tämän adressin allekirjoitti 67 017 henkilöä 6.9.2022 mennessä. Lisäksi näistä allekirjoittaneista 21 377 henkilöä kirjasi adressin kommenttikenttään omat näkemyksensä YEL-järjestelmän uudistuksesta muutosesityksen ja sen saaman

mediahuomion mobilisoimina. (Adressit.com 2022.) Kansalaisadressin suuren kommenttimäärän takia rajaam kommentit perustelun sisältäviin kommentteihin valitsemani teoreettisen viitekehyksen ohjaamana.

Vuoden 2022 Kansalaisadressi aiheutti laaja-alaisen julkisen keskustelun, joka on jatkunut mediassa yhtäjaksoisesti jo neljän vuoden ajan. Keskustelun käynnistänyttä hallituksen esitystä (HE 102/2022 vp) varten tehty selvitystyö aloitettiin pääministeri Juha Sipilän hallituksen aikana vuonna 2017. Työryhmän raportti valmistui pääministeri Sanna Marniin hallituksen aikana vuonna 2019. Tässä Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) valmistelemassa esityksessä keskityttiin lähinnä yrittäjien eläkkeen (YEL) alivakuuttamiseen eli yrittäjien maksamiin liian pieniin eläkemaksuihin suhteessa yrittäjien vuosittaisiin tuloihin. (Eduskunta 2022.) Alivakuuttamisen korjaamisessa valtion intressinä on parantaa yrittäjien eläkejärjestelmän taloudellista kestävyttä eli julkisen talouden budjetti- ja rahoitustasapainoa ja sosiaalista kestävyttä eli eläkkeiden riittävyttä, luotettavuutta ja oikeudenmukaisuutta (Alaluusua-Listola ym. 2019, 54). Näin ollen lakiuudistuksen tavoitteiksi asetettiin muun muassa yrittäjien eläkevakuutusmaksun määrääntymisen tarkennus, maksaminen ja valvonta tarkennetun laskennallisen tulojen pohjalta (Eduskunta 2022).

Tapaukseen liittyvä Kansalaisadressi laitettiin liikkeelle 16.6.2022 Liisa Hanénin toimesta. Hanén perusti yrittäjien heikon yhteiskunnallisen aseman ja adressin saaman osallistumisaktiivisuuden innoittamana Yksin- ja mikroyrittäjien yhdistyksen (MYRY). (Hanén 2024.) Adressi toimitettiin Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle sekä eduskunnalle 6.9.2022, jonka yhteydessä järjestettiin mielenosoitus.

Mediamyrskyn jatkuessa muun muassa Suomen yrittäjät ry selitti hallituksen esityksen (HE 102/2022 vp) tavoitteiden taustoja ja perusteita. Yhdistyksen edustaja toi esiin Suomen valtion yrittäjien eläkkeiden subventointitarpeen, joka oli vuonna 2022 noin 400 miljoonaa euroa ja sen, että yrittäjien eläkejärjestelmää ei voida lopettaa sen jatkuvuusperiaatteen takia. Lisäksi edustaja muistutti, että YEL-maksu ei ole sijoitus, vaan sosiaalivakuutus. (Markkula 2022.) Suomen yrittäjien näkemyksen mukaan tulojen käsitettä ei pitäisi yksinkertaistaa siten, että tulo olisi vastaava asia kuin palkansaajan palkka, koska yrittäjän vastuulla on aikaansaada kannattavaa liiketoimintaa sekä innovoida ja testata uusia palveluita ja tuotteita markkinoilla. (Pentikäinen ym. 2022.)

Lisäksi Suomen yrittäjistä muistutettiin, että YEL-uudistuksen taustalla oli Finanssivalvonnan eläkeyhtiöille antamat moitteet (Finanssivalvonta 2021) ja esitys

sisältöineen lain muuttamiseen tuli Sosiaali- ja terveysministeriöltä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022a). Keskusteluun osallistui myös silloinen sosiaali- ja terveysministeri, jonka mukaan kyseessä oli melko pieni lakimuutos. Ministerin näkemyksen mukaan uudistuksessa työtulon määrittämisessä otetaan huomioon muutakin kuin toimialan mediaanipalkka. Tällaisia tekijöitä olivat muun muassa kausiluoteisuus, osapäiväisyys, liikevaihto ja viikkotyötuntien määrä. (Sarkkinen 2022.)

Kansalaisadressin suuren osallistujamäärän ja asian saaman mediakeskustelun takia Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti kolme uutta kuulemistilaisuutta. Näihin tilaisuuksiin osallistui muun muassa työmarkkinajärjestöjen ja eläketurvakeskuksen sekä pienten yrittäjien edustajia. Sosiaali- ja terveysministeriö toimitti eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle vastineen keräämistään asiantuntijalausunnoista 28.9.2022. (Sosiaali- ja terveysvaliokunta 2022b.)

Yrittäjien työeläkelain muutos sai eduskunnan hyväksynnän 9.12.2022 ja laki astui voimaan 1.1.2023. Adressin ja mediavaikuttamisen avulla lakiin saatiin muun muassa kuuden vuoden siirtymäaika ja maksukatto ennen vuotta 2023 aloittaneille yrityksille. Lisäksi eläkeyhtiöiden pitää ottaa huomioon yrittäjän näkemys työtulosta, jonka pohjalta YEL-maksu lasketaan. Siirtymäajan jälkeen YEL-työtulo nousee eläkeyhtiön arvioimalle tasolle tilanteessa, jossa eläkeyhtiö katsoo yrittäjän alivakuuttavan työtulonsa. (Hanén 2022.) Lakiuudistuksen vaikutukset näkyivät eläkeyhtiöiden tarkastuksissa vuosina 2023 ja 2024 siten, että kolmen yrittäjän neljästä YEL-maksu nousi. Tämä ei kuitenkaan vähentänyt valtion subventointitarvetta, vaan vuoden 2026 valtionosuuden YEL-järjestelmästä arvioidaan nousevan 600 miljoonaan euroon.

Jatkumona vuoden 2022 voimaan tulleeseen YEL-uudistukseen pääministeri Orpon hallitus teki väliaikaiseksi tarkoitetun muutosesityksen koskien aloittavien yritysten siirtymäaika (Palkoaho 2025). Vuoden 2025 lopulla oikeistoenemmistöisen hallituspuolueen sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen totesi Helsingin Sanomille, että pääministeri Orpon johtama hallitus aikoo muuttaa yrittäjien eläkejärjestelmää. Grahn-Laasonen mukaan Sosiaaliministeriö uudistaa aloittelevien ja pienituloisten yrittäjien eläkemaksuja siten, että eläkemaksu määräytyy todellisten tulojen mukaan YEL-työtulon sijasta. Kun kohderyhmäksi valitaan vain pienituloiset yrittäjät, Grahn-Laasonen mukaan uudistuksen hinta ei ole liian suuri Suomen valtiolle. (Grahn-Laasonen 2025.)

Sosiaali- ja terveysministeriön, YEL-järjestelmän kehittämistarpeiden selvityshenkilöksi asettaman Jukka Rantalan ja selvitystyön seurantaryhmän raportissa esitetään viisi

kehitysehdotusta YEL-järjestelmään. Työryhmä ehdottaa muun muassa työtulon määrittämistä yrittäjätoiminnan verotettavan ansiotulon mukaan, nykyisen työtulolaskurin kehittämistä työpanoksen ja tulojen mukaan, siirtymäsäännön kehittämistä ja pohdintaa YEL-maksujen rahastoimisesta yhdistämällä YEL- ja TyEL YEL -maksut korkean rahastointialkukupääoman takia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2025, 48–51.) Näin ollen 1960-luvulta alkanut instituutioiden erilaisiin intresseihin pohjautuvien ideoiden välinen eläkekiista (Hannikainen 2012, 96–103) jatkuu edelleen alettuaan vuonna 1970 voimaan tulleesta yrittäjien eläkelaista (Valtioneuvosto 2019, 13). Suurin kiinnostukseni kohde pro gradu -tutkielmassani on, mikä pitää tätä kiistaa yllä vuosikymmenestä toiseen.

Jäsennän pro gradu -tutkielmani teoreettisen viitekehyksen kahteen osaan: eläkejärjestelmän kestävyysolosuhteet ja eläkejärjestelmän muovautumiseen vaikuttavat tekijät. Luvun kaksi alussa tarkastelen taloudellisen kestävyysolosuhteiden osalta ensisijaisesti eläkelupausten ja eläkkeiden rahoittamiseen riittävien vakuutusmaksujen problematiikkaa. Tämän jälkeen käsittelen eläkejärjestelmän sosiaalista ulottuvuutta kuten yrittäjien näkemyksiä liittyen eläkkeiden riittävyyteen sekä eläketurvan oikeudenmukaisuuteen ja luotettavuuteen. Viimeisenä esittelen eläkejärjestelmien poliittista kestävyyttä kuten eläkepolitiikan keskeisiä toimijoita. Toisen luvun lopuksi kuvaan tutkielmaani valitsemani eläkepolitiikan muotoutumista selittävät tekijät YEL-järjestelmän synnyssä. Lisäksi linkitin edellä mainittuihin teemoihin aiempien tutkimusten tuloksia.

Kolmannessa luvussa kuvaan ensin yrittäjien eläkejärjestelmän historiapolkua. Keskityn niihin eläkepolitiikan muovautumista selittäviin tekijöihin, jotka ovat aiheuttaneet yrittäjien eläkejärjestelmän kestävyysolosuhteiden polkuriippuvuutta. Tämän jälkeen tuon esiin YEL-järjestelmän erityispiirteitä sekä yrittäjyyden ja liiketoiminnan perusteita vahvistamaan ymmärrystä tulosluvussa aineistosta esiin nostettuja yrittäjien kommentteja kohtaan. Luvussa neljä käyn läpi tutkimusasetelman, tutkimuskysymykset, tutkimushypoteesin, aineiston ja tutkimusmenetelmät sekä tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset. Tämän jälkeen esittelen tutkimustulokset ja johtopäätökset. Pro graduni päätteeksi pohdin, mitä vastaukset tutkimuskysymyksiini kertovat ja mitä niistä seuraa.

2 Eläkejärjestelmän kestävyys ja eläkepolitiikkaa selittävät tekijät

Suomen nykyiseen eläkejärjestelmään ovat vaikuttaneet muun muassa historialliset, yhteiskunnalliset ja poliittiset tekijät. Lisäksi eläkejärjestelmän kehityksessä on otettu vaikutteita muiden maiden järjestelmistä ja eläkejärjestelmien kestävyyttä on onnistuttu parantamaan vuosikymmenten ajan monin eläkepolitiikkatoimin. Eläkejärjestelmien kansainvälistä kestävyystutkimusta ovat tehneet ensisijaisesti Euroopan komissio, International labour organization (ILO) ja Maailmanpankki. Kun taas eläkejärjestelmien kestävyystutkimusta Suomessa ovat tuottaneet pääasiassa Eläketurvakeskus, Sosiaali- ja terveysministeriö, Finanssivalvonta, Kansaneläkelaitos sekä Työeläkevakuuttajat (TELA). Näiden lisäksi YEL-järjestelmään liittyvää tutkimustietoa ovat tuottaneet muun muassa Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen yrittäjät ry. Suomen TyEL-järjestelmään liittyvää kirjallisuus- ja tutkimustietoa on runsaasti. Toisin kuin yksin- ja mikroyrittäjien näkemyksistä YEL-järjestelmän kestävyydestä ei ole tehty vertaisarvioitua tutkimusta Suomessa.

2.1 Eläkejärjestelmien kestävyys

Euroopan unioni, Kansainvälinen työjärjestö (ILO) ja Kansainvälinen sosiaaliturvajärjestö (ISSA) ovat luokitelleet sosiaali- ja eläketurvajärjestelmät kolmeen pilariin. Ensimmäinen pilarin idea on lakisääteinen ja pakollinen sosiaaliturva, joka rahoitetaan verovaroin, veroluonteisin maksuin tai sosiaaliturvamaksuilla. Ensimmäisen pilarin ideaa täydentää toisen pilarin ammatillinen turva, joka perustuu useimmiten ammattialakohtaiseen sopimukseen. Kolmanteen pilariin kuuluu kaikki muu turva, jolla tarkoitetaan yleensä yksityisiä vapaaehtoisia vakuutuksia. EU:ssa Suomen työeläkejärjestelmän katsotaan kuuluvan ensimmäiseen pilariin, vaikka suurimmassa osassa kirjallisuutta Suomen eläkejärjestelmän katsotaan olevan hybridimalli, jossa on elementtejä kaikista pilareista. (Uusitalo 2016, 86, 93–94; Maailmanpankki 2005; Maailmanpankki; 1994.)

Suomen eläkejärjestelmän vahvuuksia ovat yhden luukun periaate eli eläkeasiat hoituvat yhden eläkevakuutusyhtiön toimesta, automaattiset sopeuttamismekanismit ja hyvä korvaustaso verrattuna useisiin muihin maihin. Suomalaista eläkejärjestelmää haastavat eläkemaksujen ja -menojen sekä sijoitusriskien ja tuottojen tasapainon säilyttäminen pitkällä aikavälillä sekä eläkeläisten keskinäisen eriarvoisuuden lisääntyminen. (Andersen 2021, 7.) Näistä haasteista huolimatta noin 70 prosenttia suomalaisista luotti eläkejärjestelmään, eläkkeelle siirtyminen oli myöhentynyt, työurat olivat pidentyneet ja työllisyys oli kasvanut

yli 50-vuotiailla vuosina 2020–2024 (Kuivalainen ym. 2025, 71). Toisaalta tutkimuksissa on havaittu, että poliittiset päätökset nähdään epävarmoina ja lähes puolet alle 30-vuotiaista varautuu eläkeikaan yksityisillä säästöillä tai vakuutuksilla. Tämä siitä syystä, että suomalaiset uskovat, että eläkkeitä ei pystytä maksamaan tulevaisuudessa. Lisäksi tutkimuksissa on tunnistettu, että eläkkeiden yksityiskohtien tuntemus on heikkoa (Tenhunen ym. 2025, 53–55; Tenhunen 2024). Seuraavaksi taustoitan näitä eläkejärjestelmien kestävyteen liittyviä näkökulmia.

Vanhuuden riski, jonka on pitkään ajateltu alkavan noin 65 ikävuoden tienoilla, on yksi elämän väistämättömistä taloudellisista ja sosiaalisista riskeistä. Viime vuosikymmeninä eläkeikää on jouduttu nostamaan yli 65 vuoden ikärajan, koska ihmisten elinikä on pidentynyt ja eläkekulut ovat kasvaneet. Toisaalta ihmiset ovat pystyvät olemaan työelämässä pidempään johtuen parantuneista työoloista. (Hanakka 2018, 162.)

Lakisääteisistä sosiaalivakuutusmaksuista kuten eläkemaksuista vastaavat työnantajat, palkansaajat, yrittäjät ja valtio. Työnantajat voivat tarjota työntekijöilleen lisäeläkkeitä lakisääteisen työeläkkeen rinnalla. Lisäksi ihmiset voivat varautua itse vanhuuden tuomiin riskeihin säästämällä, sijoittamalla ja vapaaehtoisilla yksityisillä vakuutuksilla. (Kangas & Niemelä 2017, 20–22.) Sosiaalivakuutukset perustuvat ajatukselle, että yksityiset markkinat eivät kykene tarjoamaan riittävää turvaa kansalaisille. Sosiaalivakuutuksen haasteena on se, että eläke on julkishyödyke, josta on hyötyä kaikille, mutta samalla sen tuottaminen ei ole kenenkään yksittäisen toimijan intressissä. Tästä on seurannut se, että eläkkeiden ideaa hyötynä kaikille heikentää muun muassa vapaamatkustajaongelma, jolla tarkoitetaan sitä, että kaikki eivät maksa eläkemaksuja eläkejärjestelmän laskennallisen idean mukaisesti. Koska eläkkeiden tuottaminen ei ole kenenkään vastuulla, ainoastaan julkinen toimija voi pakottaa veronmaksajat kustannusvastuuseen sekä ohjata ja valvoa yksilöiden käyttäytymistä. (Kangas & Niemelä 2017, 29–30.) Keinoina ohjata yksilöiden käyttäytymistä ovat muun muassa Suomen valtion mahdollisuus säännellä yksityisten eläkevakuutusten nostorajoituksia ja verokohtelua tai sosiaaliturvaetuuksina maksettavien kansan- ja takuueläkkeen määriä (Arajärvi 2011, 190).

2.1.1 Eläkejärjestelmän taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys

Eläkkeet ovat pitkäaikaisia sitoumuksia. Kunkin maan valitseman eläkejärjestelmän erityispiirteet määräävät, kuka kantaa riskin sekä miten eläke-etuudet ja niiden rahoitus määräytyvät. Suomen eläkemaksujen keräämistä ja eläkkeiden maksamista varten rakennetun

eläkejärjestelmän tehtävänä on jakaa taloudellisia ja sosiaalisia riskejä sekä turvata sosiaalista riskiä varmistamalla kohtuullinen toimeentulo kaikille vanhuuden, työkyvyttömyyden ja huoltajan kuoleman varalta (Hanakka ym. 2017, 86–87, 90). Tällaisesta Suomen julkisen talouden budjetti- ja rahoitustasapainosta, joka koskee sekä tulevia eläkemaksutuloja että maksettavia eläkkeitä, käytetään nimitystä eläkejärjestelmän taloudellinen kestävyys (Kuivalainen ym. 2025, 60–61). Taloudellisen kestävyuden ideana on tasapainottaa eläkejärjestelmä määrittämällä eläkemaksut tasolle, jolla karttuneet eläkkeet kyetään maksamaan.

Suomen eläkejärjestelmä on etuusperusteinen eli Suomen yksityisalojen työeläkejärjestelmän (TyEL) karttumisen perustuu palkansaajien työstä saatuihin ansioihin ja ansaintahistoriaan. Etuusperusteisista eläkkeistä suurin osa maksetaan niin sanotulla jakojärjestelmällä eli työnantajien ja työntekijöiden tällä hetkellä maksamilla eläkevakuutusmaksuilla. (Mäkinen 2018, 17–18.) Suomen yksityisalojen työeläkejärjestelmän (TyEL) taloudellista kestävyyttä parantaa lisäksi eläkemaksujen osittainen rahastominen. Rahastoidun varallisuuden on tarkoitus kattaa tulevaisuudessa yhä suurempi osa palkansaajien eläkkeistä, joten sijoitustuottojen merkitys kasvaa TyEL-rahoituksessa (Kuivalainen ym. 2025, 70).

TyEL:n rahastoinnin vakautta Suomen mallissa lisää se, että rahastoinnin hallintotapa on julkisyksityinen, joka yhdistää markkinalähtöisen sijoituslogiikan ja julkisen vastuun periaatteet. Näin ollen sijoitukset sopeutuvat sekä markkinaolosuhteisiin että paikallisiin poliittissosiaalisiin odotuksiin. Lisäksi rahastojen tuotot eivät pelkästään hillitse eläkemaksujen nousupaineita, vaan pitkäaikaiset sijoitukset infrastruktuuriin ja yrityksiin tukevat myös reaalityöntöä. Näiden takia osittain rahastoivan TyEL-mallin taloudellisessa kestävyudessa ei ole kysymys ainoastaan finanssiteknisestä asiasta, vaan lisäksi on huomionarvoista kuitenkin on, että edellä mainitun Suomen eläkkeiden jakojärjestelmän takia TyEL:n sijoitusriskin kantavat käytännössä tulevat sukupolvet.

Yrittäjien eläkejärjestelmä (YEL) on rakennettu suurimmilta osin TyEL:n kaltaiseksi, mutta järjestelmä poikkeaa muun muassa eläkkeiden rahastoinnin osalta TyEL -järjestelmästä. Lisäksi toisin kuin TyEL:ssä, jossa eläkemaksu perustuu palkkaan, YEL-maksu perustuu työtuloon, jonka perusteella karttuneet eläkkeet rahoitetaan ainoastaan jakojärjestelmällä (Alaluusua-Listola 2019, 12, 18). Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että nykyiset yrittäjät maksavat tämän vuoden yrittäjien eläkemenot YEL-maksuillaan. Jos vakuutusmaksuista jää

jotakin yli, nämä varat jäävät puskurirahastoon tulevia vuosia varten. Jos YEL-vakuutusmaksut eivät kata eläkkeellä olevien yrittäjien eläkkeitä, valtio subventoi eläkkeitä eli valtio maksaa vuosittain puuttuvan osan yrittäjien maksussa olevista vuosittaisista eläkkeistä. (Eläketurvakeskus 20025a.) Käytännössä YEL-järjestelmän alkuperäinen idea näyttää olleen, että valtio eli pääasiassa veronmaksajat maksavat osan yrittäjien eläkkeistä (Ahtokari 1988, 306–308).

Vuonna 2012 valtion osuus oli alhaisimmillaan vuosikymmeniin, mutta sen jälkeen valtion osuus yrittäjien eläkemenosta asettui noin 30 prosentin tasolle vuoteen 2022 mennessä (Eläketurvakeskus 2025b). Tästä on seurannut muun muassa se, että vuodesta 2009 vuoteen 2023 pienentynyt eläkkeelle jäävien yrittäjien määrä (Kuoksa ym. 2024, 15) ei ole vahvistanut yrittäjien eläkejärjestelmän taloudellista kestävyyttä, koska samaan aikaan eläkkeellä olevien yrittäjien elinikä on pidentynyt (Tenhunen & Vaittinen 2016, 59). Jos julkinen talous on alijäämäinen, eläkemaksut siirtyvät korkoineen tulevien sukupolvien maksettavaksi (Vaittinen 2016, 240). Tämä heikentää edelleen yrittäjien eläkejärjestelmän taloudellista kestävyyttä.

Eläkejärjestelmän taloudellisen kestävyuden horjuessa saattaisi tulla mieleen, että helpointa olisi leikata jo maksussa olevia eläkkeitä. Eläkkeiden leikkaaminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista, koska eläkkeet ovat lakisääteisen omaisuudensuojan piirissä (Suomen perustuslaki 731/1999 15 §). Palkansaajien ja yrittäjien eläkkeet ovat osa lakisääteistä sosiaaliturvaa, jonka osalta lait säädetään Suomen eduskunnassa. Toisaalta on huomioitava, että Suomessa työmarkkinaosapuolet ovat suomalaisen eläkejärjestelmän hallinnollisia omistajia ja rahoittajia (TELA 2025a). Omaisuudensuoja perustuu ajatukseen, että työeläkkeen tapainen palvelusuhteen aikana ansaittava ja myöhemmin maksettava etuus on osa työstä saatavaa vastinetta (PeVL 9/1999, 2). Näin ollen jo maksussa olevilla ansaintaperusteisilla työeläkkeillä on vahvin suoja, koska niitä voidaan pienentää ainoastaan Suomen Perustuslakia muuttamalla. Toisaalta omaisuudensuoja ei koske Kansaneläkelaitoksen maksamia lakisääteisiä sosiaalietuuksia kuten minimiturvan takaavaa kansaneläkettä tai takuueläkettä. (Arajärvi 2011, 184.)

Edellä mainituista syistä Suomen virallisesti 1930-luvulta alkaneen eläkehistorian aikana yksi sosiaalipolitiikan keskeisimmistä diskursseista on kohdistunut ristiriitaan julkisten vastuiden kuten eläkelupausten sekä luvattujen eläkkeiden rahoittamiseen riittävien vakuutusmaksujen välillä (Julkunen 2006, 10). Näin siitähän huolimatta, että tutkimusten mukaan eläkejärjestelmän taloudellisen kestävyuden riippuvuutta rahoitusjärjestelmästä voisi vähentää

kasvattamalla tuotantoa, parantamalla työn tuottavuutta ja korkealla työllisyysasteella. Työn tuottavuutta on yritetty parantaa työtä automatisoimalla ja koulutusastetta nostamalla. Lisäksi on pidennetty työuria ja kasvatettu maahanmuuttoa työllisyysasteen nostamiseksi. (Tenhunen & Vaittinen 2016, 76–77.)

Työelämän muutosta koskevassa tutkimuksessa, jonka skenaario ulottui vuoteen 2026, käytettiin näkymää, jossa yrittäjyyden merkitys korostuisi tulevaisuudessa. Tutkimuksen taustaoletuksena oli tilanne, jossa valtio oli uudistanut sosiaaliturvaa ja verotusta huomioiden eri tulomuotojen yhdistämisen. Työelämän muodoksi oli valittu verkostomainen ja yksittäisten ihmisten tai pienten yritysten tekemä työ ja oletettiin, että vuosina 2008–2016 havaittu kasvutrendi työllisyudessa jatkuisi yrittäjyyden kasvaessa 13,5–25 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä. Tällaisen muutoksen oletettiin vaikuttavan positiivisesti julkisen talouden ja eläkejärjestelmän rahoituspohjaan sekä lakisääteisten eläkkeiden maksuvaraan. Lisäksi työn määrän kasvun myötä yrittäjien ansiotason oletettiin kasvavan ja näin ollen yrittäjien eläketurvan paranevan. Raportin yhteenvedossa kuitenkin todetaan muun muassa, että yrittäjien määrän kasvulla ei näyttänyt olevan juurikaan vaikutusta julkisen talouden kestävyYTEEN. (Tikanmäki ym. 2017, 14, 16, 35, 38.)

Työelämän muutoksen positiiviset vaikutukset eläkejärjestelmän taloudelliseen kestävyYTEEN toteutuvat tämän raportin mukaan vain siinä tapauksessa, että TyEL- ja YEL-järjestelmien rahoitustasapainojen muutosvaikutukset on tasattu näiden kahden järjestelmän välillä. Paras eläkejärjestelmän taloudellinen kestävyys saadaan korkealla työllisyysasteella, jolloin Suomen julkisen talouden nettovarallisuus kasvaa ja kestävyysvaje pienenee tai talous voi jopa olla ylijäämäinen eläkemenojen laskiessa suhteessa bruttokansantuotteeseen. (Tikanmäki ym. 2017, 35–38.) Lisäksi korkea työllisyysaste vaikuttaa toimeentulon riittävyYTEEN ja tätä kautta parempaan eläkkeeseen. Toisin kuin heikko työllisyysaste heikentää muun muassa eläkkeellä pärjäämistä, luottamusta yhteiskuntaan sekä sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta. Tällöin on kyse eläkejärjestelmän sosiaalisesta kestävyYTEEN heikkenemisestä.

Eläkejärjestelmän yhtenä tehtävänä on tuottaa tasainen tulotaso läpi elämän, mikä tukee talouskasvua, työmarkkinoiden toimivuutta, yritysten kilpailukykyä sekä mahdollistaa arvokkaan vanhuuden (Uusitalo 2012, 310–313). Tämän lisäksi esimerkiksi hyvän talouskasvun vuodet ja korona-ajan velkaantuminen on jaettava oikeudenmukaisesti eri elämänvaiheissa olevien sukupolvien kesken. Näin ollen eläkejärjestelmä toimii

progressiivisen verotuksen täydentäjänä (Barr 2013, 27–28). Tilannetta, jossa ihmisten eläkkeet riittävät elämiseen ja eläketurva koetaan oikeudenmukaiseksi ja luotettavaksi, kutsutaan sosiaalisesti kestäväksi eläkejärjestelmäksi. Tällöin kollektiivinen riskienjako on toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla. (Kuivalainen ym. 2025, 70, 42.)

Kansainvälisten tutkimusten mukaan YEL-järjestelmän sosiaalista kestävyyttä heikentää yksinyrittäjien osalta pitkään jatkunut tilanne, jossa yhtiömuotoiset yrittäjät ansaitsevat noin 30 prosenttia enemmän kuin palkansaajat, jotka puolestaan ansaitsevat enemmän kuin yksinyrittäjät. Ansaintaeroja yrittäjien välillä tutkimuksessa perusteltiin sillä, että yrittäjiksi ryhtyvät todennäköisemmin kyvykkäimmät ja toisaalta heikkokykyisimmät henkilöt, mistä jälkimmäinen osaltaan selittää sitä, että suurin osa yrittäjistä jatkaa pienyritystoimintaa, vaikka heidän tulonsa ja tulokehityksensä ovat heikompia kuin palkansaajien. Toinen syy kannattamattoman yritystoiminnan jatkamiseen oli se, että aineettomat hyödyt ovat yrittäjillä suuremmat kuin palkansaajilla. (Halvarsson ym. 2018, luku 1.)

Vertaillen vuonna 2022 Suomen 216 000 YEL-vakuutettujen yrittäjien kuukausityötuloa palkansaajiin yrittäjien palkkojen keskiarvo oli 1 850 euroa, kun palkansaajien keskimääräinen työeläkevakuutettu ansio oli 3 308 euroa (Eläketurvakeskus 2023).

Valtioneuvoston selvityksessä, jonka tavoitteena oli arvioida, millaiset rakenteet yhtäältä suojaisivat yrittäjiä köyhyydeltä ja toisaalta mahdollistaisivat talouden uusiutumista ja kannattavia yritysideoita todettiin, että yrittäjän sosiaaliturva jää alhaiseksi YEL:n alivakuuttamisen takia. Alivakuuttamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa yrittäjä maksaa pienempää maksua kuin eläkevakuutusyhtiön vahvistaman työtulon mukaan kuuluisi maksaa. Yrittäjän eläkkeen alivakuuttamisen lisäksi havaittiin, että yrittäjillä ei ole riittävästi osaamista yritystoimintaan liittyvästä hinnoittelusta ja kulurakenteesta. Toisaalta yrittäjien kokemusta eläketurvan oikeudenmukaisuudesta haastoi se, että työn hinta ja ehdot, puhumattakaan markkinasuhdanteet ja poikkeustilanteet, eivät aina olleet yrittäjän omassa vaikutuspiirissä. Näiden lisäksi sosiaaliturvajärjestelmä vaikutti yrittäjien mielestä monimutkaiselta ja heikosti ennakoitavalta. Toisaalta yrittäjä ei aina tunnistanut omaa vastuutaan yritysrisikin kantamisesta ja riittävän YEL-vakuutuksen maksamisesta. (Kananen ym. 2019, 5, 100–101.)

Lisäksi kokemusta eläkejärjestelmän oikeudenmukaisuudesta ja luottamuksesta haastavat pienituloisten eläkeläisten toimeentulo, eläkejärjestelmän selkeys ja jatkuvat muutokset. Eläkkeellä jo olevat olivat vähemmän huolissaan järjestelmän muutoksista kuin työssäkäyvät.

Toisaalta yhteiskunnan kehityssuunta ja yleinen luottamus poliittiseen ja taloudelliseen päätöksentekoon olivat eläkeläisillä heikompia. (Palomäki ym. 2020, 42, 86–87, 90.)

Tutkittaessa ihmisten luottamusta eläkejärjestelmää kohtaan havaittiin, että luottamus riippuu siitä, mitä ihmiset ajattelevat eläkejärjestelmän mahdollisuudesta saavuttaa tasapaino taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden välillä (Tenhunen & Vaitinen 2016, 154). Liukon & Palomäen (2024, 235–236) tutkimuksen mukaan luottamus eläkejärjestelmään kohtaan kasvoi, kun eläkejärjestelmä on läpinäkyvä ja tiedonsaanti on avointa ja riittävää. Vastaajat pitivät tärkeänä dokumenttina muun muassa työeläkeotetta. Lisäksi luottamukseen vaikuttivat eläkejärjestelmän historiallinen vakaus ja jatkuvuus sekä ennustettavuus ja toimintavarmuus. Kuin myös eläkevarojen sääntöjen mukainen hoito oli merkityksellistä luottamuksen kasvattamisessa. Pohdintaa aiheuttivat eläke-etuuksien riittävyys ja pysyvyys, koska tulevaisuuteen ei ole näkyvyyttä. Ihmisten pohdintojen keskiössä oli eläkejärjestelmän poliittinen kestävyys.

2.1.3 Eläkejärjestelmän poliittinen kestävyys

Eläkejärjestelmän poliittisella kestävyydellä tarkoitetaan institutionaalisia rakenteita, eläkepolitiikan keskeisten toimijoiden intressejä ja huolenaiheita sekä toimijoiden kykyä neuvotella kaikista eläkejärjestelmän mittareita koskevista asioista. Eläkepolitiikan keskeisten toimijoiden poliittisena tahtotilana on säilyttää eläkejärjestelmän rakenteet ja periaatteet sekä torjua uusien eläkevakuutusmittareiden tuomia paineita. Näin ollen konsensuksen ylläpitäminen johdonmukaisesta eläkejärjestelmien uudistusprosessista on tärkeää. Eläkejärjestelmän kehittäminen vaatii yhteistoimintaa, jossa on sovittu veto-oikeuden käyttämisestä ja mahdollisuudesta informaation vaihtoon sekä mahdollisuudesta kerätä kunniaa päätöksistä ja vältellä syyllistämistä. Toisaalta valtio voi halutessaan käyttää ohjausvaltaa neuvotteluissa, jotta eläkejärjestelmän poliittinen kestävyys saavutetaan. (Sorsa & van der Zwan 2022, 92–94.)

Valtion lisäksi eläketurvan uudistuksissa on ollut mukana mittava määrä poliittisia toimijoita, eri etujärjestöjen edustajia ja virastojen asiantuntijoita. Tällaisia eläkeinstituutioita ovat yksityiset työeläkelaitokset, eläkekassat, eläkesäätiöt ja julkisen puolen eläkelaitokset. Työnantajat ja yrittäjät tilittävät työeläkemaksut valitsemaansa eläkelaitokseen. Eläketurvan sisältö on sama riippumatta eläkelaitoksesta. Työeläkelaitosten tehtävänä on työeläkkeiden myöntäminen, maksaminen ja neuvonta. Hajautetun hallinnon vuoksi toimintoja hoidetaan keskitetysti työeläkejärjestelmän yhteisessä Eläketurvakeskuksessa, jossa työeläkelaitokset

osallistuvat yhdessä ETK:n kanssa lainsäädännön valmisteluun ja tuottavat työeläkelakien soveltamisohjeita. Tästä työeläketurvaa koskevasta lainsäädännöstä vastaa puolestaan Sosiaali- ja terveysministeriö. Näiden lisäksi yksityisten alojen työeläkelaitosten, julkisen puolen eläkelaitoksen Kevan sekä maatalousyrittäjien, merenkulkijoiden erityiseläkelaitosten valvontaa hoitaa Finanssivalvonta. Palkansaajia ja yrittäjiä koskevia kansan- ja takuueläkkeitä puolestaan hallinnoi valtion varoin Kela. (Eläketurvakeskus 2025c.)

Suomen yksityisten vakuutusyhtiöiden hallinnoima eläkejärjestelmä on poikkeuksellinen maailmassa. Toinen Suomen muista maista erottava osa järjestelmää on työmarkkinajärjestöille annettu valta-asema eläkejärjestelmien kehittämisessä. Työmarkkinajärjestöjen valta on näyttäytynyt muun muassa siten, että Suomen hallitus ja eduskunta ovat käytännössä vain hyväksyneet työmarkkinajärjestöjen tekemät sopimukset. Huomionarvoista tässä toimintamallissa on ollut se, että kaikki palkansaajat, yritykset ja ansiotyön ulkopuolella olevat eivät ole työmarkkinajärjestöjen jäseniä. Lisäksi, kun päätökset eläkejärjestelmän uudistamisesta tehdään vain lähivuosien ajaksi, eläkepolitiikan pitkäjänteisyyden vaade ei toteudu. (Korkman 2011, 208–213.) Historiassa on toisaalta käyty keskustelua siitä, onko työmarkkinajärjestöillä sittenkin vain veto-oikeuden käyttäjän rooli eläkeuudistuksissa. (Kangas 2007, 289–290.) Jälkikäteen tarkasteltuna näyttää kuitenkin siltä, että Suomessa valtionohjaus eläkeuudistuksissa vahvistui 2000-luvulta alkaen vahvempana kuin aiemmin johtuen muun muassa väestön ikääntymisestä ja taloudellisista paineista (Sorsa & van der Zwan 2022, 98).

Eläkeuudistuksiin, eläkkeiden hallinnointiin ja sijoituspolitiikasta päättämiseen liittyy eläkeinstituutioiden ja poliittisten toimijoiden kesken jännitteitä, erilaisia intressejä, vaikuttamishaluja ja vallankäyttöä. Kun kestävyysvajetta on paikattu viime vuosikymmeninä velkarahalla, sukupolvien välillä vallitseva epätasa-arvo tuottaa kiistoja. (Muhonen & Hanska 2016, 27–30, 39–41.) Työntekijöiden sekä yksin- ja mikroyrittäjien mahdollisuudet vaikuttaa eläkeuudistuksiin ovat varsin pienet. Näin siitäkkin huolimatta, että eläkeuudistuksista sopivat järjestöt edustavat omien asiakkaidensa eli eläkkeitä maksavien ja saavien työntekijöiden, työnantajayritysten ja yksityisyrittäjien tavoitteita. (Kangas 2007, 289–290.)

Kun tutkittiin eläkejärjestelmien poliittisen kestävyuden osalta eläkejärjestelmien toimijoiden halukkuutta ylläpitää järjestelmää, havaittiin muun muassa, että työnantaja- ja työntekijäjärjestöt tekivät kompromisseja siitä syystä, että heidän intresseinään oli ylläpitää ja parantaa omia asemiaan eläkehallinnossa. Eläkepolitiikka tunnistettiin merkittäväksi

vallankäytön paikaksi, koska järjestelmät ovat kasvaneet volyymiltään suuriksi. Tämän tutkimuksen mukaan valtion väliintulot aiheuttivat sen, että osa eläkejärjestelmän mittareista määriteltiin ei-neuvoteltaviksi. Tällöin työnantaja- ja työntekijäjärjestöt hyväksyivät aiempaa teknokraattisemman roolin eläkehallinnossa. Suomessa keskeisten mittareiden automaattinen sopeuttaminen tosin rajoittaa neuvotteluita. (Sorsa & van der Zwan 2022, 101.) Pohdittavaksi jää, miten erilaiset eläkejärjestelmän parametrit motivoivat päättäjiä ylläpitämään tai luopumaan ideoista.

2.2 Eläkepolitiikan muotoutuminen

Eläkepolitiikan muotoutumista selittäviä tekijöitä ovat ideat, intressit ja instituutiot. Tällaiset eläkepolitiikan muotoutumiseen vaikuttavat tekijät ovat monimutkaisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Yhdistettynä aikaan tekijät tuottavat uudistumisen polun, jota kutsutaan historialliseksi institutionalismiksi. (Myles & Pierson 2001, 313; Pierson 2000.)

2.2.1 Ideat, intressit ja instituutiot selittävinä tekijöinä

Ideapohjainen näkökulma kyseenalaistaa ei-ideapohjaisten teorioiden oletukset poliittisten järjestelmien palautumisesta tasapainoon häiriön jälkeen. Näkökulma pitää sisällään lineaarisen oletuksen, jossa voidaan ennakoida syy-seuraussuhteita. Lisäksi ideapohjaisessa lähestymistavassa pidetään mahdollisena, että muutokset voivat lähteä sisäisistä tekijöistä ulkopuolisten tekijöiden vaikutusten lisäksi. Näin ollen tällainen vakaalta ja johdonmukaiselta näyttävä poliittinen järjestelmä on sosiaalisesti rakennettu. (Blyth 2010, 103–104, 120–122.)

Poliittisiin ideoihin liittyy monimuotoisia tekijöitä, jotka vaikuttavat eläkepolitiikkaan. Kapeimmillaan näillä ideoilla tarkoitetaan poliittisia ratkaisuja tunnistettuihin ongelmiin. Toisaalta harva idea on puhtaasti tekninen, koska poliittiset toimijat määrittävät eri tavoin ongelmien kompleksisia ympäristöjä. Valtakunnan politiikassa ideoihin vaikuttavat tietyt oletukset yhteiskunnasta ja markkinasta. Näiden lisäksi “zeitgeist”, jolla tarkoitetaan “ajan henkeä” vaikuttaa poliittisiin ideoihin. Tällaisia vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa kunkin hetken ideologinen ilmapiiri, laajemmat yhteiskunnallisten ajattelun linjat ja taustaoletukset, joita pidetään kulloinkin järkevinä. (Mehta 2010, 41–43.)

Lisäksi poliittisten toimijoiden ideat saattavat muuttua palautteiden tai poliittisten käytäntöjen ja yhteisten keskustelujen pohjalta (Béland & Cox 2011, 18–19). Jotkut intressiryhmät korostavat niiden ideoiden uudistustarvetta, jotka vahvistavat eläketurvajärjestelmän

taloudellista, sosiaalista ja poliittista kestävyyttä. Toisaalta tilanteissa, joissa uudistukset ovat epäsuosittuja, poliittiset toimijat voivat perustella ideoita rationaalisilla muutostarpeilla ja tukeutua ideoita oikeuttavaan myynnilliseen kehystämiseen. Tällaiset ideologiset kehykset näyttäytyvät toimijoiden virallisissa esityksissä, lausunnoissa ja viestinnässä. Myynnillisellä kehystämällä voidaan esimerkiksi heikentää nykyisten ideoiden kannatusta ja ottaa uusia ideoita osaksi omaa viitekehystä, jos valta-asemat muuttuvat. (Béland 2005, 13–14.)

Poliittisissa ideoissa on havaittavissa kansainvälistä kiertoa ja kansainvälisten järjestöjen roolin vaikutuksia. Näin siitäkkin huolimatta, että eri maiden kulttuuri ja institutionaaliset perinteet rajoittavat poliittisten ideoiden siirrettävyyttä maasta toiseen. Toisaalta ideoiden juurtuminen poliittiseen päätöksentekoon ja instituutioihin edellyttää voimakkaita ja aktiivisia yksilöitä ja ryhmiä, joilla on intressejä edistää tiettyjä ideoita. Näin ollen poliittisilla ideoilla tarkoitetaan ytimeltään päättävissä rooleissa olevien instituutioiden ja yksittäisten toimijoiden käsityksiä siitä, mitä voidaan tehdä. Tällaiset uskomukset voivat liittyä taloudellisiin ja teknisiin uskomuksiin tai politiikkaparadigmoihin eli oletuksiin siitä, millainen tekeminen on toivottavaa ja oikein. (Béland 2005, 8–12.) Poliittisten päätösten sisältö ja toimeenpano eivät tapahdu kuitenkaan tyhjiössä, vaan tietyssä toimintaympäristössä. Näin ollen instituutioiden rakenteet kuten puoluejärjestelmä ja hallitusmuoto mahdollistavat tai rajoittavat erilaisia toimijoita. (Skocpol 1992, 41.)

Poliittiset ideat, eturyhmät ja poliittiset instituutiot yhdistettyinä rakenteisiin eivät yksinään riitä selittämään eläkepolitiikkaa. Näiden lisäksi poliittisilla toimijoilla on erilaisia intressejä, joilla tarkoitetaan heidän tai edustamansa ryhmän tavoitteita ja haluja. Tällaisia voivat olla omat tai ryhmän edut kuten työnantajien etujärjestön ajama eläkkeiden työnantajamaksujen pienentäminen. Toisaalta intresseillä tarkoitetaan toimijoiden käsityksiä siitä, mitä olisi hyödyllistä tehdä ja mitä itselle tapahtuu. Instituutin kuten yksityisen eläkevakuutusyhtiön olemassaolon säilyttäminen on tällainen toimijan intressi. Toisinaan toimijat saattavat tunnustaa olevansa ristiriidassa oman etunsa kanssa, joten intressit eivät ole pelkästään laskelmoituja hyötynäkökulmia, vaan osa omaa tai ryhmän identiteettiä ja arvoja sekä käsitystä, mikä on oikein ja oikeudenmukaista. Intressit vaikuttavat ryhmäpaineeseen, poliittiseen neuvotteluun ja siihen, millaisia kompromisseja syntyy. (Hay 2010, 85–87, 97–98.)

Poliittisten toimijoiden lisäksi kansalaisilla on omia intressejä ja kansalaiset kokoavat painostusryhmiä, joilla he tahtovat vaikuttaa päätöksiin tai esityksiin jossakin poliittisen

prosessin vaiheessa. Painostusryhmät eivät ole politiikan veto-pelaajia, koska heidän suostumustaan ei tarvita päätösten tekemiseksi, mutta he pyrkivät vaikuttamaan poliittisiin veto-pelaajiin. Yleisimmät vaikuttamisen keinot ovat informaatiokampanjat eri kanavissa, kansalaisadressit ja mielenosoitukset. Potentiaalisissa painostusryhmissä edut voivat poiketa toisistaan, joten nämä ryhmät eivät välttämättä organisoidu etujärjestöksi, jossa on yhteinen intressi ja, jota valvotaan järjestäytyneesti. Jos taas institutionaaliset etujärjestöt kuten työmarkkinajärjestöt Suomen eläkepolitiikassa osallistuvat julkisen vallan käyttöön, kyseessä on korporatiivinen järjestely. Tilanteessa, jossa tällainen instituutioiden korporatiivinen järjestely ohittaa poliittisen järjestelmän päätöksenteon, edustuksellisen demokratian ajatus heikkenee. (Wikberg 2006, 67–73.)

Eläkejärjestelmän instituutioilla viitataan aikaa kestäviin, rakenteita ja erilaisia käytäntöjä ylläpitäviin toimijoihin, jotka ohjaavat ja rajoittavat eläkepolitiikkaa. Instituutiot vaikuttavat yleiseen keskusteluun sekä poliittisiin mieltymyksiin ja valintoihin. Lisäksi instituutiot määrittävät, millaisia resursseja ja intressejä instituutioiden toimijat voivat mobilisoida uudistuksia vastaan tai uudistusten puolesta. Toisinaan instituutiot vaikuttavat myös siihen, kenellä on lupa osallistua poliittiseen peliin. Tällainen vallankäyttö tuottaa tietyn identiteetin kaltaisia “veto-pelaajia”. Nämä pelaajat voivat muun muassa sopivat keskenään, miten konsensus uudistuksissa rakennetaan. (Palier 2010, 26–27.) Instituutiot voivat muun muassa vakioida päätöksentekoa tavoitteenaan vähentää konfliktikustannuksia ja kollektiivisen toiminnan mobilisointikustannuksia (Korpi 2001, 28).

Yrittäjien eläkepolitiikan “veto-pelaajia” ovat poliittiset toimijat, eri etujärjestöjen kuten työnantajien ja Suomen yrittäjät ry:n edustajat sekä virastojen asiantuntijat ja yksityiset työeläkelaitokset ja vakuutusyhtiöt. Työnantajat ja yrittäjät tilittävät työeläkemaksut valitsemaansa eläkelaitokseen. Eläketurvan sisältö on sama riippumatta eläkelaitoksesta. Työeläkelaitosten tehtävänä ovat työeläkkeiden myöntäminen, maksaminen ja neuvonta. Hajautetun hallinnon vuoksi toimintoja hoidetaan keskitetysti työeläkejärjestelmän yhteisessä Eläketurvakeskuksessa, jossa työeläkelaitokset osallistuvat yhdessä ETK:n kanssa lainsäädännön valmisteluun ja tuottavat työeläkelakien soveltamisohjeita. Tästä työeläketurvaa koskevasta lainsäädännöstä vastaa Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Kaikkien eläkelaitosten valvontaa hoitaa Finanssivalvonta. Kansan- ja takuueläkkeitä taas hallinnoi valtion varoin Kela. (Eläketurvakeskus 2025c.)

2.2.2 Historiallinen institutionalismi ja polkuriippuvuus selittävinä tekijöinä

Historiallisella institutionalismilla tarkoitetaan tutkimusotetta, jossa historiallinen polku koostuu tapahtumien ajallisesta ympäristöstä, kronologisesta järjestyksestä ja tapahtumien kestosta. Tällaiset uudistusprosessit voivat tuottaa polkuriippuvuutta, jossa aiemmat päätökset ja valitut polut vahvistavat aiemmin valittua suuntaa tai kaventavat päätöksentekoa tulevaisuudessa. (Pierson 2011, 313.) Yhdeksi rajoitteeksi voi muodostua tiettyihin ideoihin ja hallintomalliin sitoutuneet organisaatiot, jotka puolustavat omaa jatkuvuuttaan (Korpi 2001, 27). Toisaalta uudet sosiaaliset riskit ja poliittiset voimasuhteet voivat tuottaa rakenteellisia muutoksia, jotka syntyvät pienten peräkkäisten säädösten tai hallinnollisten muutosten kumulatiivisena seurauksena. Tällaiset institutionaaliset uudistusten sarjat (reform trajectory) saattavat johtaa paradigmanmuutoksiin, jotka eivät välttämättä tuota polkuriippuvuutta. Tällainen uudistus havaittiin Manner-Euroopan hyvinvointijärjestelmistä tehdyssä tutkimuksessa 2000-luvun alkupuolella. (Palier 2010, 26–31.)

Tutkimuksessa havaittiin, että Bismarckilaisissa hyvinvointijärjestelmissä tapahtui rakenteellisia muutoksia. Bismarckilaisella mallilla tarkoitetaan työntekijän ja työnantajan vakuutusmaksuilla rahoittamaa, ansiosidonnaista ja rahastoitua eläkevakuutusideaa. Toisaalta taas hyvinvointivaltioilta odotettiin Beveridgeläisiä tavoitteita. Beveridgeläisen mallin tavoitteena on tasa-eläkejärjestelmä, jonka keskeisenä ideana on eläkejärjestelmien kattavuus koskien koko väestöä. Uudistus vaikutti siihen, että ihmiset alkoivat varautua eläketurvaansa yksityisillä säästöillä tai sijoituksilla. (Palier 2010, 359–360, 368–372.)

Tällaisista historiallisen institutionalismin ja institutionaalisten uudistussarjan kaltaisia muutoksia voidaan kuvata neliluokkaisella mallilla. Uudistusta, joka tarkoittaa vanhan järjestelmän romuttamista kutsutaan kumoamiseksi, rakenteiden sisällä tapahtuvia muutoksia muuntamiseksi, kerrostumiseksi uuden rakentamista vanhan järjestelmän päälle ja ajautumiseksi, kun järjestelmä muuttuu ilman tietoista päämäärää (Niemelä & Kangas 2011, 49; Hacker 2004). Suomen eläkereformeissa on käytetty eniten eläkejärjestelmien muuntamista mukauttaen instituutioita uusiin tarpeisiin (Vauhkonen 2016, 18).

3 Yrittäjyys ja yrittäjien eläkejärjestelmän muotoutuminen

Yrittäjien eläkejärjestelmä on rakentunut palkansaajien eläkejärjestelmän (TyEL) pohjalta, joten tuon järjestelmän historiankirjoituksista esiin keskeisimpiä yrittäjien eläkejärjestelmään polkuriippuvuuksia aiheuttaneita tekijöitä. Tarkasteluajanjaksoksi valitsin TyEL:in osalta ajan ennen vuoden 2022 YEL-järjestelmän uudistusta. Eläkejärjestelmän uudistaminen on muovannut myös eläkeasioista käytettyä käsittekieltä, joten olen valinnut historian tarkasteluun osittain lähteitä, jotka on kirjoitettu lähempänä tapahtuma-ajankohtia. Tämän jälkeen taustoitan Yrittäjien eläkejärjestelmän uudistumista niiden valintojen osalta, jotka ovat tuottaneet polkuriippuvuuksia YEL-järjestelmään. Lisäksi käyn läpi yrittäjyyden ja liiketoiminnan yleisimpiä lainalaisuuksia, jotta yksin- ja mikroyrittäjien Kansalaisadressiin liiketoimintaan liittyvät näkökulmat avautuvat lukijalle tulososiossa. Kappaleen lopussa tuon esiin YEL-järjestelmän keskeisimmät piirteet.

3.1 TyEL-järjestelmän asteittainen kerrostuminen ja muuntuminen

“Ajan henkenä” isännän velvollisuus. Tarkasteltaessa eläkejärjestelmän sosiaalista kestävyyttä Suomessa koettiin vielä 1800-luvun puolessa välissä oikeudenmukaiseksi idea itsensä ja perheensä elättämisen velvollisuudesta. Suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsi arvopohja, jonka mukaan yhteiskunnan ei ole viisasta osallistua sosiaaliturvan kustannuksiin eikä eläkevakuutus voi perustua pakollisuuteen. Toisaalta yrittäjien intressinä oli palkata työntekijöitä, mikä johti huolenpitoon työntekijöiden sairaudenaikaisesta toimeentulosta. Tällaista järjestelyä kutsuttiin “isännän velvollisuudeksi”. (Hannikainen & Vauhkonen 2012, 37.)

Sosiaalivakuutusidean pohjalta sairaus- tapaturma- ja vanhuusvakuutukset. Saksan, Englannin ja Ranskan lähinnä teollisuustyöntekijöitä koskevia sosiaalivakuutusmalleja mukailen Suomessa otettiin vuonna 1898 käyttöön lakisääteinen sairaus- ja tapaturmavakuutus. Näiden jälkeen kehitettiin vanhuusvakuutus yli 55-vuotiaille ja työttömyysvakuutus, jotka otettiin käyttöön 1900-luvun alkupuolella. Nämä vakuutukset paransivat vanhuus- ja työttömyysturvan sosiaalista kestävyyttä. Merkillepantavaa on, että sosiaalivakuutuksissa jatkui työnantajan velvollisuutta edustava “patruuna”-idea aina 1980-luvulle asti. Tämän takia Suomen kielessä puhutaan edelleen eläkkeen ansaitsemisesta työuran aikana. (Vauhkonen 2016, 30–37.)

Punamultahallitus ja kaikille pakollinen maksuperusteinen kansaneläke. Vuoden 1937 kansaneläkelaki oli eläkejärjestelmän taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen kestävyuden kannalta merkittävä sosiaalipoliittinen uudistus. Laki saatiin aikaan sosiaalidemokraattien ja maalaisliiton yhteistyönä. Heidän intresseinään oli laajentaa työväenvakuutus kansanvakuutukseksi. (Hiilamo ym. 2012, 9.) Kansaneläkelain mukaan eläkevakuutuksesta tuli pakollinen kaikille 18–65-vuotiaille kansalaisille. Lisäksi kansaneläkkeen maksun ideaksi päätettiin maksaa vakuutusperiaate säilyttäen maksuperusteisesti eli työntekijän palkasta otettiin yhden prosentin eläkevakuutusmaksu. (Ritola & Väänänen 2023, 44–45.)

“Bismarckilainen” ja “beveridgeläinen” idea etujärjestöjen ajamana. Talvisota vuosina 1939–1940 yhtenäisti sisäisesti kahtia jakautunutta Suomen kansaa. Sodan aiheuttama säännöstelykausi johti etujärjestöjen aseman korostumiseen eläkepolitiikassa. Työnantajien ja työntekijöiden etujärjestöt tahtoivat parantaa eläkejärjestelmän taloudellista kestävyyttä, joten Kansaneläkelaitosten tehtäväksi päätettiin eläkemaksujen osittainen rahastoiminen, jolloin työntekijälle maksettava eläke perustui vakuutusmaksuihin ja osittain rahastoista saatuihin tuottoihin. Työkyvyttömyyseläkkeitä jatkettiin huoltoidealla eli eläke päätettiin rahoittaa verovaroilla uudelleen jakaen ja maksaa tasa-eläkkeenä. Tällainen “beveridgeläinen” eli tarveharkintainen, tasa-eläketyyppinen ja verovaroin rahoitettu kansaneläkeidea on edelleen käytössä Suomessa minimieläkkeinä kansan- ja takuueläkkeen muodoissa niillä, joiden ansiotaso on jäänyt matalaksi tai työura lyhyeksi. (Hiilamo ym. 2012, 10.)

Maalaisliiton ja SKDL:n toimesta paluu tasa-eläkejärjestelmään. “Bismarckilainen” eläkevakuutusjärjestelmä kumoutui Suomen 1956 yleislakon myötä. Yleislakon aiheuttivat sotien jälkeisen inflaation tuoma eläkesäästöjen arvon lasku sekä kaupunkilaisten, maaseutuväestön ja yhteiskuntaluokkien välillä käynnistyneet ideologiset kamppailut (Hiilamo ym. 2012, 10). Eläkesäästöjä käytettiin muun muassa sotakorvauksiin ja sähköverkon rakentamiseen sekä maaseudun iäkkäälle väestölle tarvittiin lisää rahaa. Suomessa päädyttiin “beveridgeläiseen” tasa-eläkejärjestelmään. (Ritola & Väänänen 2023, 46.)

“Kansaneläkekaappaus” parantamaan eläkejärjestelmän sosiaalista kestävyyttä. Tämän eläkereformin ideana oli, että Kansaneläkelaitos maksoi kansalaisille vähimmäiseläkkeenä tasa-eläkettä ja tuloharkintaista lisäeläkettä. (Vauhkonen 2012, 89.) Toisaalta myös tässä ansiosidonnaisen eläkkeen korvaavassa järjestelmässä huomionarvoista oli se, että uusille eläkeläisille maksettiin vähimmäiseläkkeenä tasa-eläkettä, jota kutsuttiin

“kansaneläkekaappaukseksi”, koska tasaeläkkeisiin käytettiin siihen saakka kertyneitä rahastotuottoja. (Niemelä 2011, 26.) Tämä tasaeläkeuudistus heikensi eläkejärjestelmän taloudellista kestävyyttä.

Porvareiden, SDP:n, STM:n ja työmarkkinajärjestöjen neuvottelema Ansioeläkelaki (TEL). Vuoden 1957 kansaneläkelain uudistamisen myötä työntekijöiden yksilölliset eläketilit lakkautettiin ja vuonna 1959 astui voimaan työntekijöiden ansioeläkelaki (TEL). Tämän myötä Suomessa palattiin takaisin “bismarckilaiseen” työntekijän ja työnantajan vakuutusmaksuilla rahoitettuun, ansioihin sidottuun ja rahastoituun eläkevakuutusmalliin. Tämän ansioeläkelain ideana oli 65 vuoden eläkeikä sekä 40 prosentin tavoitetason eläke, joka laskettiin työsuhteen keston ja työsuhteen lopussa olleen keskipalkan perusteella. Näitä TEL:in tehtyjä lakimuutoksia valmisteltiin sosiaali- ja terveysministeriössä neuvotteluryhmän esitysten pohjalta. Esitykset vahvistettiin eduskunnassa. Tällainen kolmikantainen työntekijöiden, työnantajien ja valtiovallan yhteistyö on mahdollistanut Suomessa eläkeuudistusten tekemisen ilman suurempia häiriöitä työmarkkinoilla. (Moilanen 2010, 17.)

Ikärakenteen muutoksen tunnistaminen ja rahastoinnin välttämättömyys. Taloudellisen kestävyuden osalta huomionarvoista on se, että Suomessa tunnistettiin jo 1950-luvulla eläkejärjestelmään vaikuttavan ikärakenteen muutoksen tuomat haasteet. Tavoitteeksi asetettiin sijoitustoiminnan kasvattaminen tulevaisuudessa. Pohdintaa aiheuttivat rahastoinnista kertyvän sijoitusvarallisuuden yksityistäminen ja toisaalta rahastoivan järjestelmän epävarmuus sekä miten saadaan työntekijätkin maksajiksi. (Vauhkonen 2016, 106–107, 134.) Sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta tarkasteltuna kansaneläkkeen tavoitteena oli taata kansalaisen vähimmäiseläketurva ja työeläkkeen tavoitteena oli taata riittävä kulutustaso eläkkeellä (Hiilamo ym. 2012, 11).

Päätös yksityisistä eläkeyhtiöistä ja parlamentaarisen vallan pieneneminen. TEL muuntui vuonna 1962 kaikkia valtion ja yksityisalojen työntekijöitä koskevaksi työeläkeläiksi (TyEL). Huomionarvoista tässä edellisen eläkejärjestelmän muuntumisessa oli se, että eläkkeitä ei annettu enää Kansaneläkelaitoksen hallintaan, vaan työnantajat tahtoivat yksityisten yhtiöiden hoitavan eläkejärjestelmää. Ruotsissa ansioeläkkeitä maksetaan yhdestä valtion vakuutuslaitoksesta ja siinä, missä Suomessa lakialoitteen laatimisessa valtaa käyttivät edelleen työmarkkinajärjestöt ja yksityiset eläkevakuutusyhtiöt Ruotsissa eläkeratkaisut syntyivät valtiopäivillä. (Niemelä 2011, 27–32.) Tämä käytäntö haastaa suomalaisen eläkejärjestelmän taloudellista, sosiaalista ja poliittista kestävyyttä, koska eläkevakuutuksen

maksaja ei voi parlamentaarisesti vaikuttaa eläkkeen kertymisen periaatteisiin tai rahastointiin, eläkeiän määräytymiseen eikä eläkkeen veroprosenttiin.

Eläkekertymä viimeisen vuoden palkasta, eläkkeiden indeksitarkistus ja lainausoikeus.

Eläkemaksujen kerääminen vakuutusyhtiöihin, säätiöihin ja kassoihin vaikutti toimivalta, mutta eläkeoikeuden koskemattomuuden idea epäilytti eläkepäättäjiä 1950–60-lukujen taitteessa ikärakenteen muutoksen tunnistamisen takia (Vauhkonen 2012, 81). Työeläkelaisissa työntekijöiden eduksi tuli työnantajan osittain rahoittama ja tulot eläkkeellä takaava järjestelmä, jossa eläkkeen kerryttämisoikeus säilyi työpaikkaa vaihtaessa. Työeläkettä kertyi enintään viimeisen työvuoden palkasta 40 prosenttia, yhden prosentin verran vuosipalkasta, eläkeikä alkoi 65-vuotiaana ja eläkepalkkaan tuli indeksitarkistus, mutta eläkettä alkoi kertyä vasta 23-vuotiaasta lähtien (Em. 2012, 84.) Työnantajan eduksi tuli oikeus lainata osa maksetuista työeläkemaksuista takaisin. (Ritola & Väänänen 2023, 50.) Eläkeoikeuden koskemattomuus ja työnantajan lainausoikeus haastoivat eläkejärjestelmän taloudellista kestävyyttä, mutta eläkeoikeuden koskemattomuus lisäsi eläkejärjestelmän sosiaalista kestävyyttä.

3.2 Yrittäjien eläkejärjestelmän ajautuminen ja muuntuminen

Kiista kaikkia koskevasta eläkejärjestelmästä. 1960-luvulla Suomessa tapahtui nopea rakennemuutos teollistuvasta maatalousmaasta palveluyhteiskuntaan, julkisen sektorin ja toimihenkilöiden määrän kasvu, naisten työssäkäynnin yleistyminen ja palveluista tuli suurin työllistäjä. Nämä muutokset sekä vasemmiston ja oikeiston väliset kiistat koskien sosiaalivakuutusten keskittämistä valtion laitokseen johtivat kiistaan eläkejärjestelmästä, johon kuulusivat myös pienviljelijät ja muut itsenäiset yrittäjät. (Hannikainen 2012, 96–103.)

“Eläkesota” ja eläkkeitä toimeenpanevien hajautettu organisoitumismalli.

Eläkeuudistuskeskustelun keskiössä oli ensisijaisesti maatalousyrittäjien ja toissijaisesti muiden yrittäjien sosiaaliturvan parantaminen. Kokonaiseläkejärjestelmän idean mukaan yrittäjät liitettäisiin osaksi työeläkejärjestelmää. Toisena vaihtoehtona ehdotettiin yrittäjien eläkkeen rakentamista osaksi kansaneläkejärjestelmää. Lisäksi pohdittiin, miten eläkkeet saataisiin koordinoitua ja rekisteröityä tilanteessa, jossa oli tunnistettu, että ihmiset saattavat olla työelämänsä aikana työntekijän sekä yrittäjän asemassa. (Ahtokari 1988, 300.) Näiden kahden erilaisen idean lisäksi “eläkesodaksi” kutsutun kiistan keskiöön nousi hajautettu organisoitumismalli työeläkejärjestelmää toimeenpanevien organisaatioiden osalta. Vuonna 1964 oli 185 työeläkelaitosta, joista esimerkiksi eläkevakuutusyhtiöitä oli yhdeksän,

eläkesäätiöitä 162 ja eläkekassoja 10. Eläketurvakeskuksen lisäksi Suomen Vakuutusyhtiöiden keskusliiton eläkejaosto koordinoi työeläkelaitosten toimintaa. (Hannikainen 2012, 104.)

Eläketurvakeskuksen järjestelmäteknikasta TELA:n suhdetoimintaan. 1960-luvulla Ilmarisen toimitusjohtajana toimineelle työeläkejärjestelmän isäksi kutsutulle Teivo Pentikäiselle ehdotus maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien mukaan ottamisesta eläketurvan piiriin tuli yllätyksenä. Hänen mielestään viestintä erilaisten eläkejärjestelmämallien ideoista oli heikkoa johtuen Eläketurvakeskuksen johtajien keskittymisestä järjestelmäteknikkaan eikä suhdetoimintaan. Tästä seurasi Työeläkelaitosten Liiton (TELA) perustaminen, jonka tehtäväksi tuli Eläketurvakeskuksen ja Eläketiedotustoimiston ohella työeläkejärjestelmän tunnetuksi tekeminen, työeläkejärjestelmän kehittäminen, tutkimustoiminta ja jäsenten avustaminen. TELA:sta tuli työmarkkinajärjestöjen osallistaja työeläkejärjestelmän puolustamiseen ja laajentamiseen. (Hannikainen 2012, 103–105, 107.)

Paljon neuvottelijoita ja valtapelejä. Median nostatusta. Aikaa kuluu. Työeläketurvan ulkopuolelle jääneiden maanviljelijöiden ja muiden yrittäjien eläketurvasta tuli eläkepolitiikan keskeisin kiista 1960-luvulla. Palkansaajia varten luodut järjestelmät eivät täysin soveltuneet yrittäjien tarpeisiin, muissa maissa yrittäjien eläkeasiat oli järjestetty paremmin kuin Suomessa ja idea yrittäjien vapaaehtoisesta vakuutuksesta oli torpattu vuonna 1963. (Hannikainen 2012, 126–128.) Yrittäjien eläkeasiaa työstettiin uudestaan vuonna 1965–1966 Maatalousalan Eläkekassan edustajien aloitteesta kootussa toimikunnassa, jossa olivat edustettuina lisäksi Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto (MTK), Maaseudun työnantajaliitto, Maaseutuväen Liitto, Maaseutualan Eläkekassa ja Eläketurvakeskus (Ahtokari 1988, 300). Syntyi ehdotus YEL:sta, joka perustui viljelijöiden eläkejärjestelmän periaatteisiin (Pietiläinen 2005, 22). Tämä esitys hautautui eduskuntavaalien, valtion eläkelain ja perhe-eläkkeiden käsittelyn alle (Hannikainen 2012, 128).

YEL:in työstämistä jatkettiin vuonna 1966 Keskustan johtaman oikeistoenemmistöisen hallituksen asettamassa komiteassa, jossa olivat edustettuina sosiaaliministeri sekä maatalouden, työeläkejärjestelmän, yrittäjien, Kansaneläkelaitoksen (Kela) ja Eläketurvakeskuksen edustajat. Keskustapuolueen tekemästä yhtenäisen eläkejärjestelmän lakialoitteessa ei saavutettu kaikille osapuolille sopivaa ratkaisua. Kiistan aiheina olivat kaikkia koskeva, ja Ruotsin eläkejärjestelmän tyyppinen, eläkejärjestelmä vastaan erilliset järjestelmät työntekijöille ja yrittäjille. Kokonaiseläkejärjestelmää vastustaneet

työntekijäjärjestöt pitivät yrittäjien mukaan ottamista liian suurena tulonsiirtona heiltä muille väestöryhmille sekä loukkauksena palkansaajien saavutettuja etuja kohtaan. Sen ajan media tulkitsi tämän yleislakkouhkauksena eikä erikoisilta poliittisilta peleiltäkään välttytty. (Pietiläinen 2005; Ahtokari 1988, 302–305.) Neuvotteluita jatkettiin Sosiaalidemokraattien johtaman vasemmistoenemmistöisen hallituksen aikana. Eläketurvakomiteassa ei ollut valtion eikä varsinaisten yrittäjien edustajia. Esityksen maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien eläkelaista hyväksyivät työntekijä- ja työnantajajärjestöt Sosiaaliministeriön laatiman luonnoksen pohjalta. (Pietiläinen 2005, 69–70.)

TyEL ja YEL - yhtenäisyyden idea jatkokehitystä ajatellen. Liberaalipuolue kritisoi pienyrittäjäalennuksen rajaamista vain viljelijäväestöön. Eduskunta totesi hallitukselle hyväksyessään YEL-esityksen muuttamattomana vuoden 1969 lopulla, että on tutkittava eri alojen yrittäjien saattamista tasa-arvoiseen asemaan maanviljelijöiden kanssa. Lisäksi eduskunnassa painotettiin sitä, että tasa-arvon säilyttämisen takia työntekijöiden ja yrittäjien eläkejärjestelmien täytyy olla yhtenäisiä jatkokehitystä ajatellen. MYEL ja YEL eläkelait tulivat voimaan 1.1.1970 (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 13.) 1970-luvulla eläkejärjestelmän kehittämisestä tuli osa tulopoliittisia kokonaisratkaisuja (Moilanen 2010, 17). YEL:n ja Maatalousyrittäjien eläkkeen (MYEL) kustannusennusteista ilmeni, ettei näitä eläkkeitä pystytä kustantamaan pelkästään eläkemaksuilla (Ahtokari 1988, 306–308).

Eläkekustannuksista ongelma. 1980-luvun lopulla eläkejärjestelmien taloudellisesta kestävydestä tuli ongelma. Tästä syystä EU-maissa alettiin hillitä eläkekustannuksia. Suomessa merkillepantavaa oli, että työväen- ja ammattiyhdistysliikkeiden valta kasvoi ja työnantajat sekä osittain myös valtio joutuivat perääntymään. (Vauhkonen 2016, 21.) 1990-luvulta alkaen Suomessa arvioinnin kohteeksi nousi eläkejärjestelmän polkuriippuvuus (Moilanen 2010, 15). Eläkejärjestelmän tähän mennessä tehdyt valinnat alkoivat tuottaa haasteita. Taloudellisen laman, väestön ikääntymisen ja eläkemenojen kasvun myötä tunnistettiin tarve sopeuttaa eläketurvaa (Uusitalo 2016, 95). Suomen 1990-luvun talouslaman seurauksena tehtiin muutoksia ikärajoihin jäädyttämällä eläkkeiden indeksikorotuksia ja nostamalla eläkeikää (Hiilamo ym. 2012, 17). Suomen eläkejärjestelmän taloudellinen kestävyys heikkeni, joten vuosina 1996–2002 julkisia eläkkeitä alettiin kompensoida pakollisilla tai vapaaehtoisilla yksilöllisillä eläketileillä. (Moilanen 2010, 15; Arza & Kohli 2008, 2–5; Bonoli 2000.)

Sopeuttamisen aika. Vuoden 2005 eläkeuudistuksesta lähtien työeläkettä alkoi kertyä muun muassa lapsenhoidon, työttömyyden ja opiskelun kaltaisilta palkattomilta ajoilta (Mäkinen 2018, 16). Toisaalta sopeuttaminen jatkui 2007 uudistuksessa muun muassa myöhentämällä keskimääräistä eläkkeelle siirtymäaikaa ja elinaikakertoimen käyttönotolla (Uusitalo 2016, 95–97). Vuonna 2017 astui voimaan työeläkeuudistus, jossa vanhuuseläke sidottiin elinajan pitenemiseen sekä tehtiin kilpailukyky sopimus, joka nosti työntekijän työeläkemaksuosuutta ja laski työnantajan osuutta. Lisäksi vuosien myötä on tehty eläkejärjestelmän muuntamista liittyen eläkkeiden karttumisprosenttiin, eläkeindeksiin ja eläkepalkan laskentatapaan sekä kerrostamista esimerkiksi yksilöllisten lisäeläkejärjestelmien muodossa. (Eläketurvakeskus 2025a.) Tämän jälkeen syntyvyyden aleneminen edelleen ja kansalaisten elinajanodotteen kasvu sekä markkinatilanteiden ja työelämän muutokset ovat tuoneet suuria paineita muuttaa radikaalimmin eläkejärjestelmää (Ritola & Väänänen 2023, 11–12).

3.3 Yrittäjyys, liiketoiminnan lainalaisuudet ja YEL-järjestelmän erityispiirteet

Verrattuna palkansaajien asemaan eläketurvan osalta yrittäjän asemaan kietoutuu yritystoiminnan ja liiketoiminnan erityispiirteitä, joilla on vaikutuksia sekä yrittäjän eläketurvaan että YEL-järjestelmään. Yksi yrittäjien eläkkeeseen vaikuttava osa-alue on yrityksen koko, joka liittyy usein myös yritysmuotoon. Yritystoimintaa voi harjoittaa eri yritysmuodoissa kuten yksityinen ja julkinen osakeyhtiö, osuuskunta tai henkilöyhtiö. Nämä pitävät sisällään myös itsenäiset ammatinharjoittajat. Ammatinharjoittaja toimii omalla riskillä ja omissa nimissään. Avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö toimivat siten, että kaksi tai useampi luonnollinen tai juridinen henkilö tekevät keskinäisen yhtiösopimuksen, jossa osa yhtiömiehistä vastaa henkilökohtaisesti yhtiön sitoumuksista. Toisin kuin osakeyhtiön toiminnan perustana ovat yhtiön varallisuus ja liiketoiminta sekä julkisen osakeyhtiön osalta osakkeen arvo. Osakkeenomistajilla ei ole muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta henkilökohtaista vastuuta yrityksen veloista. (Villa 2018, 41–43, 46.)

Yksinyrittäjästä, kevytyrittäjistä ja apurahatyöskentelijöistä käytetään usein myös kattotermiä itsensätyöllistäjä. Näillä kaikilla tarkoitetaan yrittäjämäisesti yksin työskenteleviä henkilöitä, vaikka kevytyrittäjät käyttävät laskutuspalveluyrityksiä ja osa itsensätyöllistäjistä yhdistää yrittäjyyttä ja palkkatyötä. (Pärnänen & Sutela 2014, 7.) Uusi Työ ry:n mukaan on oltava tarkka sen suhteen, että selkeitä työsuhteita ei naamioida yrittäjyydeksi (Uusi työ 2025).

“Yhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin” (Osakeyhtiölaki 624/2006, luku 5). Toisin kuin

palkansaaja työnsä osalta yrittäjä vastaa yritystoiminnan taloudellisesta tuloksesta ja kantaa yritystoimintaan liittyvän riskiin (Löfgren & Hellstén 2016, 13–14). Yrityksen liiketuloksella tarkoitetaan yritystoiminnan tuottoa eli rahamäärää, joka jää jäljelle, kun liiketoiminnan tuotteiden ja palvelujen myyntituloista vähennetään yrityksen toimintakulut. Toimintakulut voivat olla kiinteitä kuluja kuten lakisääteinen YEL-vakuutusmaksu. Toimintakulut voivat olla muuttuvia kuluja tai poistoja kuten työkäyttöön ostetun kannettavan hankintakustannuksen jakamista tasaisesti sen käyttöikään nähden. Yrityksen kokonaistulos eli voitto on se rahamäärä, josta on vähennetty kaikki yrityksen kulut ennen yhteisöveroa. Yritys voi parantaa kannattavuuttaan pääsääntöisesti lisäämällä myyntiä, nostamalla myyntihintoja, alentamalla muuttuvia kustannuksia ja alentamalla kiinteitä kustannuksia. (Järvenpää ym. 2025, 51–55.)

Asiat kuten liiketoimintaympäristö, yritysmuotojen erilaisuus ja keiden katsotaan kuuluvan YEL-vakuutuksen piiriin, ovat vaikeuttaneet kaikkia yrittäjiä oikeudenmukaisesti koskevan eläkejärjestelmän kehittämisessä. Vauhkonen (2016, 158) pohtii väitöskirjansa loppupäätelmissä syyksi sitä, että yrittäjien ja maatalousyrittäjien integrointi eläkejärjestelmään tapahtui vuonna 1970 *ajautumalla* eli kyseessä oli muutos ilman tietoista päämäärää. Hän perusteli ajautumista silloisella työelämän kehityksellä, jossa osa ansiotyöstä tehdään jossakin muussakin muodossa kuin selkeästi palkansaajana tai yrittäjänä.

Aiemmin tehdyt valinnat ovat tuottaneet YEL-järjestelmään polkuriippuvuuksia, jotka ovat vaikuttaneet järjestelmässä näihin päiviin saakka. Yrittäjien eläkejärjestelmämalli on lukkiutunut lakisääteiseen sekä valtion lisäksi työmarkkinaosapuolten ja eläkelaitosten intressit vahvasti sisällään pitävään eläkejärjestelmään. Tästä kolmikannasta on tullut pysyvä valtaa käyttävä instituutio, jossa varsinkaan yksin- ja mikroyrittäjillä ei ole vahvaa neuvotteluasemaa. Järjestelmän ideana on edelleen turvattu vanhuus ja kollektiivinen vastuu, jotka lisäävät järjestelmän sosiaalista kestävyyttä. Näiden lisäksi YEL-järjestelmä on säilynyt pakollisena, rahastoimattomana ja valtio subventoi tarvittaessa eläkemaksuja. Nämä polkuriippuvuudet haastavat osaltaan YEL-järjestelmän taloudellista, sosiaalista ja poliittista kestävyyttä.

Lisäksi polkuriippuvuutta aiheuttaa se, että YEL-maksu on perustunut työtulon käsitteeseen vuodesta 1970. Työtulokäsitteen osalta YEL poikkeaa palkansaajien eläkkeen karttumisideasta. Palkansaajan eläke karttuu kunkin vuoden työeläkevakuutetun ansion eli käytännössä palkansaajan osalta palkkatyötulojen perusteella ja yrittäjien eläke karttuu

eläkevakuutusyhtiön vahvistaman työtulon perusteella. Yrittäjien eläkevakuutusmaksu määräytyy tämän yksityisen eläkeyhtiön vahvistetun laskennallisen työtulon perusteella. (Alaluusua-Listola 2019, 12, 18.)

Yrittäjien eläke on toisaalta rakennettu osittain palkansaajien työeläkkeen kertymisidean pohjalta. YEL-työtulon laskennan yhtenä ideana on, että työtulon pitäisi vastata samasta työstä ulkopuoliselle henkilölle maksettavaa palkkaa. (Eläketurvakeskus 2025a.) Tässä ideassa merkille pantavaa on se, että palkka-ajatuksen tältä osin eläkejärjestelmä ei muuttunut kontekstin muuttuessa palkansaajasta yrittäjään. Tosin työtulon laskennassa otetaan huomioon kyseisen toimialan keskipalkan lisäksi yrityksen liikevaihto, verotuksessa todettu ansiotulo ja yrittäjyyden osa-aikaisuus. (Alaluusua-Listola ym. 2019, 16–17.)

Toisena poikkeuksena palkansaajiin verrattuna on yrittäjän sosiaaliturvan muodostuminen. YEL-työtulo toimii yrittäjän eläkekertymän lisäksi osa-aikaeläkkeen sekä vanhempain-, työttömyys- ja sairauspäivärahan perusteena. Eläkevakuutusyhtiö suosittaa ja vahvistaa työtulon määrän yrityskohtaisesti. Neuvottelu käydään valitun eläkevakuutusyhtiön palveluhenkilön ja yrittäjän välillä. Yrittäjä voi maksaa 10–100 prosenttia suurempaa YEL-vakuutusmaksua, mutta toisaalta huonoina taloudellisina aikoina maksua voi pienentää 10–20 prosenttia tietylle ajalle jaksotettuna. Työtuloon tehdään automaattisesti vuosittain palkkakertoimen muutosta vastaava korotus. YEL-vakuutus on otettava, jos yrittäjän työtulo on vähintään 9 208,43 euroa vuodessa ja työtulon yläraja on 209 125 euroa vuodessa (2025). Lisäksi yritystoiminnan keston tulee olla yli neljä kuukautta ja yrittäjän iän on oltava 18–67-vuoden välillä. (Eläketurvakeskus 2025a.)

Eläketurvakeskus laatii työtulo-ohjeet ja minimisuositukset eläkelaitoksille. Huomionarvoista vuonna 2009 tehdyssä selvityksessä, jonka kohteena olivat yrittäjien työtulojen ja YEL-työtulon keskinäinen suhde, olivat ammattialat, joiden YEL-työtulo jäi pieneksi. Tällaisia ammattialoja olivat muun muassa rakennus-, kuljetus- ja ravintolatoimialat. Lisäksi vuoteen 2005 saakka palkansaajien eläke määräytyi viimeisen työsuhteen perusteella, joten eläke ei pienentynyt työuran alkupuolen palkkojen takia. Kun taas yrittäjyyden alun pieni YEL-työtulo vaikuttaa eläketuloon. Tämä johtui muun muassa siitä, että osa yrittäjistä oli pienituloisia eikä heillä ollut omaa pääomaa yrityksen perustamiseen, joten heidän yritystoimintansa ja elantonsa vaarantuisivat korkeimmilla vakuutusmaksuilla. (Hyrkkänen 2009, 10, 35, 38.)

Verrattuna palkansaajien eläkevakuutusmaksuun, työnantaja- ja työntekijä kollektiivin sijasta yrittäjä maksaa YEL-vakuutusmaksun kokonaan yksin (Alaluusua-Listola ym. 2019, 11–16). Vuonna 2025 maksun suuruus on alle 53- ja vähintään 63-vuotiailta 24,10 prosenttia ja 53–62-vuotiailta 25,60 prosenttia työtulosta (Eläketurvakeskus 2025d). Yrittäjän eläkelain (YEL) mukaan määriteltäviä työtuloluokkasuosituksia ja aloittaneiden yrittäjien työtulojen mediaaneja tarkastelevasta tutkimusanalyysistä käy ilmi, että vuonna 2023 aloittaneiden 8 765 yrittäjän työtulojen mediaani oli 14 300 euroa vuodessa, kun taas työtulosuositusmediaani oli 20 000 euroa. Lähes puolet aloittaneista yrittäjistä kuului alle 20 000 euron työsuositusluokkaan. Yleisimmät toimialat olivat terveyst- ja kauneuspalvelut, muu liikkeenjohdon konsultointi ja asuinrakentaminen. Yli kolmanneksen aloittaneiden yrittäjien työtulosta vastasi ensimmäisenä vuonna vähintään suositustasoa ja kymmenen prosentin vahvistettu työtulo oli suurempi kuin suositustaso. Henkilötasolla laskettu työtulon ja suosituksen suhde pääosin pieneni työtulosuositusluokan kasvaessa ja puolella aloittaneista yrittäjistä työtulon ja suosituksen suhde oli vähintään 82 prosenttia. (Poutiainen & Hägele, 2024, 2–6.)

Eläkemaksujen pakollisuutta valvoo Suomen eläketurvakeskus (ETK), joka toimii valvovana viranomaisena sekä YEL-vakuutuksen ottamisen, työtulon määrittämisen ja vakuutusmaksun oikein määräytymisen osalta. Jos eläketurvakeskus katsoo tarpeelliseksi puuttua yrittäjän YEL-vakuutukseen, se voi kehottaa yrittäjää ottamaan vakuutuksen. Jos yrittäjä ei toimi kehotuksen mukaisesti, eläketurvakeskus antaa yrittäjälle pakkovakuutus päätöksen ja ottaa YEL-vakuutuksen yrittäjän puolesta. Lisäksi YEL-maksut ovat yrittäjälle ulosottokelpoisia. (Eläketurvakeskus 2025b.)

Työtulojen mediaanit selittävät yrittäjien keskimääräisten eläkkeiden pienuutta. Kuoksan ym. (2024) tutkimuksessa tarkasteltiin rekisteriaineiston avulla vanhuuseläkkeelle siirtyneiden eläkkeen tasoa. Tässä tutkimuksessa merkille pantavaa oli YEL-yrittäjien prosentuaalisen määrän pieneneminen vuodesta 2006 vuoteen 2023 ja se, että yksinyrittäjien eläke oli pienempi kuin palkansaajien. Eläkkeelle yrittäjät siirtyivät myöhemmin, mutta useimmiten vanhuuseläkkeen alimpana mahdollisena vuotena. Palkkakerroin kasvoi vuosina 2005–2020 jääden sen jälkeen kuluttajaindeksin kehityksestä. (Kuoksa ym. 2024, 16, 26.)

YEL-vakuutetuilla työeläkkeen mediaani oli likimain sama kuin TyEL-vakuutettujen alimpaan neljännekseen kuuluvien työeläkkeen taso. Neljänneksellä vanhuuseläkkeelle siirtyneistä yrittäjistä eläke jää korkeintaan noin 1 000 euron tietämille toisin kuin

palkansaajilla vastaava luku oli noin 1 500 euroa. Erot ovat pysyneet suhteellisen vakaina vuodesta toiseen. (Eläketurvakeskus 2025b.)

Yrittäjien alhaiseksi jäävä YEL-eläke saattaa houkutella yrittäjää alivakuuttamaan eli maksamaan pienempää maksua kuin eläkevakuutusyhtiön vahvistaman työtulon mukaan kuuluisi maksaa, koska takuueläkkeen tarkoitus on täydentää muuta eläketurvaa.

Käytännössä, jos eläkkeensaajan TyEl, YEL ja kansaneläke ovat pieniä eivätkä täytä laissa määriteltyä eläketulorajaa, puuttuva osa maksetaan takuueläkkeenä. (Havakka ym. 2017, 99–100.) Takuueläkkeen määrä oli 986,30 euroa kuukaudessa vuonna 2025 (Eläketurvakeskus 2025d). Toisaalta Suomen yrittäjien teettämän kyselyn (2022, 69) mukaan yrittäjät varautuvat vanhuuseläkettä varten YEL:n lisäksi säästämällä, sijoittamalla, vapaaehtoisilla eläkkeillä ja myyntikuntoisen yrityksen varoilla.

Alivakuuttamisen ongelma ei liity pelkästään eläkkeen pienuuteen, vaan myös yrittäjän kuollessa lesken ja lasten saamaan perhe-eläkkeen määrään sekä sairaus- ja vanhempainetuuksiin. Jos yrittäjän työeläke jää pienemmäksi kuin kansan- ja takuueläkkeet, hänellä on oikeus vähintään näihin. Kansaneläke- ja takuueläke rahoitetaan valtion budjettivaroista, joten ne eivät ole perustuslain takaaman omaisuudensuojan piirissä. Kansan- ja takuueläkettä ei myöskään makseta Suomen ulkopuolella asuville. Yrittäjä voi joutua turvautumaan myös toimeentulotukeen tai asumistukeen. Nämä lisäävät valtion kustannuksia. Lisäksi alivakuuttaminen voi vaikuttaa yritysten välistä kilpailua vääristämällä sekä siihen, teettääkö yrittäjä työn työntekijällä vai toisella yrittäjällä. (Alaluusua-Listola ym. 2019, 53–55.)

Aiempien tutkimusten perusteella on havaittu, että kaksi kolmesta yrittäjästä alivakuuttaa itsensä eli ilmoittaa YEL-tulonsa työpanostaan pienemmiksi. Alivakuuttamiseen vaikuttivat muun muassa toimiala, sukupuoli ja koulutus (Suomen yrittäjät 2017). Tarkasteltaessa päätoimisten yrittäjien omaa näkemystä eläketurvan riittävydestä ja vakuuttamisesta, havaittiin, että joka neljäs yrittäjä ei ollut ollenkaan YEL-vakuutuksen kautta ansiosidonnaisen sosiaaliturvan piirissä ja 57 prosenttia maksoi omasta mielestään riittävästi eläkemaksuja. Yleisimpinä syinä alivakuuttamiseen olivat taloudelliset rajoitteet, yksityisiin eläkevakuutuksiin turvautuminen sekä epäluottamus riittävään eläkkeen saamiseen, johon liittyi toteamus töiden jatkamisesta eläkeiän jälkeen. Korona saattoi tosin osaltaan vaikuttaa näihin vastauksiin. (Nivalainen & Tenhunen 2020, 21,22, 93.)

4 Tutkimusasetelma

Suomen hallituksen kasvava huoli yrittäjien eläkejärjestelmän (YEL) kestävydestä ohjasi hallitusta teettämään selvityksen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöllä yrittäjien alivakuuttamisesta vuonna 2022. Yhteiskunnallisen huolen syyt olivat moninaiset: heikko talouskasvu, valtion velkaantuminen, heikot työllisyysnäkymät sekä väestön ikärakenteen muutos yhdistettynä työelämän muutoksiin. Hallituksen selvitys herätti kriittisten mielipiteiden aallon yrittäjien keskuudessa johtaen Kansalaisadressiin, jonka vaatimuksena oli *Yrittäjän eläkelain muutosta koskevan esityksen (HE 102/2022 vp)* kumoaminen ja uudelleenkäsittely (Adressi 2022).

Valitsin tämän sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielmani kohderyhmäksi Suomessa toimivat yksin- ja mikroyrittäjät siksi, että he muodostavat määräenemmistön Suomen yrittäjistä (Suomen yrittäjät 2023). Vuoden 2022 yksin- ja mikroyrittäjien Kansalaisadressin kommenttikentässä esittämien näkemysten pohjalta tarkasteltuna yksinyrittäjän sosiaaliturva ja eläkevakuutus eivät näyttäneet mediakeskustelun perusteella olevan yhdenkään puolueen tai järjestön kiinnostuksen kohteena. Tekemäni kirjallisuuskatsauksen pohjalta yksin- ja mikroyrittäjien näkemyksistä koskien YEL-järjestelmää on tehty vähän vertaisarvioitua tutkimusta. Tutkimusten tutkijat työskentelevät useimmiten eläketurvakeskuksessa, työmarkkinajärjestössä tai yksityisissä eläkelaitoksissa, joten näkökulma on yleisimmin Suomen valtion näkökulmasta tarkasteltu eläkejärjestelmän kestävyys. Tutkielmani kannalta oli kiinnostavaa lisäksi se, että adressin ja mediamyrskyn myötä yksin- ja mikroyrittäjien ääni tuli ensimmäistä kertaa kuulluksi Suomessa.

Rajasin suuret palkanmaksajayritykset, yrittäjien tukijat ja muut eläkejärjestelmän sidosryhmät tarkasteluni ulkopuolelle siltä osin kuin nämä ovat tunnistettavissa aineistosta. Tämän tutkielman lähestymistapa on sosiaalipoliittinen, joten jätin yrittäjyyden ja liiketoiminnan lainalaisuuksien kuvaamisen vähäiselle tarkastelulle sekä rajasin juridiset teemat pois tästä tutkielmasta. Näiden lisäksi keskityin aineistoni yli kahdenkymmenen tuhannen henkilön kommenttimäärän takia yrittäjien näkemyksiin, joista löysin perustelun.

4.1 Tutkimusongelma, tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Yrittäjien näkemyksiä yrittäjäeläkeuudistuksesta käsittelevän pro gradu -tutkielmani ohjaavana viitekehyksenä toimii yrittäjien eläkejärjestelmän taloudellinen, sosiaalinen ja poliittinen kestävyys sekä järjestelmän muotoutumiseen vaikuttavat tekijät. Perustan tämän viitekehyksen valinnan tämän tutkimuksen kirjallisuuskatsauksen aikana tekemiini

havaintoihin näiden kestävyiden ulottuvuuksien yleisyydestä eläkejärjestelmiä käsittelevissä kansainvälisissä ja suomalaisissa tutkimuksissa sekä eläkejärjestelmiä koskevassa kirjallisuudessa. Tarkastellessani Yrittäjän eläkkeen (YEL) kestävyiden ongelmaa Suomen kansantalouden näkökulmasta tunnistin, että ongelman ytimessä on yrittäjien liian pieni YEL-maksu suhteessa työtuloihin eli alivakuuttaminen. Tämä johtaa yhtäältä valtion eli kaikkien veronmaksajien tehtävään maksaa väliin jäävä osuus sekä yrittäjien pieneen eläkkeeseen.

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, miltä osin yrittäjien näkemykset kohtaavat nämä eläkepoliittisten toimijoiden kiinnostuksen kohteena olevat YEL-järjestelmän kestävyiden ulottuvuudet ja miten yrittäjät arvioivat eläkejärjestelmän kestävyiden toteutumista suhteessa omaan asemaansa. Lisäksi toin esiin yrittäjien kehitysideat liittyen YEL-järjestelmään.

Valitsin tapaustutkimuksen, koska tahdoin ymmärtää yrittäjien näkemyksiä YEL-järjestelmästä verratakseen näitä eläkepoliittisten toimijoiden eläkejärjestelmän muotoutumista selittäviin tekijöihin ja niiden perusteluihin. Eläkejärjestelmät ovat muuttuneet asteittain. Ymmärtääkseni 2020-luvun eläkejärjestelmää tarkastelin ensin TyEL- että YEL-järjestelmien yhteen kietoutuvia historiapolkuja keskittyen tekijöihin, jotka selittävät eläkepolitiikkaa kuten instituutit, intressit ja ideat, ja toisaalta tekijöihin, jotka ovat tuottaneet polkuriippuvuutta YEL-järjestelmään.

Koska yrittäjien eläkejärjestelmää koskeva kiista on jatkunut useita vuosikymmeniä, tutkimushypoteesini oli, että vuoden 2022 YEL-järjestelmäuudistusta koskevan kiistan keskiössä on yhtäältä yrittäjien eläkejärjestelmän polkuriippuvuuksien ja toisaalta eläkepoliittisten toimijoiden intressien ja ideoiden kohtaamattomuus liiketoiminnan periaatteiden ja yrittäjien intressien kanssa. Tutkimushypoteesini taustalla oli havaintoni siitä, että selvityksissä on käynyt ilmi, että yrittäjien ymmärrys eläkepolitiikan keskeisten toimijoiden rakentaman eläkejärjestelmän toimintaperiaatteista on osittain puutteellista (Ks. esim. Tenhunen ym. 2025, 53–55). Toisaalta yrittäjien vaikutusmahdollisuudet eläkejärjestelmään oli todettu rajallisiksi (Ks. esim. Kananen ym. 2019, 5, 100–101).

Lisäksi tutkimushypoteesini taustalla oli YEL-järjestelmän historiakatsauksen yhteydessä tekemäni havainto siitä, että eläkejärjestelmät rakentuvat hitaasti kerrostuen ja muodostaen pysyviä rakenteita, jotka ovat tuottaneet yrittäjien eläkejärjestelmään polkuriippuvuutta. Kun vanhat valinnat ohjaavat nykyisiä valintoja, YEL-järjestelmä on lukuisista uudistuksista huolimatta lukkiutunut aiemmin valittuun kehityssuuntaan. Tällaisia rakenteellisia ongelmia on vaikeaa korjata. Huomasin, että ajan saatossa oli syntynyt eturyhmiä, jotka puolustavat

nykyistä järjestelmää ja poliitikot välttelevät eläkejärjestelmään liittyviä kiistoja vaaliriskien pelossa. Lisäksi olin havainnut mediaa seurattessani, että YEL-järjestelmää kommentoivat ryhmät kehystivät ideoitaan omista intresseistään lähtöisin, jolloin lukijalle ei välity kaikki asiaan liittyvät näkökulmat. Edellä mainituista syistä valitsin hyödyntää Piersonin historiallisen institutionalismin teoreettista viitekehystä pro gradu -tutkielmassani.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitä asioita yksin- ja mikroyrittäjät kritisoivat yrittäjien eläkejärjestelmän kestävyysliittymän ja miten he perustelevat kritiikkiään?
2. Millaisia vaihtoehtoisia ideoita yksin- ja mikroyrittäjät esittävät yrittäjien eläkejärjestelmään ja miten he perustelevat ideoitaan?
3. Miltä osin yksin- ja mikroyrittäjien vaihtoehtoiset ideat linkittyvät yrittäjien eläkejärjestelmän polkuriippuvuuksia tuottaneisiin ideoihin, instituutioihin ja intresseihin?

4.2 Tutkimusaineisto, tutkimusmenetelmä ja eettiset kysymykset

Käytin aineistona Kansalaisadressin *Yrittäjän eläkelain muutosta koskevan esityksen (HE 102/2022 vp) kumoamista ja uudelleenkäsittelyn* kommentteja (Adressi.com 2022). Tällainen suoran demokratian vaikutuskeinona käytetty kansalaisadressi eli vetoamus, jonka useat henkilöt allekirjoittavat, on yksi tapa osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Adressin tavoitteena on asioiden muuttaminen ja tehtävänä saada asia mahdollisimman laajaan julkiseen keskusteluun ja täten asiasta päättävien toimijoiden tietoisuuteen. (Ks. esim. Erkkilä, 2025.)

Aineisto on julkisesti saatavilla adressi.com -sivustolta verkosta, joten aineistossa ei ollut suojattavaa sisältöä. Tällä alustalla on tarjolla ilmainen työkalu adressin tekemiseen ja allekirjoittamiseen. Sivustolta käy ilmi adressin tekijä, mihin asti adressi on voimassa sekä adressiin osallistuneiden määrä. Näiden lisäksi avoimet kommentit ovat kaikkien nähtävillä. Kommenteissa näkyvät kirjoittajan koko nimi sekä päivämäärä, jolloin se on kirjoitettu. Tämän adressin allekirjoitti 6.9.2022 mennessä 67 017 henkilöä. Lisäksi näistä allekirjoittaneista 21 377 henkilöä kirjasi adressin kommenttikenttään omat näkemyksensä yrittäjän eläkelain muutosesityksen, ja sen saaman mediahuomion, mobilisoimina. Kommentit jakautuvat adressissa 336 kansion näkymään siten, että sivuilla on eri määrä kommentteja.

Pro gradu -tutkielmaani varten haastattelemani yksin- ja mikroyrittäjien yhdistyksen Myryn puheenjohtaja Liisa Hanén puolsi Kansalaisadressin kommenttien käyttöä, koska kommentteja ei ole vielä hyödynnetty tutkimuksissa. Liisa Hanén oli YEL-uudistusta koskevan Kansalaisadressin liikkeelle panija. (Hanén 2024.) Tutkimuseettisistä syistä häivytin tutkimuksessani kommentoijien nimet, sukupuolet, aseman ja kommentin ajankohdat. Näin ollen liitetiedoston (Liite 2) analyysirungossa ei näy kommenttien kohdalla sivunumerot, joita hyödynsin aineiston koodausvaiheessa. Toisaalta adressiin kirjoittaneet ovat tienneet nimensä näkyvän kommentin yhteydessä, joten lukijan on mahdollista etsiä tämän tutkimuksen teoriaviitekehukseen sisältyvät havainnot, jotka olen valinnut käymällä läpi kaikki 336 kansionäkymän kommentit.

Pohdin suuren kommenttimäärän takia määrällisen ja laadullisen tutkimusmenetelmän etuja. Valitsin käyttää tässä empiirisessä tutkimuksessani laadullista tutkimusmenetelmää, koska tahdoin saada syvällistä ymmärrystä yksin- ja mikroyrittäjien näkemyksistä perusteluineen YEL-järjestelmän kestävyysliittymään. Analyysimenetelmänä käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, jotta yhtäältä pysyn tutkijana mahdollisimman objektiivisena havaintojeni osalta ja toisaalta pystyin rajaamaan suuresta kommenttimäärästä tutkielmaani sopivan osajoukon kommentteista. Toisaalta valitsemani teoria ei määritä valmiita luokittelukategorioita muutoin kuin tulkintaa jäsentävänä kehyksenä. Kategorisointi ja teemojen nimeämisen toteutin aineistolähtöisesti, jotta sain yksin- ja mikroyrittäjien äänen kuuluviin.

Sovelsin tutkimuksessani teoriaohjaavaa analyysiä siten, että analyysin jäsentävänä viitekehystenä toimivat eläkejärjestelmän kestävyysliittymä sekä eläkepolitiikan muotoutumiseen vaikuttavia intressejä, ideoita ja instituutioita koskeva kirjallisuus. Näiden pohjalta laadin analyysikysymykset taulukkoon (Ks. Liite 1) ja rajasin tarkastelun näkökulmaa. Nämä kysymykset ohjasivat aineistosta poimimiani kommentteja ja siten kategorioiden muodostumisen suuntaa. Kategorioiden nimet ja niihin sisältyvät teemat muodostin aineistolähtöisesti aineistossa toistuvien merkitysrakenteiden pohjalta.

Hyödynsin suurpiirteistä sisällön erittelyä yrittäjien näkemysten painopisteiden tunnistamisen takia. Tarkempi sisällön erittely ei olisi tuonut lisäarvoa, koska yrittäjien kommentit koskien YEL-järjestelmän taloudellista, sosiaalista ja poliittista kestävyyttä kietoutuvat vahvasti toisiinsa. Tämä tarkoitti sitä, että yksittäisen kommentin pystyi sijoittamaan useamman eläkejärjestelmän kestävyysliittymän alle. Kuvasin aineiston sisältöä analyttisesti ja

tulkiten. Tutkielmani tarkoituksena ei ollut luoda uutta teoriaa. (Ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2018, 86, 90.)

Käytännössä etenin viidessä vaiheessa: silmäilin ensin läpi kaikki aineiston 21 377 kommenttia. Tämän jälkeen valitsin teoriaviitekehyksen. Toisella lukukerralla merkitsin kommentit, jotka vastasivat teoriaviitekehyksen pohjalta tehtyihin kysymyksiin (Ks. Liite1). Käytin analyysiyksikkönä yksittäistä lausetta, lauseen osaa tai kokonaisuutta, joka sisältää useampia lauseita. (Ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2009, 110; Tuomi & Sarajärvi 2002, 102–103, 111–114.) Tämän jälkeen muodostin kategorian ja teemat aineistolähtöisesti aineistossa toistuvien merkitysten perusteella. Lopuksi ryhmittelin aineistokatkemat muodostettujen teemojen alle ja tarkensin luokittelua analyysin edetessä. Tämän ryhmittelyn lopuksi tarkastelin, miten yrittäjien esittämät vaihtoehtoiset ideat kohtaavat YEL-järjestelmän uudistamisen myötä syntyneitä polkuriippuvuuksia. (Ks. Liite 2.)

Kommenttien suuren määrän takia tein systemaattisen ja harkinnanvaraisen otannan havainnoista joka viidenneltä 336 kansionäkymän sivulta. Yhdessä kansionäkymässä oli keskimäärin 15 kommenttia riippuen kommentin pituudesta. Valitsin analyysiin vain sellaiset kommentit, joissa esitettiin perustelu ja jotka olivat tutkimuksen tavoitteen ja valitsemani teoriatausta kannalta relevantteja. (Ks. Liite 2.) Lukija voi tarkastella tekemiäni valintoja tutkimuksen luotettavuuden osalta tästä liitetiedostosta. Huomionarvoista on se, että jätin perustelun puuttumisen takia tämän tutkimuksen ulkopuolelle aineiston yleisnäkymässä eniten erottuvat “huomiota kommentilla” -näkemyskset. Näissä kommentteissa yleisimmin halutaan “herättää” päättäjiä, ottamaan “järki käteen” tai laittamaan “valoja päälle” sekä toiveita lopettaa, lähinnä pienten yritysten kyykyttäminen, kurjistaminen, riistäminen, ryöstäminen ja tappaminen”. Näiden lisäksi joissakin kommentteissa esitetään muun muassa seuraavan tyyppisiä kysymyksiä: 1. Onko hallituksen tarkoituksena lopettaa yritystoiminta Suomesta ja ajaa yrittäjät työttömiksi tai sosiaaliturvan asiakkaiksi? 2. Miten päättäjät ajattelevat saavansa Suomen talouden nousuun tällaisilla päätöksillä?

Koska rajasin tutkimukseni aineiston koon takia useilla teoreettisilla käsitteillä ja hain yrittäjien kommenttien painopisteet systemaattisella ja harkinnanvaraisella satunnaisotannalla, on tärkeää tunnistaa näiden mahdollinen vaikutus tutkimustuloksiin. Lisäksi tutkimuskirjallisuuden läpikäynti ja teoriatiedon rajaukset jättivät väistämättä näkökulmia tutkimukseni ulkopuolelle ja teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teorian vaikutus on johdattelva ohjaamisen lisäksi (Ks. esim. Eskola & Suoranta 1994, 19–20, 157).

Tutkijana tutkimusaiheen valinnassa, valitsemieni näkökulmien, tekemiäni havaintojen ja rajausten sekä tulosten tulkinnessa ja analyysissä saattoivat heijastua omat henkilökohtaiset ennakkoletukseni, uskomukseni, asenteeni, arvoni, tarkoitusperäni ja sitoumukseni. Vaikka luin adressin 21 377 kommentit kahteen kertaan ja useamman päivän aikana, kommenttien valitsemisen tapaani saattoivat vaikuttaa sekä väsyminen että kommenttien toistoon kyllästyminen, joten näistä syistä en lukenut kaikkia kommentteja yhtä tarkasti. Asemani tutkijana osalta on hyvä huomioida, että olen osa-aikaisena toimiva kolmannen polven yrittäjä. Osallistuin itse Kansalaisadressiin kommentoimalla yrittäjän eläkelain muutosta koskevaa esitystä sekä sosiaalisen median keskusteluun aiheeseen liittyen. Hyvän tieteen tutkimuseettisen käytännön takia jätin tutkimuksen empiirisessä osassa oman kommentini huomioimatta. Käytin apunani Microsoft Copilot-tekoälysovellusta englanninkielisen kirjallisuuden käännösten sujuvoittamiseen ja tutkielmani taustoitusvaiheessa Consensus-tekoälysovellusta aiempien tutkimusten kartoittamiseen.

5 Tulokset

Tässä luvussa esitän tutkimukseni keskeiset tulokset. Olen jäsentänyt tulokset tutkimuskysymysteni mukaiseen järjestykseen. Käyn ensin läpi aineistosta esiin nostamani yrittäjien kritiikit perusteluineen liittyen eläkejärjestelmän taloudelliseen, sosiaaliseen ja poliittiseen kestävyyskysymykseen. Tämän jälkeen esittelen yrittäjien kehitysideat YEL-järjestelmää koskien ja lopuksi tarkastelen, miltä osin yrittäjien kehitysideat kohtaavat YEL-järjestelmän polkuriippuvuudet. Hyödynnän analyysissäni eläkepolitiikan muodostumista selittäviä tekijöitä kuten instituutioita, ideoita ja intressejä teemoissa, joissa nämä tekijät ovat tunnistettavissa. Lisäksi hyödynnän yrittäjien kommenttien näkökulmien tarkastelussa intressi- ja ideakäsitteitä.

5.1 Yrittäjien kritiikki YEL-järjestelmää kohtaan

Kaikki yksin- ja mikroyrittäjät tunnistavat oman erityisen asemansa kansantalouden kiertokulussa. Yrittäjät esittävät adressissa yhteensä 535 kritiikkiä perusteluineen Yrittäjän eläkelain muutosta koskevan esityksen (HE 102/2022 vp) sisällössä olevia YEL-järjestelmän teemoja kohtaan. Suurimmalla volyymillä yrittäjät kritisoiivat eläkejärjestelmän poliittista kestävyyttä (248), toiseksi eniten järjestelmän taloudellista kestävyyttä (185) ja vähiten järjestelmän sosiaalista kestävyyttä (102).

Olen ryhmitellyt ja otsikoinut eläketurvajärjestelmän taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen kestävyyskysymyksen ulottuvuudet aineistosta nostamillani ilmiöillä. Käyn ensin läpi taloudellisen kestävyyskysymyksen kritiikin kategorian, jonka olen nimennyt YEL-vakuutusmaksun kohtuuttomuudeksi. Tämän jälkeen tarkastelen sosiaalisen kestävyyskysymyksen kritiikin kategoriaa, jonka olen nimennyt yrittäjän eläketurvan epäoikeudenmukaisuudeksi ja lopuksi poliittisen kestävyyskysymyksen kritiikin kategoriaa, jonka olen nimennyt YEL-järjestelmän legitimiuden horjumiseksi. Kaikki kategoriat aukeavat kolmeen teemaan. Nimesin luokat ja teemojen esiintyvyydet aineistossa selvytyksen vuoksi seuraavaan taulukkoon. Kuvaan luokkien tarkemmat sisällöt tätä seuraavissa alaluvuissa.

Taulukko 1. YEL-järjestelmän kritiikkien kategoriat, teemat ja frekvenssit aineistossa

Eläkejärjestelmän kestävyys ulottuvuus	Kategoria Esiintyvyys aineistossa (F)	Teemat	Teemoihin liittyvien satunnaisotosten esiintyvyys aineistossa
Taloudellinen kestävyys	YEL-vakuutusmaksun kohtuuttomuus 185 kommenttia	Yritystoiminnan taloudellinen merkitys Liiketoiminnan kannattamattomuus Laskennallisen työtulon idean ja liiketoimintaympäristön ristiriita	65 kommenttia 52 kommenttia 68 kommenttia
Sosiaalinen kestävyys	Yrittäjän eläketurvan epäoikeudenmukaisuus 102 kommenttia	Ei luottamusta eläketurvaan Eläketurvan riittämättömyys Yrittäjän heikompi eläke- ja sosiaaliturva	47 kommenttia 31 kommenttia 24 kommenttia
Poliittinen kestävyys	YEL-järjestelmän legitimiuden horjuminen 248 kommenttia	Luottamuspula eläkeoimijoita kohtaan Lakiuudistuksen vakavat yhteiskunnalliset seuraukset Yritystoiminnan edellytysten heikkeneminen	72 kommenttia 71 kommenttia 105 kommenttia
Yhteensä			535 kommenttia

5.1.1 YEL-vakuutusmaksun kohtuuttomuus – yritys kaatuu kannattomuuteen

Suomen julkisen talouden budjetti- ja rahoitustasapainoa eli eläkejärjestelmän taloudellista kestävyyttä yksin- ja mikroyrittäjät eivät suoranaisesti tuo esiin Kansalaisadressin kommentteissa. Sen sijaan yrittäjät tuovat esiin epäoikeudenmukaisuuden kokemuksen johtuen taloudellisten ja sosiaalisten riskien epätasa-arvoisesta jakautumista kansalaisten kesken. Yrittäjät viittaavat näillä kommentteilla siihen, että yritykset ja yrittäjät kantavat jo riittävän suurelta osin vastuuta Suomen julkisen talouden tasapainosta. Tästä syystä yrittäjät kokevat hallituksen esityksen (*HE 102/2022 vp*) linjaukset yrittäjien eläkemaksujen korottamisesta, ja eläkeoimijoiden kritiikin valtion subventoiman eläkemaksuosuuden kasvamisesta, kohtuuttomiksi. Yksi yrittäjistä toteaa:

“...Valtion pitäisi olla kiitollinen, että yritykset maksavat mm tuloverot, työnantajamaksut ja arvonlisäverot....”

Yrittäjät eivät ole niinkään huolissaan sukupolvien välisestä eläkkeistä koskevasta epätasa-arvon riskistä. He nostavat kuitenkin esiin nyt yrittäjinä olevalle yrityssukupolvelle osuneen taloudellisesti haastavan Korona-ajan haasteet. Yrittäjät eivät myöskään kritisoi suoraan eläkejärjestelmän taloudellisen kestävyuden parantamisen keinoja kuten maksussa olevien eläke-etuuksien leikkaamista tai indeksikorotusten jäädyttämistä. Heidän epäoikeudenmukaisuuden kokemuksensa nousee yritysten jo pitkän aikaa jatkuneen poikkeuksellisen epävakaan toimintaympäristön tuottamista kannattavuushaasteista yrityksille. Yrittäjien mukaan heillä itsellään ei ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa näihin ympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin ja yritystoiminnan sääntelyyn. Yrittäjät kritisoivat erityisesti sitä, että nämä todentuneet riskit ovat heikentäneet yritysten kannattavuutta jo ennen YEL-maksun korottamista.

“...jo edelliset kaksi vuotta on ollut todella vaikeita ja täysin itsestä riippumattomista syistä”

“Jag är ensamföretagare och har lidigt nåt otroligt mycket pga regeringens corona politik. Detta skulle vara ett slag under bältet för mig och många andra småföretagare”

Yksin- ja mikroyrittäjiä kiinnostaa Suomen julkisen talouden heikkenemistä ja yrityksen kannattavuutta enemmän yrittäjän oma ja perheen toimeentulo. Yrittäjien turhautuminen liittyy ensisijaisesti yritysten jo ennestään raskaiden kulurakenteiden rasitteeksi uudistuksen myötä tuleviin YEL-maksun asteittaisiin korotuksiin. Huolen taustalla on aineiston mukaan se, että varsinkin yksinyrittäjä harjoittaa yritystoimintaa intressinään elättää itsensä ja perheensä, minkä yksi yrittäjistä sanallistaa selkeästi:

“Minun pitäisi pystyä elämään yrityksen tuloilla ja elättämään perheeni”

Kun taas mikroyrittäjien tavoitteena on oman ja perheen elannon saamisen lisäksi varmistaa yrityksensä työntekijöiden toimeentulo. Toisaalta osa yrittäjistä kritisoi sitä, että oma palkka jää saamatta, koska lakisääteiset maksut kuten YEL ja työntekijöiden vuosilomapalkat on maksettava ennen omaa palkkaa:

“Olen kituuttanut 2kk ilman palkkaa, jotta saan työntekijöiden kesälomat maksettua. Yritän selviä, koska rakastan yritystäni ja työntekijöitäni. Nyt loppuu selviäminen tulevan yelin myötä.”

Huolten jatkumona yrittäjille yritystoiminnan näkyvissä oleva päättyminen johtaa haasteelliseen työllistymistilanteeseen. Tämä muun muassa siitä syystä, että yrittäjällä on ollut vapaus määrittellä yrittäjänä oma työaikansa, mikä on mahdollistanut muun muassa opiskelun tai samanaikaisen lastenhoidon ja arjen pyörittämisen.

“5 lapsen perheessä emme tule pärjäämään...myymään talomme...lopettamaan yritystoiminnan...miten järjestetään arkemme, jos en voi määrittellä työaikaani..”

Keskeisin eläkejärjestelmän taloudelliseen kestävyYTEEN liittyvä eläkepolitiikan idea, joka tuottaa nousevan eläkemaksun kohtuuttomuutta on yrittäjien näkemysten mukaan YEL-maksun perustaminen laskennalliseen työtulon ideaan. Yrittäjät tuovat kritiikkeissään esiin muun muassa työtulon perusteena olevat yritystoiminnan ammattiala- ja mediaanipalkkaperusteisuudet, jotka eivät ota huomioon eri toimialoilla toimivia yrityksiä eikä aloittelevia yrittäjiä. Esimerkiksi erään yrittäjän näkemyksen mukaan laskennallisen työtulon idea ei vastaa erilaisten ja eri alueilla toimivien yrityksen todellisia työtuloja:

“Työtulon määrittäminen ammatin yksityissektorin valtakunnallinen mediaanipalkan perusteella ei ole toimivaa, koska samankin ammatin toiminimiyrittäjien tulotaso vaihtelee huomattavasti.”

Sen lisäksi, että laskennallinen työtulo eriarvoistaa yrittäjiä, aineistossa esiintyvän yrittäjän lisähavainnon mukaan työtulo ei huomioi laskuttamatonta työtä, jonka määrä riippuu toimialasta ja yrityksen toimintavuosista. Seuraavasta kommentista on havaittavissa pettymystä myös työtuloidean tuottaneiden eläketoimijoiden vähäiseen osaamiseen yrittäjyydestä:

“Esityksen taustalla ei ole ymmärrystä siitä miten kukakin yrittäjä tekee laskutettavaa/laskuttamatonta työtä.”

Kuten edellä käy ilmi, yrittäjät rakentavat kommentteissaan syysseuraus -suhteen muun muassa mediaanipalkkaan perustuvan YEL-maksun ja yrityksen todellisten työtulojen välille. Kun yrittäjät eivät pysty maksamaan itselleen joka kuukausi mediaanipalkan kokoista palkkaa, uhkana on yritystoiminnan talouden heikkeneminen ja maksamattomien YEL-maksujen ulosoton uhka yksityishenkilönä. Joku yrittäjä kokee erityisen hankalaksi aloittavan yrittäjän maksukyvyn ja kannattavuuden huomioiden maantieteelliset alueet:

“Lakiesitys eriarvoistaa (mediaani on keskimäinen luku, ei keskiarvo, jolloin se painottaa PK-seudun palkkatasoa) ja supistaa...aloittelevan yrittäjän kykyä selviytyä YEL-maksutaakasta.”

Lisäksi YEL-maksun pakollisuus ja joustamattomuus sekä työtulon laskennalliset määräytymisperusteet vaikuttavat siten, että yrittäjä joutuu maksamaan pakolliset eläkemaksut - oli yrityksellä tuloja tai ei. Yrittäjät perustelevat kritiikkiään muun muassa sillä, että YEL-maksukorotusta ei voi lisätä tuotteiden tai palveluiden hintoihin, koska asiakkailla ei ole maksukykyä. Joidenkin yrittäjien kielenkäyttö viittaa myös pettymykseen yrityksen pakollisten kulujen jälkeen jäävään pieneen palkkaan.

“...pienyrittäjä maksaa eläkkeen, oli tuloja tai ei.”

“Maksukykyä ei riitä alv 24, liiketilan ja muiden yrityksen kulujen jälkeen noin korkeaan yeliin. Nytkin palkkaa jää vain 1000 €/kk. Asiakkaidenkaan maksukyky ei ole loputon!”

Tarkastellessani YEL-järjestelmän taloudellista kestävyyttä eläkejärjestelmän rahastoinen näkökulmasta havaitsin kommentteista, että yrittäjien oma osaaminen YEL-järjestelmästä on tämän teeman osalta puutteellinen. Yrittäjien kommentteissa on havaittavissa muun muassa ymmärrys, että YEL-maksut rahastoidaan. Lisäksi yrittäjien osaamattomuus eläkejärjestelmästä tulee esiin yrittäjien ajatuksissa, että nimenomaan pienten yritysten ei tarvitse tukea YEL-järjestelmän sijoitustoimintaa. Kuin myös kommentteissa, joissa todetaan, että yrittäjä voi itse vastata lakisääteisen yrittäjien eläkkeen sijoitustoiminnasta.

“Eläkejärjestelmien pörssisijoituksia ei tarvitse pienen yksinyrittäjän tukea.”

“Sairasta tämä touhu. Osallistua pitäis pyramidihuijaukseen, kukaan ei eläkkeitä saa, jokainen sijoittaa varaat paremmin kuin nämä.”

5.1.2 Yrittäjän eläketurvan epäoikeudenmukaisuus - eläkemaksulla ei saa turvaa

Idea siitä, että eläkejärjestelmä mahdollistaisi riittävän tulotason myös vanhempainvapaalla, sairaana, työttömänä ja eläkkeellä tukien näin muun muassa Suomen talouskasvua ja työmarkkinoiden toimivuutta ei yksin- ja mikroyrittäjien näkemysten mukaan toteudu heidän osaltaan. Yrittäjät eivät pidä omaa eläkejärjestelmäänsä sosiaalisesti kestäväenä. He eivät luota omaan eläketurvaansa ja he kokevat oman asemansa yrittäjänä verrattuna palkansaajiin epäoikeudenmukaisena.

Sosiaalisesti kestävä järjestelmän osalta yrittäjät osoittavat kommentteissaan pettymystä muun muassa pääministeri Marinin 2019 hallituksen kyvyttömyyteen eläkejärjestelmän kollektiivista riskienjakoa kohtaan. Yrittäjien näkemyksen mukaan palkansaajien ja yrittäjien sosiaaliturvan yhdenvertaisuus ja tasa-arvo eivät toteudu yrittäjien eläke- ja sosiaaliturvan osalta. Yksi yrittäjistä nostaa esille hallitusohjelman sisällöstä tasavertaisuuteen liittyvästä lupauksesta seuraavaa:

“Hallitusohjelmassa mainitaan tasavertaisuus joka ilmeisesti on pelkkää sananhelinää.”

Yrittäjät perustelevat tasa-arvon vaadetta muun muassa sillä, että he ansaitsevat omalla työllä hankitun eläketurvan siinä missä palkansaajatkin.

“Yrittäjät ansaitsevat eläkkeen sitten kun sen aika koittaa”

Yksin- ja mikroyrittäjien näkökulmasta tarkasteltuna yrittäjän asema ei ole sosiaalisesti oikeudenmukainen eläketurvan osalta, koska he vertaavat eläkemaksujen suuruutta palkansaajiin. Yrittäjien kokemusten mukaan heidän eläketurvansa on riittämätön muun muassa siitä syystä, että yrittäjät pitävät 1,5 prosentin eläkekertymää työtuloista liian alhaisena suhteessa YEL-maksun määrään.

“Kertymä maksetusta Yel maksusta on pieni.”

“...yrittäjän pitäisi pystyä maksamaan yli kaksinkertainen eläkemaksu, mitä palkansaaja maksaa.”

Eläkkeiden riittämättömyyden lisäksi yrittäjät eivät luota eläkejärjestelmän pysyvyyteen. Yrittäjät näkevät eläkevakuutuksen sijoituksena, joka ei ole kannattava. Yksi yrittäjä laittaa “sijoitus”-sanon lainausmerkkeihin, mikä voi tarkoittaa yhtäältä sitä, että kyseessä on vakuutus ja toisaalta sitä, ettei hän koe eläkemaksujen maksamista kannattavana sijoituksena:

“...emme tule koskaan näkemään senttiäkään niistä rahoista, jotka “sijoitamme” eläkettä varten.”

Lisäksi osa yrittäjistä ajattelee, että heidän täytyy saada eläkemaksunsa takaisin elinaikanaan.

“Yksinyrittäjän pitäisi elää joku 200 vuotiaaksi että saisi ees murto-osan maksamistaan eläkemaksuista takaisin.”

Eläketurvan lisäksi yrittäjät kokevat YEL-järjestelmään linkitetyn muun sosiaaliturvan heikommaksi kuin palkansaajilla. Yrittäjien näkemysten mukaan on epäoikeudenmukaista, että pientä eläkemaksua maksaneen yrittäjän sairausvakuutuksen määrä ei mahdollista sairauslomaa ilman että yrittäjän ja yrityksen talous heikkenevät. Toisin kuin palkansaajilla, joilla on lakisääteinen oikeus olla sairauslomalla tekemättä työtä ja työnantajan velvollisuutena on varmistaa, että työtehtävät hoituvat työntekijän sairausloman aikana. Yrittäjät eivät tuo kommenteissaan esille yrityksille suunnattuja vapaaehtoisia vakuutuksia, jotka yritys voi vähentää verotuksessa, ja joilla yrittäjä saa lisäturvaa sairauden ja työkyvyttömyyden varalle.

“Maksoin juurikin pienintä eläkemaksua, sairastamiseen ei ollut mahdollisuutta vaan piti yrittää tehdä myös sairaana työtä.”

Yrittäjät tuovat esiin myös heidän työttömyysetuutensa heikkouden suhteessa palkansaajiin. Aineistossa kritiikin kohteena on se, että yrittäjälle ei makseta työttömyysetuutta niiltä kuukausilta, kun hänellä ei ole laskutettavaa työtä. Tätä kutsutaan yrittäjän riskiksi eli liiketoimintaidea, markkinamuutokset ja asiakkaiden ostokäyttäytyminen voivat tuoda yritykselle voittoa tai tappiota. Työttömyyteen liittyvän teeman yhteydessä yrittäjät eivät nosta esiin yrittäjyyteen kuuluvaa riskiä eikä markkinoista johtuvaa tulojen vaihtelevuutta. Yrittäjät eivät mainitse yrittäjän vapaaehtoista ja yrityksille verovapaata vakuutusta työttömyyden varalle.

“Ei ole oikeutta työttömyysetuuteen, jos ei ole joku kuukausi töitä. Millään mittakaavalla ei voi verrata työsuhteessa olevaan palkansaajaan.”

Yrittäjät kokevat lisäksi haasteelliseksi sen, että yrittäjien YEL-maksut eivät jousta tilanteessa, jossa yrittäjä jää vanhempainlomalle, jolloin yrittäjän ja yrityksen talous heikkenevät. Yrittäjän on suunniteltava tarkkaan perheen perustamisen ajankohta, jotta YEL-työtulon pohjalta laskettava vanhempainvapaakorvaus olisi riittävä yksityistalouden menoja ajatellen. Erona palkansaajiin on myös se, että kun yksinyrittäjä on vanhempainvapaalla, yrityksen kulut juoksevat, joten yksinyrittäjän on joko säästettävä vanhempainvapaata varten, työskenneltävä vanhempainvapaan aikana tai ostettava lisävakuutuksia. Eräs yrittäjä kuvaa yrittäjän tilannetta epäreiluksi:

“Kaukana reilusta....jos saat lapsen....ei enää onnistu muuttaa yel-maksua puoli vuotta ennen lapsen syntymää.”

Toisaalta joidenkin yrittäjien näkemysten mukaan eläkejärjestelmä on epäluotettava, koska se perustuu jakojärjestelmään. Heidän mielestään luottamusta eläkejärjestelmää ja sen pysyvyyttä kohtaan lisäisivät suuremmat muutokset kuin pelkkä eläkemaksujen korottaminen.

“Eläketurvajärjestelmä ja eläkevarojen maksatus “kädestä suuhun” ei herätä luottamusta, että ne korotetut maksut riittävät ja ovat maksettavissa eläkkeinä kun oma eläkeikä koittaa. Suurempi remontti, kun vain pakolla korotetut maksut, on tarpeen luottamuksen lisäämiseksi YEL-järjestelmään.”

Tästä seuraa muun muassa yrittäjän epäoikeudenmukaisuuden kokemus siitä, että maksaessaan pientä YEL-maksua yrittäjä saa ainoastaan minimieläkkeen mukaisen takuueläkkeen. Yrittäjät perustelevat turhautumistaan ja suuttumustaan sillä, että takuueläkkeen saavat myös suomalaiset, jotka eivät tee päivääkään töitä. Kun taas jotkut yrittäjistä pitävät epäoikeudenmukaisena sitä, että eläkemaksuja ei voi jättää perinnöksi.

“...järjestelmään on survottava aivan jäätävä määrä rahaa olemattomalla tuotto-odotuksella. Samaan pääsee kuka tahansa joutilaana downshiftaileva, työtävieroksuva luuserikin. Kermana kakun päällä, jos kuolet ennenaikaisesti niin lähiomaisesi eivät hyödy!”

Osa-aikaisten yrittäjien kritiikki koskee lähinnä palkkatyön ja osa-aikaisen yrittäjyyden yhdistämisen epäoikeudenmukaisuutta YEL-maksun noustessa. Kritiikin kohteena on erityisesti laskennallisen työtulon määritelmä, joka ei perustu pelkästään yrityksen todellisiin tuloihin, vaan muun muassa alan mediaanipalkkaan.

“En voisi jatkossa tehdä yritystoiminnan ohella tieteellistä tutkimustyötä mikäli eläkemaksu sidotaan muuhun kuin todelliseen tilanteeseen...”

Sairauden ja työttömyyden lisäksi yrittäjät nostavat aineistossa esiin eläketurvajärjestelmän sosiaalisen kestävyuden teemoista osa-aikaisen yrittämisen ja palkkatyön yhdistämisen haasteet. Lisäksi yrittäjät kritisoivat osatyökykyisten mahdollisuutta tehdä töitä yrittäjänä, koska heidän työmarkkina-asemansa on muutenkin varsin heikko. Joillakin Kansalaisadressiin osallistujilla osa-aikainen yrittäminen on ainoa mahdollisuus tehdä työtä ja saada peruspäivärahaa parempi tulotaso. Yrittäminen on aiemman joustavamman YEL-maksun myötä mahdollistanut työn tekemisen, koska yrittäjä on voinut säädellä työn tekemisen määrää, joka on ollut rajallinen esimerkiksi sairauden takia.

“Henkilökohtainen kantani on se, että näin osa-aikaisena yrittäjänä en pystyisi tekemään työtäni, jos muutos tulee ja sitten taas palkkatöiden tekeminen ei onnistu sairauksien takia. Tällä tavalla yrittämällä saan jollain tavoin leipää pöytään, mutta enempää ei riittäisi edes asiakkaita, saati sitten että kroppani sen kestäisi.”

5.1.3 YEL-järjestelmän legitimiuden horjuminen - yrittäjyyden heikot edellytykset

Yksin- ja mikroyrittäjät esittävät määrällisesti eniten kritiikkiä yrittäjien eläkejärjestelmän poliittista kestävyyttä kohtaan. Osansa kritiikistä saavat niin rakenteet, eläkepolitiikan keskeiset toimijat ja kuin pääministeri Marinin hallituskin. Huomionarvoista on, että yrittäjät eivät ole tietoisia YEL-järjestelmän uudistuksen alkaneen jo pääministeri Sipilän hallituksen aikana. Toisaalta työmarkkinajärjestöjen roolia eläkeuudistuksen tekijöinä rajaamassani aineistossa ei myöskään mainita. Kansalaisadressin kommenttien pohjalta on selvää, että yrittäjien luottamus hallituksen päätösvaltaa ja eläkepäättäjiä eli eläkepolitiikan veto-pelaajia kohtaan heikkenee YEL-uudistuksen myötä.

Yrittäjät kohdistavat kritiikkiä ensisijaisesti instituutioihin, joilla on vaikutusvaltaa yrittäjien eläkejärjestelmän uudistamiseen, ylläpitämiseen, ohjaamiseen ja rajoittamiseen. Kritiikin kohteina yrittäjät mainitsevat muun muassa Suomen valtion, hallituksen, yksityiset eläkeyhtiöt, puolueista Kokoomuksen ja Keskustan sekä Suomen Sosialidemokraattisen puolueen ja “vihervasemmiston”, Suomen yrittäjät ja eläkekassat. Perusteluna kritiikille yrittäjät tuovat esiin epäluottamuksen näiden eläkepolitiikan toimijoiden liiketoiminnan lainalaisuuksien ymmärtämistä kohtaan. Sen sijaan eläkeinstituutioiden harjoittama epäsuosittujen päätösten kehystämistä kommentoi vain muutama yrittäjä. Seuraavassa kommentissa ärsyyntymisen aiheena on eläketoimijoiden hallituksen esityksen (*HE 102/2022 vp*) yhteydessä käyttämä kieli ja sitä seuraavassa kommentissa pohdintaa aiheuttavat eläkeyhtiöiden vallankäyttö ja hallituksen heikkous:

“Täysin todellisuudesta irti oleva lakiesitys. Perusteluna “auttaa” yrittäjiä on sekin absurdi.”

“Ainoastaan herää kysymys kuinka pahasta eläkeyhtiöiden lobbarit hallitusta ja virkamieskuntaa vievät.”

“Sdp ja vihervasemmisto tuhoaa maamme hyvinvoinni.” “Voisiko kokoomus olla oikeasti pienyrittäjien puolella!”

Vaikka yrittäjät eivät ota suoraan kantaa eläkeoimijoiden YEL-maksujen korottamisen perusteluihin liittyen eläkejärjestelmän taloudellista kestävyytteen, yrittäjien kommentteissa näkyy suuttumusta vuonna 2022 toimineen pääministeri Marinin hallituksen tekemää julkisten varojen jakopolitiikkaa kohtaan. Muutamien yrittäjien kritiikin sävy on jopa sarkastinen ja turhautunut.

“8 mrd Fortumin kautta yritysjärjestelyihin Saksaan. Tilaan 18 miljardia suomalaisyrittäjien sosiaaliturvan kuntoon laittoon.”

Älkää polkeko pienyrittäjiä jalkoihinne, jotta voitte rahottaa muista maista tulevia ihmisiä Suomessa.”

Yrittäjät kokevat, että suomalaisessa yhteiskunnassa ei ylipäättäen kannusteta työntekoon ja yrittämiseen. Yksittäisissä kommentteissa he toteavat, että YEL-uudistus näyttää siltä, että yrittäjyyttä ei tahdota edes säilyttää Suomessa. Toisin kuin Virossa ja Ruotsissa, joissa yrittäjien näkemysten mukaan on yrittäjyyttä kannustavammat sosiaaliturvajärjestelmät.

“Ei tässä maassa kyllä yrittämistä ja työn tekemistä kannusteta. Täytyy lähteä Viroon..”

“Tukekaa yrittäjyyttä!..... suunnitelmana siirtyä Ruotsiin.!”

Yrittäjät eivät kuitenkaan avaa kommentteissaan, millä tavalla näiden maiden eläkejärjestelmät tukevat yrittäjyyttä enemmän kuin Suomen järjestelmät. Ruotsissa ei ole erillistä järjestelmää yrittäjille, osakeyhtiöyrittäjät maksavat eläkemaksun sosiaalivakuutusmaksujen alaisista tuloista kuten nostamastaan palkasta ja lakisääteitä eläkettä täydentävät sopimusperusteinen eläketurva sekä yksityiset eläkesäästöt. Vaikka yrittäjät nostaisivat jonkun näistä teemoista vahvuutena suhteessa Suomen YEL-järjestelmään, eri maiden eläkejärjestelmien vertailussa on otettava huomioon kummankin maan kokonaiseläkejärjestelmät. (Uusimäki 2022, 43–45, 47–48.)

Yrittäjät nostavat esiin yritystoiminnan edellytysten heikkenemisen lisäksi ammatinharjoittamisen vaarantumisen, jota eläkeoimijat ja hallitus eivät ole ottaneet huomioon muutosesitystä laatiessaan. Osassa ammateissa laki ja eettiset säännöt määräävät monia asioita rajaten yritystoiminnan mahdollisuuksia tehdä enemmän tulosta suuremman YEL-maksun maksamiseksi. Tällaisilla toimialoilla YEL-maksun korotus on suoraan pois yrityksen liikevaihdosta ja yrittäjän henkilökohtaisesta toimeentulosta. Yrittäjät odottavat, että eläkeoimijat tuntevat yritysten toimintaa säätelevät lait ja näin ollen ymmärtävät sääntelyn

vaikutukset yritystoimintaan. Eräs vastaajista nostaa esille sääntelyyn liittyvän arvoettisen kysymyksen:

“Toimin yksityisenä perhepäivähoitajana. Varhaiskasvatuslaki määrää...emme voi tehdä lapsilla suurempaa tulosta...”

Erityisen huolissaan ja ilmaisussaan jopa hämmennystä ja epäuskoa esittäviä yrittäjät ovat kritiikkeissään eläkepäätäjien kyvystä tunnistaa hallituksen esityksen (HE 102/2022 vp) negatiiviset seuraukset laajemmin yhteiskuntaan kohtaan. Yrittäjät muistuttavat muun muassa suomalaisten heikkenevästä ostovoimasta tilanteessa, jossa yrittäjäyys YEL-uudistuksen myötä vähenee.

“On kaikkien etu, että ihmiset yrittävät, se vaikuttaa ostovoiman paranemiseen.”

Lisäksi YEL-maksun kasvu ja yrittäjien vaikutusmahdollisuuksien väheneminen tuottavat yrittäjien kommentteissa uhkakuvia. Uhkakuvat eivät kohdistu pelkästään yritysten tai yrittäjien hyvinvointiin, vaan koko suomalaisen yhteiskunnan toimivuuteen. Yrittäjien vahva näkemys on, että YEL-uudistuksen myötä yritystoiminta vähenee merkittävästi. Tämä taas johtaa vakaviin yhteiskunnallisiin seurauksiin kuten työttömyyden kasvuun ja valtiolle tulevien verojen vähenemiseen.

“Valtion elätettäväksi kaatuu kohta enemmän väkeä, kun työttömyysrahaa hakee entiset yrittäjät, jota toivat hetki sitten valtiolle rahaa verojen muodossa.”

Tarkasteltaessa yritystoiminnan ja työttömyyden kehitystä Suomessa vuonna 2025 näyttää siltä, että erityisesti rakennusalan konkurssit ovat lisääntyneet ja yleisesti yritysten liikevaihdot ja henkilöstön määrät ovat vähentyneet vuoden 2022 jälkeen. Yhtäältä työttömyys on lisääntynyt ja toisaalta naisten työllisyysaste on noussut. Lisäksi yritysten lukumäärä on noussut vuodesta 2022 vuoteen 2025. Suurin lisäys on tapahtunut palvelualoilla. (SVT 2025a ja 2025b.)

Työtulo-ohjeita ja minimisuosituksia eläkelaitoksille tekevää eläketurvakeskusta yrittäjät eivät juurikaan mainitse kritiikissään. Sen sijaan eläkeuudistusten valmistelijat ja yksityisten työeläkeyhtiöiden toimijat eivät nauti yrittäjien luottamusta osaamisen puolesta. Yksityisiä eläkeyhtiöitä, kuten Varmaa, Ilmarista ja Veritasta tai Sosiaali- ja terveysministeriötä ei tosin mainita nimeltä kommentteissa. Yrittäjien näkemysten mukaan näillä eläkejärjestelmään

vaikuttavilla instituutioilla ei ole riittävää ymmärrystä muun muassa yritysten toimialojen monimuotoisuudesta määrittääkseen yrittäjän työtuloa, ja siten YEL-maksua.

“Työeläkeyhtiön osaaminen ei tule riittämään arvioimaan monenkirjavan yritystoiminnan ansiotasoa oikeudenmukaisesti.”

Työtulon vahvistaa konkreettisesti yksityisen työeläkeyhtiön työntekijä YEL-maksun laskennallisen kaavan, yrittäjän kanssa käydyn keskustelun ja työntekijän oman harkinnan perusteella. Yksi yrittäjä vertaa yksityisen eläkeyhtiön työntekijän YEL-maksun määrittämisvaltaa vapaaehtoiseen auton kaskovakuutukseen seuraavasti:

“Hallituksen kaavaileman uudistus olisi sama kuin että kaikki autoilijat pakotettaisiin ottamaan kaskovakuutus, auton hinnasta ja vuosimallista riippumatta.”

Kun taas joku toinen yrittäjä on huolissaan siitä, että yksityisten eläkevakuutusyhtiöt alkavat ohjata YEL-uudistuksen myötä Suomen taloutta ja kilpailukykyä.

“Eihän anneta....Suomen taloudesta ja kilpailukykyvystä vakuutusyhtiöiden hallintaan...”

Ylipäätään yrittäjät ärsyyntyvät lakiuudistuksen (HE 102/2022 vp) myötä lisääntyvästä “holhoamisesta”, koska ennen tätä YEL-lakiuudistusta yrittäjälle kerran määritettyä YEL-maksua muutettiin pääosin vain silloin, kun yrittäjä itse ilmoitti työtulojen muuttuneen. Lakiuudistuksen toteutumisen myötä yksityisen työeläkeyhtiön työntekijä seuraa ja puuttuu, jos yrittäjä alivakuuttaa tulonsa eli YEL-maksu ei ole laskennallisen työtulon mukainen (HE 102/2022 vp). Tällaisesta mahdottomuudesta vaikuttaa itse YEL-maksun suuruuteen, yksi yrittäjä toteaa seuraavaa:

“Iso osa itsensä elättävistä siirtyy työttömäksi, jos maksujen suuruus määritellään ulkoapäin.”

Lisäksi yrittäjien kommentteissa tulee vahvasti esille ärsyyntyminen eläkeinstituutioiden lobbauksvallasta sekä silloisen hallituksen kyvyttömyydestä tehdä yrityksiä ja yrittäjiä koskevia päätöksiä. Kyvyttömyyttä perustellaan muun muassa seuraavasti:

“Tuntuu siltä, että päättäjät ovat liian kauan olleet poissa työelämästä ja päätökset sen mukaisia.”

“Ministerinä on henkilö joka ei ole tehnyt päivääkään verollista työtä! Miten voi olla mahdollista, että vastaavat henkilöt päättävät tällaisista asioista?”

Lisäksi yksin- ja mikroyrittäjät ovat pettyneitä päättäjien ymmärrykseen liiketoimintaan liittyvistä lainalaisuuksista. Yksi yrittäjistä esittää eläkepäättäjille kysymyksen:

“Olen todella pettynyt suomalaisiin päättäjiin....ei halua ymmärtää yrittäjän arkea ja...todellisia kuluja...tekisitkö itse hoitotyötä vastuullisena johtajana noin 1 100 eurolla kuukaudessa....jos työntekijä sairastuu, on kulu siitä noin 350 euroa/työpäivä.”

5.2 Eläkejärjestelmän polkuriippuvuudet yrittäjien kehitysideoiden jarruina

Yrittäjyys vaatii innovatiivisuutta ja ratkaisukeskeisyyttä, joten yrittäjillä on eläkejärjestelmien kehittämiseen liittyviä ideoita, jotka näyttävät aineiston pohjalta ponnistavan heidän omista intresseistään. Yrittäjien omien intressien vahva esiintuonti on ymmärrettävää aiemmin tässä tutkielmassa toteamani yrittäjien ulkopuolisuuden kokemuksen takia. Yksin- ja mikroyrittäjillä ei ollut mahdollisuuksia vaikuttaa YEL-uudistuksen sisältöön siinä vaiheessa, kun he ovat kommentoineet YEL-järjestelmämuudistusta. Kansalaisadressista rajaamani aineiston pohjalta näyttää siltä, että yrittäjät käyttävät adressia omien etujensa ajamisen vaikuttamiskanavana.

Olen nimennyt yrittäjien kehitysideat, joita rajaamassani aineistossa oli yhdeksäntoista kappaletta, aineistopohjaisesti linkittäen ideat valitsemaani teoriaviitekehukseen seuraavasti: 1. Taloudellisen kestävyuden kehitysidea: *joustava eläkejärjestelmä*, 2. Sosiaalisen kestävyuden kehitysidea: *yhdenmukainen sosiaaliturva*, ja 3. Poliittisen kestävyuden kehitysidea: *yrittäjyyden edellytysten tukeminen*. Lisäksi kuvaan kunkin kehitysidean osalta, miten yrittäjien eläkejärjestelmän polkuriippuvuudet haastavat tai mahdollistavat kunkin esitetyn idean toteuttamista. Kutakin eläkejärjestelmän ulottuvuutta koskeva kehitysidea ja siihen kohdistuvat polkuriippuvuudet olen koonnut selkeyden vuoksi alla olevaan taulukkoon (Taulukko 2).

Taulukko 2. Yrittäjien eläkejärjestelmän kehitysideoita ja polkuriippuvuuksien kohtaanto

Eläkejärjestelmän kestävyys ulottuvuus	Kehitysidea Esiintyvyys aineistossa (F)	Polkuriippuvuuksien kohtaanto
Taloudellinen kestävyys	Joustava eläkejärjestelmä 5 kommenttia	Pakollisuus, vakuutus, jakojärjestelmä, rahastoimattomuus, kollektiivinen vastuu, matalan YEL-tason kehitys, laskennallisen työtulon idea
Sosiaalinen kestävyys	Yhdenmukainen sosiaaliturvajärjestelmä 4 kommenttia	Erillisten eläkejärjestelmien yhdistämiskustannus, YEL:n rahastoimattomuus, kollektiivinen vastuu, matalan YEL-tason kehitys
Poliittinen kestävyys	Yrittäjyyden edellytysten tukeminen 10 kommenttia	Eläkepäättäjien hidas päätöksenteko, eläkeoimijoiden ylivalta ja yritystoiminnan ymmärtämättömyys, valtion subventoinnin kasvu
Yhteensä	19 kommenttia	

5.2.1 Vapaaehtoinen tai liukuvan tulon mukaan joustava järjestelmä

Yrittäjien eläkejärjestelmän taloudellista kestävyttä on Suomessa haastanut useamman vuoden ajan valtion subventointitarve yrittäjien eläkkeiden maksamisessa muun muassa siitä syystä, että yrittäjät alivakuuttavat itseään. Yrittäjillä oli ennen vuoden 2022 YEL-uudista suuremmat mahdollisuudet vaikuttaa omaan YEL-maksuunsa. Alivakuuttamistietoudesta huolimatta yrittäjät puolustavat adressissa edelleen tätä joustavaa YEL-maksua eläkeyhtiöiden vahvemman määräysvallan sijasta. Jotkut yrittäjät esittävät pakolliselle eläkevakuutukselle vaihtoehtona pientä YEL-maksua yhdistettynä vapaaehtoiseen eläkkeeseen. Yksi adressiin kommentoineista yrittäjistä perustelee omaa vaihtoehtoaan mahdollisuudella jättää yksityisen eläkevakuutuksen varat perinnöksi:

“Pieni yel+oma vapaaehtoinen eläkevakuutus...saa lapseni eläkevakuutuksen perintönä”.

Jotkut yrittäjät kannattavat jopa vapaaehtoista eläkemaksua, jota he perustelevat omalla kyvyllään määrittää oma eläkkeensä:

“Yrittäjä on fiksu, joka osaa itse määrittää oman eläkkeensä. Yrittäjä ei tarvi holhousta tässäkään asiassa. Luottakaa ihmisiin!”

Kun taas osa yrittäjistä perustelee eläketurvan vapaaehtoisuutta vertaamalla eläkkeen riittävyyden riskiä yrittäjyyteen liittyvään yrittämisen riskiin:

“Yrittäjän riskitasolla pitää olla mahdollisuus päättää eläketurva tasostaan itse”

Toisaalta yrittäjät perustelevat enemmän yrittäjän ohjausvallassa olevaa eläkemaksua muun muassa yrityksen toimintakyvyn vahvistumisella:

“Vapaasti itse päätettävä maksun suuruus ylläpitää yrityksen elinvoimaa”

Edellä mainittujen perustelujen lisäksi yrittäjät nostavat esiin perusteluna joustavalle YEL-maksulle aiemmin tässä tutkielmassa mainitut liiketoimintaympäristöstä johtuvat epävarmuudet, joihin yrittäjät eivät voi itse vaikuttaa. Näin ollen liukuva työtulo olisi pienelle yritykselle parempi ratkaisu kuin pidemmäksi aikaa etukäteen päätetty YEL-maksu. Tämä siitä syystä, että tulevaisuutta on yhä vaikeampi ennustaa epävarmassa maailman ja Suomen taloustilanteessa.

“...liukuva keskitulo, jolloin parempina tulosvuosina voisi maksaa korotettua YEL-maksua ja heikkoina....voisi olla maksamatta mitään.”

Joustava YEL-maksu tuottaa yrittäjien näkemyksen mukaan myös tilanteen, jossa yrittäjyys elinkeinona säilyy, yrittäjä ei joudu työttömyyspäivärahalle ja yritys tuottaa toiminnan jatkuessa valtiolle verotuloja. Yrittäjät toivovat eläketoimijoiden tekevän laajempia yhteiskunnallisia arvioita suppean eläkejärjestelmän kestävyuden tarkastelun sijasta.

“Kannattaa tehdä laskelmia ja arvioita, millä tavalla ehdotus tulee muuttamaan koko elinkeinokenttää.”

Vapaaehtoisuuden ja joustavan eläkkeen ideoiden rinnalla yrittäjät tuovat esiin toiveensa turvata eläkkeensä sijoittamalla eläkerahansa itse. Yrittäjät perustelevat ideaa muun muassa sillä, että he eivät luota oman eläkkeen riittävyyteen, koska heillä ei ole luottamusta eläkeyhtiöiden sijoituskykyyn. Osa yrittäjistä kokee tulevansa huijatuksi, jos hallitus päättääkin käyttää eläkevarallisuutta johonkin muuhun kuin eläkkeiden maksuun. Lisäksi osa

yrittäjistä perustelee eläkevarojen sijoittamista itse omalla asemallaan Suomen bruttokansantuotteen kasvattajana.

“Jos yrittäjät voisivat maksaa kuukausittain eläkerahansa vaikka sijoitusasuntoihin, omaan terveyteen, joskus...lomaa, omaan kuntoutukseen....oikeutta pienyrittäjille...saavat aikaiseksi 40 % Suomen bruttokansantuotteesta.”

Yksin- ja mikroyrittäjien kommenttien pohjalta on havaittavissa, että osa yrittäjistä on käyttänyt aiempaa joustavuutta tietoisesti hyväkseen. Tällainen kollektiivisen vastuun puute näkyy aineistossa siinä, että osa yrittäjästä myöntää adressin kommentteissa suoraan, maksaneensa tarkoituksella minimimaksua, jotta he ovat pystyneet kerryttämään itselleen varallisuutta. Jotkut yrittäjät kertovat, että he aikovat jatkossakin maksaa vain minimimaksua, koska he eivät luota YEL-järjestelmän tuomaan turvaan.

“Täällä yksi pienyrittäjä. Kiinteät maksut eivät saa enää yhtään nousta. Oma eläkekertymä ei huolestuta, sijoitan eläkerahat vaikka kesämökkiin tai maapalstaan, mutta en eläkerahastoon laita yhtään nykyistä enempää.”

“Maksan minimiyeliä, sillä huolehdin itse omasta tulevaisuudesta. Enkä luota valtion eläkekassaan. Joudun nostamaan hintoja asiakkaille sekä omien yrittäjien provikoita jos tämä lakimuutos menee läpi.”

Yrittäjien esittämien kehitysideoiden haasteeksi tulee useita yrittäjän eläkejärjestelmän polkuriippuvuuksia. Yhtenä polkuriippuvuutena on jo 1800-luvun lopulta määritetty eläkejärjestelmän alkuperäinen idea “isännän velvollisuudesta” ja toisena vanhuuseläkkeen lakisääteinen pakollisuus yli 55-vuotiaille 1900-luvun alkupuolelta (Hannikainen & Vauhkonen 2012, 37). Tämän lisäksi vapaaehtoisuuden idea törmää 1930-luvulla kansaneläkkeen myötä päätettyyn eläkkeiden yhden prosentin maksuperusteisuuteen, joka on vaihdellut siitä lähtien 1,5–1,7 prosentin osuuksina (Ritola & Väänänen 2023, 44–45).

“Isäntä” voi olla joko yksinyrittäjä, jonka vastuulla on huolehtia omasta eläketurvastaan tai mikroyrittäjä, jonka tehtävänä on huolehtia sekä omasta että työntekijöidensä eläketurvasta.

Tähän eläkkeiden huolehtimisvelvollisuuteen liittyy usein julkisessa keskustelussa eläkkeen “ansaitsemisen” idea. Yrittäjät tuovat adressissa esiin, että heillekin kuuluu työllä ansaittu eläke. Tällainen eläkkeen ansainnan idea on näin ollen säilynyt sosiaalivakuutuksissa 1900-luvun alusta näihin päiviin saakka (Vauhkonen 2016, 30–37). Yksin- ja mikroyrittäjän osalta

ansainnan ideaa haastaa se, että yrittäjä on itse itsensä ”isäntä”, jolta hän ansaitsee työllään oman eläkkeensä.

Yrittäjän työtulojen mukaan joustava YEL-maksu törmää ensisijaisesti suomalaisen eläkejärjestelmän ideaan siitä, että työnantajan ja työntekijän eläkevakuutusmaksut on sidottu ansiotuloihin (Hiilamo ym. 2012, 10), joiden pohjalta eläkemaksu maksetaan kuukausittain. Kun näillä vakuutusmaksuilla maksetaan tällä hetkellä eläkkeellä olevien eläkkeitä, YEL-maksu ei voi joustaa yrittäjien liiketoiminnan tulojen mukaan ilman että valtio subventoi maksussa olevia yrittäjien eläkkeitä.

TyEL:ssä osa vakuutusmaksuista rahastoidaan, jolloin voidaan hyvässä taloudellisessa tilanteessa käyttää eläkkeiden maksuun myös sijoitustuottoja. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna on viisasta tutkia yrittäjien ideaa YEL-maksujen rahastoimisesta: *”Pitäisikö jatkossa osa yle tuloista rahastoida kuten Tyel?”*. Rahastointi-idea haastaa YEL-järjestelmän polkuriippuvuutena se, että yrittäjien eläkkeitä ei ole rahastoitu alusta lähtien. Rahastoinnin aloittaminen nyt aiheuttaisi valtavan alkupääomainvestoinnin.

Samankaltaisiin haasteisiin törmää joidenkin yksittäisten yrittäjien toive palkkaan perustuvasta YEL-maksusta, koska ansioeläkelain ideana on ollut 1950-luvun lopulta lähtien 65 vuoden eläkeikä 40 prosentin tavoitetason eläkkeellä, joka laskettiin tuolloin työsuhteen lopussa olleen keskipalkan perusteella (Moilanen 2010, 17). Tämän jälkeen eläkeikä, eläkkeen tavoitetaso, eläkkeiden määräytymisperuste ja indeksit ovat toki joltakin osin muuttuneet, mutta alkuperäiset ideat ovat edelleen voimissaan (Ks. esim. Hannikainen & Vauhkonen 2012, 81). Jos yrittäjien vahvasti kritisoima työtulon toimialan mediaanipalkan idean taustalla on tämä 1950-luvun keskipalkan idea, valittu idea tuottaa polkuriippuvuutta työtulon mediaanipalkan ideaan.

5.2.2 Palkkaperusteinen eläkejärjestelmä ja yhdenmukainen sosiaalijärjestelmä

Yrittäjien eläkkeen sosiaalisen kestävyys- eli eläkkeiden riittävyys, luotettavuus ja oikeudenmukaisuus sekä talouskasvun tukemiseen, työmarkkinoiden toimivuuteen ja yritysten kilpailukykyyn parantamiseen yksin- ja mikroyrittäjät esittävät sosiaalisesti oikeudenmukaisempaa ja yhdenmukaisempaa sosiaalijärjestelmää. Yrittäjien ensisijaisena toiveena on varmistaa tasainen tulotaso läpi elämän. Heidän kokemuksensa vuoden 2022 YEL-uudistuksen myötä ollaan kaukana tasaisesta tulotasosta läpi elämän.

Yrittäjät esittävät muun muassa eläkejärjestelmien yhdenmukaistamista sekä erilaisten yritysten ja maantieteellisesti eri alueilla toimivien yrittäjien että yrittäjien ja palkansaajien välillä. Eräs yrittäjä esittää työtuloon perustuvan mediaanitulon tilalle yrittäjän verotettaviin tuloihin perustuva eläkemaksun ideaa. Ideasta ei tosin käy ilmi, tarkoittaako hän yrityksen tuloja vai hänen yrittäjänä itselleen maksamaa palkkatuloa.

“Työtulon määrittäminen ammatin yksityissektorin valtakunnallinen mediaanipalkan perusteella ei ole toimivaa, koska samankin ammatin toiminimiyrittäjien tulotaso vaihtelee huomattavasti. Tulo pitäisi määrittää muulla tavalla, esim. verotettavien tulojen perusteella.”

Eläketurvan osalta yrittäjät toivovat myös, että saman turvan saa suurin piirtein samalla työmäärällä kuin palkansaajat. He tuovat esiin aiemmin tässä tutkielmassa mainitsemani laskuttamattoman työn, joka ei kerrytä eläkettä eikä mahdollista sairausloman pitämistä, mikä heikentää erityisesti yksinyrittäjän jaksamista ja elämänlaatua.

“Tällä tavalla yrittämällä saan jollain tavoin leipää pöytään, mutta enempää ei riittäisi edes asiakkaita, saati sitten että kroppani sen kestäisi.”

Toimeentulon heikkouden takia jotkut yrittäjät osoittavat kommentteissaan luovuttamismielialaa, koska he ovat jo pitkään sinnitelleet yrittäjinä pienillä tuloilla. Eläkejärjestelmän taloudellisen kestävyuden yhteydessä mainittu kansan- ja takuueläkkeen saaminen, vaikka ei olisi koskaan ollut töissä, tuottaa yrittäjien mielessä ajatuksen, että heidän työllään yrittäjänä ei ole mitään arvoa. Eräs kommentoija toteaa jo pitkään jatkuneesta heikosta tulotasosta ja sitä seuraavasta eläkkeen riittämättömyydestä sarkastisesti seuraavaa:

“Olenkin elänyt köyhyysrajan alapuolella vuosia, joten tuttua. Ainakaan ei enään tarvitse raataa saadakseen rahaa”.

Yrittäjän eläkejärjestelmän historiaa tarkastellessani näyttää siltä, että siitakin huolimatta, että 1980-luvulla eläkepolitiikassa korostettiin joustavuutta ja yksilöllisyyttä (Hannikainen 2012, 197–236), eläkejärjestelmän taloudellisesta kestävyydestä tuli ongelma. Toisaalta yrittäjien esittämät vapaaehtoiset yksilölliset eläkesijoitukset ovat saaneet kannatusta jo 1990-luvun puolivälistä lähtien (Arza & Kohli 2007, 2–5). Koska eläkejärjestelmän taloudellinen kestävyys on heikentynyt entisestään ja eläkejärjestelmä perustuu jakojärjestelmään ja maksuperusteisuuteen (Moilanen 2010,15), yrittäjien adressissa vuonna 2022 esittämä joustava eläkemaksu tasaisempien tulojen takia ei todennäköisesti saa kannatusta. Näin

siitäkin syystä, että valtion subventoimaa osuutta yrittäjien eläkkeistä halutaan vuoden 2022 YEL-uudistuksen mukaan enemmänkin hillitä kuin kasvattaa entisestään.

5.2.3 Julkisten varojen oikeudenmukaisempi käyttö ja tukea yksinyrittäjille

Eläkejärjestelmien poliittisen kestävyuden kannalta tarkasteltuna yksin- ja mikroyrittäjät esittävät Kansalaisadressissa ideoita institutionaalisia rakenteita, eläkepolitiikan toimijoita ja eläkemittareita kohtaan. Ytimenä yrittäjien kehitysideoissa on yrittämisen edellytysten tukeminen. Perusteluna yrittäjien tukemiselle eräs yrittäjä toteaa:

“Suomen yrittäjät kannattavat Suomen taloutta, kiitollisuutta tarvitaan, eikä painamista ja hankaloittamista”

Aineistossa eniten käytetty sanapari on “yrittäjien tukeminen”. Yrittäjien tukeminen ei kuitenkaan avaudu aineiston pohjalta erityisen konkreettiseksi teemoiksi, vaan “tukeminen” sanavalintana näyttää rakentavan yhtenäistä merkityskehystä yrittäjyyden arvostamiselle ja ylipäätään yritystoiminnan mahdollistamiselle Suomessa. Yrittäjät kokevat, että YEL-uudistus todistaa sen, ettei yrittäjän työtä koeta arvokkaaksi kansantalouden kannalta. Eräs adressin kommentoijista toteaa asian seuraavasti:

“Jos tässä maassa joku vielä jaksaa ja viitsii yrittää eikö kannattaisi antaa välillä porkkanaa eikä keppiä”

Toisaalta yrittäjät tarkoittavat yrittäjien tukemisella pienten yritysten ryhmän äänen kuuntelemista, jota yrittäjien mukaan pitäisi olla enemmän. Lisäksi yrittäjät korostavat yritysten erilaisuuden huomioimista päätöksiä tehtäessä.

“Kuunnelkaa yrittäjiä monipuolisesti. Yrittäjät eivät ole yhtenäinen joukko.”

“Kun yrittäjien asioista päätetään olisi hyvä että päättävän pöydän ääressä istuisi pien/mikroyrittäjiä.”

“...yksinyrittäjiä ei ole lainkaan kuunneltu, kun tätä on tähän mennessä valmisteltu työryhmissä, miksi? Palkansaajajärjestöä kyllä, miksi?”

Yrittäjät toivovat yksin- ja mikroyrittäjien ääntä kuuluviin, koska heidän mukaansa yrittäjäjärjestötkin ajavat ainoastaan isojen palkanmaksajayritysten etuja. Näin siitäkin huolimatta, että yksin- ja mikroyrittäjätkin ovat heidän asiakkaitaan ja osa yrittäjistä on järjestöjen maksavia jäseniä.

“Yrittäjäjärjestötkin ajavat pääosin suurempien yritysten etuja.

Jos yrityksiä ei tueta riittävästi, yrittäjät muistuttavat valtiota ja eläkeoimijoita seurauksista muun muassa seuraavasti:

“...uudistukset ruokkivat inflaatiota!

“On kaikkien etu, että ihmiset yrittävät, se vaikuttaa ostovoiman paranemiseen.”

Yrittäjät toivovat eläkepäättäjiltä enemmän ymmärrystä yrittäjien intresseistä omien intressien sijaan. Yrittäjät perustelevat toiveitaan muun muassa sillä, että he yrittäjät elättää itsensä ja perheensä, ja näin he kannattelevat omalla työllään Suomen kansantaloutta. Muutama kommentoija toteaa asiasta seuraavasti:

“Jos tässä maassa joku vielä jaksaa ja viitsii yrittää eikä kannattaisi antaa välillä porkkanaa eikä keppiä”

“Ei rangaista yhtään enempää meidän maan ylläpitävää yksityisyrittäjyyttä, teidän agenda ja vallan jne lisäämiseksi. Ajatelkaa joskus muitakin kuin itseänne!”

Ylivoimaisesti eniten aineistossa mainitaan yritystoiminnan väheneminen ja työttömyyden kasvaminen hallituksen esityksen päätösten myötä. Osa yrittäjistä toteaa näiden päätösten seurauksina valtion verojen vähenemisen, velkaantumisen lisääntymisen ja Suomen köyhtymisen. Yrittäjien kehitysideoina näyttää aineiston mukaan olevan se, että eläkeoimijat tutkisivat enemmän päätöstensä yhteiskunnallisia seurauksia ennen päätöksentekoa. Vuoden 2022 YEL-uudistus ei näyttäydä yrittäjille sellaisena, että asioita olisi tarkasteltu riittävän monesta näkökulmasta. Osa yrittäjistä esittää näkemyksensä seuraavasti:

“...kovasti maamme köyhtyy näistä teidän vastuuttomista päätöksistä”

“Miksi tässä maassa halutaan tappaa yrittäjyys? ...Jos tähän ei ole edellytyksiä suurien pakollisten maksujen vuoksi, niin yrityksiä ei synny. Se tappaa samalla innovaation ja yksipuolistaa yritysten kirjoa”

“Kaikkia asetuksia ja lakeja ei tarvitse muuttaa vain muuttamisen ilosta. Nyt jarrua päälle ja pitkän aikavälin kartoitusta kehiin.”

Edellisten kommenttien perusteella näyttää siltä, että osa yrittäjistä ei arvosta valtion eläkeoimijoita. Jotkut yrittäjät ovat sitä mieltä, että Viron eläkejärjestelmä, joka muodostuu

ansainta- ja rahastoeläkkeestä sekä vapaaehtoisesta lisäeläketurvasta ja jossa yrittäjän eläkemaksut ovat enintään 15-kertaiset edellisen vuoden vähimmäispalkasta, mutta vakuutusmaksut maksetaan neljännesvuosittain etukäteen (Eläketurvakeskus 2020), on parempi kuin Suomen eläkejärjestelmä. Näin ollen suomalaiset eläkepäättäjät voisivat oppia lähinaapureilta yrittäjien tukemisen ideoita.

“Siirrän konsulttiyritykseni ja kotimaani Viroon jos laki muuttuu. Maksan jo tuloveroa...en ole valmis maksamaan enää yhtään enempää.”

Yksin- ja mikroyrittäjät eivät adressin kommenttien pohjalta luota suomalaisiin eläkeoimijoihin, koska nämä eivät ole kuunnelleet yksin- ja mikroyrittäjien näkemyksiä uudistusta tehdessään. Tästä syystä yrittäjät antavat adressin välityksellä muun muassa valtiolle toiveiden lisäksi ohjeita, miten julkisia varoja voisi jakaa oikeudenmukaisemmin ilman että tarvitsee nostaa yrittäjien YEL-maksuja. Vaihtoehtoisina ehdotuksina kulurakenteen korjaamiseksi yrittäjät esittävät muun muassa eläkelaitosten, yksityisten eläkeyhtiöiden ja valtion virastojen kulujen karsimista sekä varojen kohdentamista mieluummin yrittäjien sosiaaliturvaan kuin toisen maan yritysjärjestelyihin.

“Eihän näitä ole mietitty mitenkään, vaan mietitään, mistä voitaisiin alkaa lisää rahastamaan rikkaiden eläkeyhtiöiden pussiin. Ammattiliitot ym. turhat järjestöt ja kallispalkkaiset johtohenkilöiden virat voitaisiin lopettaa, nii rahaa valtion kassasta säästyisi.”

maksaa korotettua YEL-maksua ja heikkoina vuosina sitten voisi olla maksamatta mitään.”

“Älkää polkeko pienyrittäjiä jalkoihinne, jotta voitte rahottaa muista maista tulevia ihmisiä Suomessa.”

”Erikseen vois katsoakenelle maksetaan pitkäaikaista sosiaaliapua tai työttömyys apurahoja”

Toisaalta osa yrittäjistä tunnistaa sen, että yrittäjillä ei ole riittävästi tietoa, miten heidän eläkejärjestelmänsä toimii, joten yrittäjien tietoutta tulisi lisätä:

“...kannattaa aloittaa selkokielisestä valistamisesta minimivakuuttamien seurauksista tai äitiyspäivärahan suuruudesta..muutosta tapahtuu tiedon lisäämisen, ei sattumanvaraisen yrittäjien kepittämisen kautta”.

Lisäksi yrittäjät kritisoivat julkisten varojen käyttöä tehottomiin julkisiin instituutioihin. Vaihtoehtoisina ideoina kulurakenteen korjaamiseksi yrittäjät esittivät muun muassa eläkelaitosten, yksityisten eläkeyhtiöiden ja valtion virastojen kulujen karsimista. Eläkeinstituutioiden harjoittamaa epäsuosittujen päätösten kehystämistä kommentoi vain muutama yrittäjä.

“Eihän näitä ole mietitty mitenkään, vaan mietitään, mistä voitaisiin alkaa lisää rahastamaan rikkaiden eläkeyhtiöiden pussiin. Ammattiliitot ym. turhat järjestöt ja kallispalkkaiset johtohenkilöiden virat voitaisiin lopettaa, nii rahaa valtion kassasta säästyisi.”

“Kaikki valtion järjestelmien rahoituskriisejä ei voida hoitaa nostamalla veroja tai vakuutusmaksuja. Järjestelmää on korjattava muilla tavoin, karsimalla ylimääräisiä kuluja, sekä tehostettava nykyisiä laitoksia ja virastoja kustannustehokkaimmiksi.”

“8 mrd Fortumin kautta yritysjärjestelyihin Saksaan. Tilaan 18 miljardia suomalaisyrittäjien sosiaaliturvan kuntoon laittoon.”

YEL-järjestelmän poliittisen kestävyuden kehitysideoiden keskiössä ovat yrittäjien tukeminen ja arvostus. Yrittäjät toivovat, että eläketoimijat tuntisivat paremmin yksin- ja mikroyrittäjien intressit ja yritystoiminnan lainalaisuudet. Näiden lisäksi yrittäjien toiveena on tarkempi vaihtoehtoiskustannusten ja päätösten seurausten tutkiminen sekä nopeampi päätöksenteko.

Osaltaan näiden ideoiden polkuriippuvuutena näyttää olevan eläkepolitiikan toimijoiden ideoiden myynnillinen kehystäminen (Béland 2005, 13–14), joka näyttäytyy siten, että eri hallitukset kehystävät yrittäjien eläkejärjestelmän ideoita omista intresseistään ja poliittisesta ideologiastaan käsin. Tämä näkyy muun muassa siinä, kenet valitaan tekemään eläkeuudistusten selvitystyötä. Lisäksi yrittäjien kehitysideoiden toteuttamista kapeuttaa Suomen kolmikantainen päätöksentekomalli yhdistettynä eläkemaksujen pakollisuutta valvovaan Suomen Eläketurvakeskukseen ja Finanssilaitokseen, jotka tahtovat varmistaa eläkejärjestelmän kestävyyttä.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

YEL-järjestelmän perustamisvuodesta 1970 lähtien jatkunut keskustelu järjestelmän kestävydestä kiihtyi vuoden 2022 eläkeuudistuksen myötä tuottaen Kansalaisadressin, jonka allekirjoitti 67 017 henkilöä. Yrittäjien vaatimuksena oli Yrittäjän eläkelain muutosta koskevan esityksen (HE 102/2022 vp) kumoaminen ja uudelleen käsittely. Keskustelu YEL-järjestelmäuudistuksesta ei ole näyttänyt laantumisen merkkejä, joten tema nousee yhdeksi vuoden 2027 eduskuntavaalien keskeisimmistä poliittisista teemoista.

Tämän pro gradu -tutkielmani tavoitteena oli selvittää, miltä osin yksin- ja mikroyrittäjien adressissa esittämät näkemykset kohtaavat yrittäjien eläkejärjestelmän (YEL) kestävyden ulottuvuudet ja miten yrittäjät arvioivat eläkejärjestelmän kestävyden toteutumista suhteessa omaan asemaansa. Lisäksi tarkastelin yrittäjien kehitysideoita YEL-järjestelmän uudistamiseksi. Kehitysideoiden osalta hain vastauksia siihen, miten YEL-järjestelmän polkuriippuvuudet mahdollistavat tai kaventavat yrittäjien ideoiden toteuttamista käytännössä. Hyödynsin tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä Piersonin historiallisinstitutionaalista lähestymistapaa (Myles & Pierson 2001, 313; Pierson 2000). Tämän eläkejärjestelmän historiallisen muotoutumisen tarkastelussa käytin eläkepolitiikan muotoutumista selittäviä tekijöitä ja yrittäjien näkemysten tarkastelussa käsitteitä intressi ja idea.

Tutkimusmenetelmäksi valitsin teoriaohjaavaan analyysin. Teoreettisen jäsenyskehikon rinnalla valitsin käyttää aineistolähtöistä koodausta keinona varmistaa, että yrittäjien omat kokemukset, huolenaiheet ja merkityksenannot tulivat näkyviksi analyysissa.

Aiempien tutkimusten pohjalta tunnistin, että yrittäjien eläkejärjestelmän taloudellinen, sosiaalinen ja poliittinen kestävyys vaikuttaa julkisen talouden kestävyteen, sukupolvien väliseen oikeudenmukaisuuteen ja yhteiskunnan vakauteen (Ks. esim. Kuivalainen ym. 2025). Vuoden 2022 eläkeuudistuksen jälkeen jatkuneen kiistan takia asetin tutkimushypoteesiksi sen, että vuoden 2022 YEL-järjestelmäuudistusta koskevan kiistan keskiössä on yhtäältä yksin- ja mikroyrittäjien eläkejärjestelmän polkuriippuvuuksien ja toisaalta eläkepoliittisten toimijoiden intressien ja ideoiden kohtaamattomuus liiketoiminnan periaatteiden ja yrittäjyyden kanssa. Tutkimushypoteesini vahvistui näiltä osin.

Yksin- ja mikroyrittäjät perustelevat näkemyksiään ja kehitysideoitaan omaan eläkejärjestelmäänsä ensisijaisesti omista intresseistään lähtien. Yrittäjät tarkastelevat eläkejärjestelmän kestävyttä ja perustelevat näkemyksiään paremman liiketoiminnan

kannattavuuden, yrittäjän toimeentulon ja riittävän eläketurvan näkökulmista. Toissijaisesti yrittäjät toivovat eläketoimijoiden kiinnittävän enemmän huomiota yritysten tuomiin kansantaloudelliseen arvoon ja työllistämisaikutuksiin. Suhteessa eläkepoliittisiin toimijoihin erilaisten intressien lisäksi yrittäjien adressissa esiin tuomat kehitysajat koskien YEL-järjestelmää lukkiutuvat eläkepoliittisten toimijoiden aiemmin tekemien valintojen takia.

Yrittäjien kritiikistä ja kehitysehdotuksista suurin osa kohdistuu YEL-järjestelmän poliittiseen kestävyyskysymykseen. Yrittäjien näkemyksen mukaan YEL-uudistuksen sisältö osoittaa, että Suomen kolmikantaisessa neuvottelujärjestelmässä pienten yrittäjien ääni ei tule kuulluksi, yrittäjiä ei arvosteta ja yritystoiminnan edellytysten tukeminen on heikkoa. Yrittäjät kohdistavat kritiikkiä yhtä lailla valtioon, poliittisiin puolueisiin, yrittäjien etujärjestöihin kuin yksityisiin työeläkelaitoksiin. Yrittäjissä epäluottamusta herättää se, että poliittiset päättäjät ja eläketoimijat eivät tunnista YEL-uudistuksen vakavia yhteiskunnallisia seurauksia kuten Suomen taloustilanteen heikkenemistä yritystoiminnan vähenemisen takia ja yrittäjien siirtymistä työttömiksi.

Yrittäjät perustelevat esittämiään kritiikkejä YEL-järjestelmän poliittista kestävyyttä kohtaan eläketoimijoiden intressillä tarkastella yrittäjien eläkejärjestelmää huomioimatta liiketoiminnan lainalaisuuksia kuten ympäristön vaikutuksia kassavirtaan, mikä tuottaa ennustamisen vaikeutta liiketoimintaan. Eläkepäättäjät eivät myöskään tunnista uudistuksessa erilaisten alueiden heikon ostovoiman vaikutusta yritysten kannattavuuteen. Lisäksi yrittäjät ovat tunnistanee, että yksityisten eläkeyhtiöiden asiakaspalveluhenkilöillä ei ole riittävästi ymmärrystä yrittäjyydestä ja yritystoiminnasta.

Tutkimustulokseni viittaavat siihen, että vuoden 2022 YEL-uudistus vähentää yrittäjien luottamusta järjestelmää kohtaan. Yrittäjiä huolestaa eläkejärjestelmän pysyvyys, koska heidän näkemystensä mukaan rahastoimaton ja jakojärjestelmään perustuva YEL-järjestelmä ei ole pidemmällä ajalla kannattava. Analyysini mukaan yrittäjät eivät pidä Suomen YEL-järjestelmää legitimiinä, joten osa yrittäjistä kokee Ruotsin ja Viron eläkejärjestelmät houkuttelevimpina vaihtoehtoina.

Yrittäjät esittävät ratkaisuksi YEL-järjestelmän poliittisen kestävyyskysymyksen parantamiseksi seuraavia ideoita: pienten yritysten mukaan ottamista päätöksentekoon, etujärjestön perustamista, julkisten varojen oikeudenmukaisempaa käyttöä ja yrittäjyyden edellytysten tukemista. Yrittäjät perustelevat yrittäjyyden tukemista yrittäjyyden arvostamisella ja yritystoiminnan edellytyksiä mahdollistamisella. Yrittäjien ehdotuksen taustalla on yrittäjien

kokemukset eläkepäättäjien hitaasta päätöksenteosta, eläketoimijoiden ylivallasta ja valtion subventointitarpeella syyllistämisestä. Analyysini vahvistaa, että historiassa päätetyt kolmikantainen päätöksenteko ja valtion yrittäjien eläkkeiden subventointitarve kaventavat yrittäjien ideoiden toteuttamista käytännössä.

Taloudellisen kestävyys osalta, toisin kuin aiemmassa tutkimuksessa, jossa havaittiin yrittäjien eläkkeiden alivakuuttamisen johtuvan siitä, että yrittäjillä ei ole riittävästi osaamista tuotteidensa ja palvelujensa hinnoittelusta ja kulurakenteesta (Ks. esim. Kananen ym. 2019, 5, 100–101), yrittäjät tuovat Kansalaisadressissa esiin yritystoiminnan vahvan sääntelyn, epävakaan markkinan ja yleisten kulujen nousun negatiiviset vaikutukset yritystoiminnan kannattavuuteen. Nämä perustelut vastaavat aiemmin tutkittua (Ks. esim. Kananen ym. 2019, 5, 100–101). Toisaalta moni yrittäjä jatkaa kannattamatonta liiketoimintaa alivakuuttamalla eläketurvaansa muiden hyötyjen ollessa suuremmat, mikä vastaa aiemmin tutkittuja syitä kannattamattoman yritystoiminnan jatkamisesta (Ks. esim. Halvarsson ym. 2018, luku 1).

Tarkastellessani eläkejärjestelmän taloudellisen kestävyyttä suurin epäkohta on yrittäjien näkemysten mukaan laskennallisen työtulon idean perustuminen toimialan mediaanipalkkaan. Yrittäjät perustelevat kritiikkiään työtulojen vaikealla ennustamisella. Tutkimustulosteni mukaan erityisen kohtuuttomaksi yrittäjät kokevat YEL-maksun tilanteessa, jossa yrittäjä joutuu maksamaan YEL-maksua toimialan mediaanipalkan mukaan silloinkin, kun yrityksen tuotto ei mahdollista palkanmaksua yrittäjälle hänen maksettuaan ensin lakisääteiset palkat työntekijöille. Tällaisessa tilanteessa yrityksen kannattavuus heikkenee siinä määrin, että yrityksen toiminnan jatkaminen ei ole enää mahdollista.

Yrittäjät esittävät YEL-järjestelmän taloudellisen kestävyys parantamiseksi kokonaan tai osittain vapaaehtoista eläkejärjestelmää tai liukuvien tulojen mukaan joustavaa järjestelmää. Yrittäjät perustelevat YEL-maksujen kohtuullistamista ja joustavoittamista yrittäjien valtiolle maksamilla arvonlisä-, tulo- ja yhteisöveroilla sekä mikroyrittäjät ihmisten työllistämällä ja työnantajamaksuilla. Näistä syistä yrittäjät kokevat alivakuuttamisen termin loukkaavana ja epäoikeudenmukaisena, mikä vastaa aiemmin tutkittua (Kananen ym. 2019, 5, 100–101) siitä, että yrittäjät eivät tunnista omaa vastuutaan riittävän YEL-vakuutuksen maksamisesta, josta seuraa yrittäjän heikompi eläketurva valtion subventointitarpeen lisäksi. Erityisen epäoikeudenmukaiseksi yrittäjät kokevat tilanteen, jossa yrityksen toiminta päättyy konkurssimenettelyyn ja YEL-maksut tulevat yrittäjälle henkilökohtaisesti maksuun ulosoton kautta.

Tutkimustulokseni viittaavat siihen, että yrittäjät kokevat yritystoiminnan hyötyjen olevan niin suuret yhteiskunnalle, että YEL-maksuja voitaisiin joustavoittaa. Tämä kuitenkin heikentäisi YEL-järjestelmän taloudellista kestävyyttä. Toisaalta yrittäjät perustelevat vapaaehtoisuutta rinnastaen eläkevakuutusriskin kantamisen yritysrisikin kantamiseen ja yrittäjien yksityisiä eläkeyhtiöitä parempaan sijoitusosaamiseen sekä itse sijoitettujen eläkemaksujen jäämiseen perinnöksi.

YEL-järjestelmän taloudellisen kestävyuden osalta yrittäjien ehdottama vapaaehtoisen eläkejärjestelmän idea kohtaa heikosti eläke toimijoiden YEL-järjestelmän taloudellista kestävyuden periaatetta, jonka mukaan vuosittaisten eläkevakuutusmaksujen tulee kattaa saman vuoden yrittäjien kertyneet eläkkeet. Vapaaehtoinen eläke tosin on osana Euroopan unionin, Kansainvälisen työjärjestön ja Kansainvälisen sosiaaliturvajärjestön luokittelemaa kolmen pilarin sosiaali- ja eläketurvajärjestelmää, mutta sillä tarkoitetaan yksityistä vapaaehtoista vakuutusta. Analyysini mukaan yrittäjien kehitysehdotus YEL-järjestelmän vapaaehtoisuudesta törmää seuraaviin polkuriippuvuuksiin: YEL-järjestelmä perustuu sosiaalivakuutukseen, pakollisuuteen, jakojärjestelmään, työtulon ideaan, yksityisten eläkeyhtiön valtaan ja YEL-maksujen rahastoimattomuuteen.

Yrittäjiltä eniten kritiikkiä saaneen laskennallisen työtulon idean monimutkaisen mallin purkamisen on haastavaa, koska se perustuu eläkejärjestelmän etuusperusteiseen jakojärjestelmäideaan, joka parantaa YEL-järjestelmän taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä. Helppoa ei ole myöskään poistaa yksityisiä eläkeyhtiöitä ja heidän asiantuntijoidensa harkintaoikeutta, koska tällainen rakenne on ollut vallassa pitkään Suomessa. Lisäksi yhtenä polkuriippuvuutena yrittäjien eläkejärjestelmän taloudelliseen kestävyyteen liittyvien ideoiden toteuttamista kapeuttaa vaikeasti veronmaksajille perusteltava valtion tarve subventoida yrittäjien eläkkeitä nykyistä enemmän.

Tarkastellessani YEL-järjestelmään sosiaalista kestävyyttä huomionarvoista on se, että eläkemaksun joustavuuden toive on ristiriidassa yrittäjien kritiikkiin liittyen alhaiseen YEL-eläkekertymään. Yrittäjät perustelevat alhaisen eläkekertymän kritiikkiään sillä, että uudistuksen myötä tulevat korotetutkaan eläkemaksut eivät riitä hyvään eläketurvaan. Epäoikeudenmukaisuuden tunteen sanallistamisessa yrittäjät vertaavat itseään palkansaajiin.

Yksin- ja mikroyrittäjät perustelevat kritiikkiään palkansaajia pienemmillä tuloilla, mikä vastaa aiemmin tutkittua liittyen erityisesti yksinyrittäjien palkansaajia pienempiin tuloihin (Eläketurvakeskus 2023). Muina perusteluina yhdenvertaisuuden puuttumiseen palkansaajiin

nähdessä yrittäjät tuovat esiin yrittäjien eläkekertymän pienuuden suhteessa määritettyyn työtuloon, YEL-maksun suuruuteen ja palkansaajien eläkekertymään. Yrittäjien mukaan heikompi sosiaaliturva verrattuna palkansaajiin tulee erityisesti esiin, kun yrittäjä sairastuu. Siinä, missä palkansaajalla on lakisääteinen oikeus olla sairauslomalla, yrittäjän velvollisuutena on varmistaa yrityksen kassavirta sairaanakin.

Huolimatta tiedostetuista yritystoiminnan riskeistä osa yrittäjistä nostaa esiin sen, että yrittäjä ei saa työttömyyskorvausta päiviltä, jolloin hänellä ei ole laskutettavaa työtä tai tuotemyyntiä. Toisin kuin työtön saa työttömyyskorvausta kaikilta päiviltä. Yrittäjät eivät kuitenkaan mainitse kommentissaan vapaaehtoisia ja yrityksille verovapaita vakuutuksia työttömyyden varalle tai yrittäjien yöttömyyskassaan liittymisen mahdollisuutta. Lisäksi osa yrittäjistä kritisoi vanhempainvapaalle jäämisen vaikeutta joustamattomien YEL-maksujen takia. Yrittäjät perustelevat kritiikkiään sillä, että ajankohdan päättäminen ei ole omassa vaikutuspiirissä, joten voi käydä niin, että vanhempainraha jää pieneksi, jolloin valinnanvapaus heikkenee sen osalta, kumpi vanhemmista voi olla vanhempainvapaalla.

Sosiaalisen kestävyuden osalta osa yrittäjistä kritisoi lisäksi eläkemaksun pohjalta kertyvää yrittäjien eläkettä siinä tilanteessa, jossa kertymä on niin alhainen, että yrittäjä saa vain takuueläkkeen verran eläkettä. Yrittäjien mielestä on epäoikeudenmukaista, että saman verran takuueläkettä saa jokainen suomalainen tekemättä päivääkään työtä. Kuten aiemmassa tutkimuksessa (Tenhunen & Vaittinen 2016, 154) on esitetty luottamuksesta eläkejärjestelmää kohtaan, yrittäjienkin luottamus eläkejärjestelmään riippuu eläkejärjestelmän mahdollisuudesta saavuttaa tasapaino taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden välillä. Tutkimustulokseni viittaavat siihen, että yrittäjät pitävät palkansaajien eläkejärjestelmää oikeudenmukaisempina kuin YEL-järjestelmää.

YEL-järjestelmän sosiaalisen kestävyuden ulottuvuuden osalta yrittäjät ehdottavat YEL-maksua, joka perustuu yrittäjän palkkaan kuten Ruotsissa. Sosiaalisen kestävyuden osalta yrittäjien esittämä järjestelmien yhdenmukaistamisen idea palkansaajien kanssa on jo kertaalleen 1960-luvulla läpikäyty idea (Pietiläinen 2005; Ahtokari 1988, 302–305). Jo tuolloin havaittiin, että eläkejärjestelmän polkuriippuvuuksien näkökulmasta tarkasteltuna YEL- ja TyEL -järjestelmien yhdistäminen on kallista. Näin ollen perusteluna erillisille järjestelmille työntekijäjärjestöt esittivät yhdistämisen tuoman liian suuren tulonsiirron työntekijöiltä yrittäjille. Toisaalta YEL-järjestelmän perustamisen aikoihin vuonna 1970

eduskunnassa painotettiin tasa-arvoista jatkokehitystä työntekijöiden ja yrittäjien eläkejärjestelmien osalta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 13.)

Tutkimustuloksieni viittaavat siihen, että yksin- ja mikroyrittäjät eivät tunnista YEL-järjestelmän tehtävää taloudellisten ja sosiaalisten riskien jakajana ja kohtuullisen eläketurvan varmistajana. Yrittäjistä isolle osalle etuusperusteinen jakojärjestelmä on tuntematon käsite YEL-maksujen rahastoimattomuuden lisäksi ja yrittäjät pitävät YEL-maksuja sijoituksina, ei sosiaalivakuutuksena. Nämä YEL-järjestelmän polkuriippuvuudet kapeuttavat liukuvien työtulojen mukaan joustavan YEL-järjestelmän ideaa ja estävät täysin vapaaehtoisen eläkejärjestelmäuudistuksen. Huomionarvoista on lisäksi se, että joidenkin yrittäjien esiin tuoma Ruotsiin muuttaminen paremman yrittäjien sosiaalijärjestelmän toivossa ei toisi mukanaan vapaaehtoista eläkemaksua. Toisaalta Ruotsin YEL-malli perustuu yrittäjän nostamaan palkkaan, täydentävään sopimusperusteiseen eläketurvaan ja yksityisiin eläkesäästöihin (Ks. Uusimäki 2022, 43–45, 47–48), joita Suomenkin yksin- ja mikroyrittäjät ehdottavat ratkaisuksi YEL-ongelmaan.

Yrittäjien osaamattomuus yrittäjän eläkejärjestelmän yksityiskohdista näkyy muun muassa siinä, että harva adressiin kommentoineista yrittäjistä ymmärtää täysin oman eläkejärjestelmän perusteita ja sisältöä. Aineistoon valitussa otannassa yksikään yrittäjä ei ota huomioon kritiikissä, kritiikin perusteluissa eikä vaihtoehtoisissa ideoissa historiassa tapahtuneiden eläkepäättösten tuomia polkuriippuvuuksia, jotka kapeuttavat tai estävät suurten ja nopeiden eläkeuudistusten tekemistä. Toisaalta vuoden 2022 Kansalaisadressissa yrittäjät tarkastelivat oikeutetusti ja ymmärrettävästi YEL-uudistusta omista intresseistä lähtöisin ja tuoden oman äänensä kuuluviin YEL-järjestelmän kehitysideoihin liittyen.

Näen tämän kertaluontoisen vuoden 2022 eläkeuudistuksen tapauksen osoituksena siitä, että Kansalaisadressin kommenteilla ja teemaan liittyvällä mediarummutuksella yksin- ja mikroyrittäjät ovat saaneet äänensä kuuluviin ja voineet joltakin osin vaikuttaa yhteiskunnallisiin päätöksiin. Yksin- ja mikroyrittäjien, jotka muodostavat Suomen suurimman yrittäjryhmän, ääni on saatu kuuluviin muun muassa siinä muodossa, että heitä edustaa tapauksen myötä syntynyt MYRY-järjestö. Toisaalta tutkiessani eläkejärjestelmän kehitykseen liittyviä valintoja ja niiden perusteita sisäistin polkuriippuvuuksien tuoman problematiikan eläkejärjestelmien uudistamiseen.

Vertaisarvioitua tutkimusta yrittäjien intresseistä ja liiketoiminnan näkökulmista liittyen YEL-järjestelmään on varsin vähän, mikä ei vastannut ennakko-odotuksiani. Vertaisarviodun

tutkimuksen vähyys rajoitti pro gradu -tutkielmani kannalta tutkimustulosten vertaamista aiempiin vastaaviin tutkimuksiin. Toisaalta sain laadukasta tutkimustietoa pro-graduni teoriaosuuteen ja tulosten vertailuun eläkeoimijoiden YEL-järjestelmää koskevista tutkimuksista. Näissä tutkimuksissa näkökulma on ensisijaisesti Suomen valtiontalouden tasapaino järjestelmän taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen kestävyden osalta.

Pro gradu -tutkielmassani toin näkyviin uusia oivalluksia yrittäjien ja poliittisten eläkeoimijoiden väliseen eläkekiistaan. Kiistan keskiössä ovat erilaiset intressit ja ideat YEL-järjestelmän uudistamisesta sekä poliittisten eläkeoimijoiden ylivalta Suomessa suhteessa yksin- ja pienyrittäjiin. Koen, että teoreettiset käsitteet eläkejärjestelmien kestävydestä ja eläkepolitiikan muovautumista selittävästä tekijöistä sekä Piersonin (Myles & Pierson 2001; Pierson 2000) politiikan tutkimuksessa yleisesti käytetyn historiallisen institutionalismin teoriaviitekehys toimivat tutkimuksessani hyvin yrittäjien näkemysten tarkastelussa.

Yhdistin tutkimuksessani teoreettista jäsenystä ja aineistokohtaista analyysia, jossa kestävyuden ulottuuden ja eläkepolitiikan intressejä, ideoita ja instituutioita koskeva viitekehys suuntasivat tarkastelua, mutta kategorisointi ja teemojen nimeäminen perustuivat aineistosta nouseviin merkityksiin. Tämä mahdollisti sen, että yrittäjien omat tulkinnat ja kokemukset tulivat näkyviin. Teoreettisen viitekehysten näkökulmien ja tutkimuskysymysten määrää ja eläkehistoriaosuutta olisin voinut rajata tiukemmin. Tämä siitä syystä, että eläkejärjestelmän kestävyuden ulottuvuudet eivät ilmene tarkasti rajaten tietyssä kategoriassa, vaan niiden välillä on yhteyksiä ja rajapinnoissa konflikteja. Tästä syystä eläkejärjestelmän kestävyuden ulottuvuuksien kietoutuminen tuotti tutkielmaani toistoa, jota oli vaikea välttää tutkimusteknisistä ja -eettisistä syistä. Lisäksi jälkikäteen tarkasteltuna teoreettisen viitekehysten olisi voinut sitoa systemaattisemmin kirjallisuuskatsauksen läpi, jolloin työn teoreettinen punainen lanka olisi näkyvämpi alusta lähtien. Koen, että analyttinen kehikko toimi kuitenkin empiirisen aineiston tulkinnassa johdonmukaisesti.

Tutkijana minua haastoi koko pro gradu -tutkielmaprosessin ajan ristiriita liiketoiminnan lainalaisuuksien, yrittäjien intressien ja ideoiden sekä yrittäjän eläkejärjestelmän taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen kestävyden ja polkuriippuvuuksien välillä. Lukija nähdä selkeämmin, olenko itse kehystänyt poimintojani aineistosta tai analyysiäni toista tämän eläkekiistan osapuolta Suomen valtiota ja eläkepoliittisia toimijoita vai yrittäjiä suosimalla. Toisaalta osa-aikaisena yrittäjänä yhdyn yksin- ja mikroyrittäjien näkemyksiin, jotka liittyvät pienten yritysten heikkoon ja epäoikeudenmukaiseen asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa.

Ymmärrän yrittäjien pettymyksen ilmaisuja, koska eläkepolitiikan keskeisten toimijoiden poliittisena tahtotilana näyttää historian ja eläketurvakeskuksen tutkimuksissa esiin tuotujen näkökulmien valossa olevan eläkejärjestelmän periaatteiden säilyttäminen sekä uusien eläkevakuutusmittareiden torjuminen. Lisäksi ymmärrän yrittäjien ärsyyntymistä poliittisten toimijoiden sekä palkansaajien ja työnantajayritysten etujärjestöjen tapaan kehystää päätökset palvelemaan omia intressejään ja uskollisuuden osoitusta intressiryhmille sekä kerätä kunnia päätöksistä ja vältellä vastuunkantoa päätöksistä. Näkisin, että valtion olisi viisasta käyttää enemmän ohjausvaltaa eläkeuudistuksissa ja kaikista eläkejärjestelmän mittareista pitäisi pystyä neuvottelemaan, jotta yrittäjät eivät kyseenalaistaisi YEL-järjestelmän legitimiyyttä.

Lisäksi koen meidän yrittäjien kannalta harmillisena, että Suomen heikossa taloudellisessa tilanteessa taloudelliseen kestävyys liittyvät polkuriippuvuudet estävät käytännössä kokonaan yrittäjien esittämät vaihtoehdot eläkemaksun edes osittaisesta vapaaehtoisuudesta ja eläkemaksujen rahastoimisesta. Tilanteessa, jossa syntyvyys heikkenee ja elinikä nousee, tällaisen etuusperusteisen jakojärjestelmän, jossa eläkemaksuja ei rahastoida, tulevaisuuden näkymä on yrittäjien eläkejärjestelmän kestävyys kannalta lohduton. Toisaalta pohdin, löytyykö YEL-järjestelmän uudistamisen mahdollisuus yrittäjien kohtuuttomana pitämästä laskennallisen työtulon ideasta, jonka yrittäjät kokevat heikentävän yrityksen kannattavuutta ja pienentävän yrittäjän elantoa. Laskennallisen työtulon idean muuttaminen mahdollistaisi myös yrittäjien sosiaaliturvan yhdenmukaistamisen palkansaajien kanssa. Yksin- ja mikroyrittäjien ideaa YEL-maksun perustamisesta palkkaan haastavat kuitenkin osaltaan eri kokoisten ja yhtiömuotoisten yritysten intressien ristiriidat.

Osa yrittäjistä hyödyntää yrityksen varojen ammattimaista sijoittamista holdingyhtiön nimissä ja maksaa verohuojennettuja osinkoja. Näin ollen palkkaan perustuva YEL-maksu kattaisi vain pienet yritykset, joiden tavoitteena on elättää yksinyrittäjä ja hänen perheensä, ei niinkään tuottaa voittoa tai hakea kasvua yritykselle. Iso kysymys jatkossa on, saako Suomessa ylläpitää kannattamatonta yritystoimintaa eläketurvaa alivakuuttamalla ottaen huomioon heikon yleisen taloudellisen tilanteen ja maahanmuuttajien heikon työllistymisen muutoin kuin yrittäjinä matalapalkka-aloille. Lisäksi pohdin, minkä kokoisten ja tuloisten yritysten eläkemaksujen vastuunkannosta tässä YEL-järjestelmän uudistamistapauksessa todellisuudessa oli kysymys.

Pohdin vastuunkantoa siitä syystä, etten havainnut Kansalaisadverssin kommenttien perusteella solidaarisuutta erikokoisten yritysten välillä tai eri yrittäjäsukupolvia kohtaan. Yrittäjä haluaa

kantaa yritysrisikin ja eläkemaksujen sijoitusrisikin, mutta yrittäjää ei kiinnosta eläkkeiden kollektiivinen riskienjako yrittäjien kesken, koska yrittäjä ei luota eläkejärjestelmään. Yrittäjät eivät koe ideaa eläkejärjestelmän toimimisesta progressiivisen verotuksen täydentäjänä oikeudenmukaisena. Yrittäjien luottamusta eläkejärjestelmän sosiaalista kestävyyttä kohtaan nakertaa heikko eläketurvan ennustettavuus. Kun taas YEL-järjestelmän heikkoon tuntemiseen voi näkemykseni mukaan vaikuttaa eläkepoliittisten toimijoiden tapa kehystää omista intresseistään ponnistavia ideoita muun muassa valitsemalla itselleen mieleiset asiantuntijat selvitystyön tekemiseen. Riippuen asiantuntijoista selvitystyössä käytetty käsitekieli on selkeää ja ymmärrettävää tai vaihtoehtoisesti ei aukea ollenkaan yrittäjille.

Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista lukea kvantitatiivinen tutkimus tästä samasta teemasta aineiston laajuuden takia. Kansainvälinen vertaileva tutkimus yrittäjien eläkejärjestelmien kestävyydestä Pohjoismaissa olisi myös hyödyllinen, koska vertailun pohjalta voisi löytää ideoita Suomen YEL-järjestelmän kehittämiseen. Lisäksi voisi tutkia uudestaan yrittäjien ja palkansaajien sosiaaliturvan yhdistämisen mahdollisuuksia. Erityisen kiinnostavaa olisi tutkia yrittäjien eläkkeen esityksen (HE 102/2022 vp) seuraamuksia.

Tällainen vaikuttavuustutkimus vahvistaisi tai heikentäisi yksin- ja mikroyrittäjien rakentamaa syy-seuraussuhdetta hallituksen esityksen ja yrittäjien eläkejärjestelmän kestävyuden heikkenemisen välille. Näkemykseni mukaan yrittäjien Kansalaisadressissa esittämä syy-seuraussuhde on osoittautunut oikeansuuntaiseksi. Suomen talouskasvu ei näytä piristymisen merkkejä, valtio maksaa vanhoja velkoja ottamalla uutta velkaa ja työllisyysnäköymät ovat lohduttomat samaan aikaan, kun Suomessa on jo yli miljoona 70-vuotiasta eläkeläistä (Ylipiessa 2025). Kun tähän lisätään vuosina 2024 ja 2025 pienten yritysten konkurssiaalto (Ks. esim. Herrala 2025) ja yksityisten eläkeyhtiöiden eläkerahastojen heikko tuottavuus suhteessa yleisesti arvioituun keskituottoon (HS 2025b), huoli Suomen yrittäjien eläkejärjestelmän taloudellisesta, sosiaalisesta ja poliittisesta kestävyydestä jatkunee pitkälle tulevaisuuteen.

Yhdistelmävakuutuksesta on esitysluonnos ja YEL-järjestelmästä kansalaisaloite (HS 2026), mutta, miten eläkejärjestelmää voidaan muuttaa, kun historiallisesti rakentuneet instituutiot puolustavat olemassa olevaa mallia? Miten poliittiset päättäjät vastaavat siihen, että yrittäjien oikeudenmukaisuus nojaa aiemmin annettuihin lupauksiin ja päätöksiin? Mistä varoista maksetaan yrittäjien eläkejärjestelmän taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen kestävyuden hintana olevat kustannukset? Alkaako olla aika leikata karttuneita eläkkeitä?

Lähdeluettelo

- Adressit.com (2022) Vaadimme hallituksen yrittäjän eläkelain muutosta koskevan esityksen (HE 102/2022 vp) kumoamista ja uudelleen käsittelyä. (Luettu 8.9.2024).
https://www.adressit.com/signatures_with_comments.php?petition=vaadimme_hallituksen_yrittajan_elakelain_muutosta_koskevan_esityksen_he_1022022_vp_kumoamista_ja_uudelleenkasittelya&page_number=336&num_rows=200
- Alaluusua-Listola, A. & Backman, H. & Elomaa, N. & Hassinen, I. & Hellstén, H. & Hämäläinen, J. & Koskela, S. & Leimio, M. & Näätsaari, S. & Ojala, K. & Palomurto, M. & Rantahalvari, V. & Taipalus, T. & Tanskanen, A. & Tossavainen, H. *Yrittäjän työeläketurvan kehittäminen*. Työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 23. Valtioneuvosto 13.3.2019.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/0561be49-3296-41cf-8686-4f5fa835facd>
 (luettu 12.9.2024).
- Andersen, T.M. (2021) *Eläkkeiden riittävyys ja kestävyys – arvio Suomen eläkejärjestelmästä*. Eläketurvakeskus. Turenki: Hansaprint Oy.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143090/elakkeiden-riittavyys-ja-kestavyys-arvio-suomen-elakejarjestelmasta.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Luettu 7.10. 2024).
- Ahtokari, R. (1988) *Tuntematon vaikuttaja. Työeläkejärjestelmän isä Teivo Pentikäinen*. Porvoo; Hki; Juva: WSOY.
- Arajärvi, P. (2011) *Eläke ja omistusoikeus*. Teoksessa: Johansson, J-E., Lassila, J. & Niemelä, H. *Eläkevalta Suomessa*. Helsinki: Unigrafia.
- Arza, C., & Kohli, M. (2007). *Pension reform in Europe: Politics, policies and outcomes*. Routledge.
- Barr, N. (2013) *Suomen eläkejärjestelmä: Riittävyys, kestävyys ja järjestelmän rakenne*. Suomen eläkejärjestelmän arvio osa 1. Helsinki: Eläketurvakeskus.

- Béland, D. (2005) Ideas and Social Policy: An institutionalist perspective. *Social Policy & Administration*, 39(1), 1-18. <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.utu.fi/doi/epdf/10.1111/j.1467-9515.2005.00421.x> (luettu 24.4.2025).
- Béland, D. (2007) Ideas and Institutional Change in Social Security: Conversion, Layering, and Policy Drift. *Social Science Quarterly*, 88(1), 20–38. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2007.00444.x> (luettu 9.10.2024).
- Béland, D. & Cox, R. H. (Eds.) (2011) *Ideas and politics in social science research*. Oxford University Press. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/reader.action?docID=3053940&c=RVBVQg&ppg=10> (luettu 4.5. 2025).
- Blyth, M (2010) *Ideas, uncertainty, and evolution*. Teoksessa Béland, D., & Cox, R. H. (Eds.). *Ideas and politics in social science research*. Oxford University Press. 102–122. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/reader.action?docID=3053940&c=RVBVQg&ppg=121> (luettu 4.5. 2025).
- Dufva, M., Halonen, M., Kari, M., Koivisto, T., Koivisto, R. & Myllyoja, J. (2017) *Kohti jaettava ymmärrystä työn tulevaisuudesta*. Maaliskuu 2017. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 33/2017 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/191d34aa-91a8-478e-8325-1fcc697300d8/content> (luettu 10.4.2025).
- Eduskunta (2022) *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrittäjän eläkelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta* [HE 102/2022 vp](#) (luettu 10.10.2024).
- Eläketurvakeskus (2020) *Viron eläkejärjestelmä 2020*. Kansainväliset asiat. Muiden maiden eläkejärjestelmät. Eurooppa. <https://www.etk.fi/kansainvaliset-asiat/muiden-maiden-elakejarjestelmat/eurooppa/viron-elakejarjestelma/> (luettu 1.8.2025).

Eläketurvakeskus (2023) Suomen eläkevakuutetut 2022. Eläketurvakeskuksen tilastoja 13/2023. Helsinki. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147942/suomen-tyoelakevakuutetut-2022.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (luettu 3.1.2025).

Eläketurvakeskus (2024a) *Eläkeuudistukset*. <https://www.etk.fi/suomen-elakejarjestelma/elakeuudistukset/aiemmat-uudistukset/> (luettu 10.11. 2024).

Eläketurvakeskus (2024b) *Työeläkejärjestelmän valvojat*. <https://www.etk.fi/suomen-elakejarjestelma/hallinto-ja-valvonta/tyoelakejarjestelman-valvojat/> luettu 10.11.2024).

Eläketurvakeskus (2024c): *YEL-vakuutus - yrittäjän turvan ABC*. <https://www.etk.fi/wp-content/uploads/2024/02/yrittajan-elaketurvan-abc-2024.pdf> (luettu 10.11. 2024).

Eläketurvakeskus (2025a). *YEL-yrittäjät*. <https://www.etk.fi/suomen-elakejarjestelma/elaketurva/tyoelaketurvan-kattavuus-ja-vakuuttaminen/yel-yrittajat/> (luettu 28.2.2025).

Eläketurvakeskus (2025b) *YEL:n valtion osuus ja YEL:n eläkemeno*. <https://www.etk.fi/suomen-elakejarjestelma/rahoitus-ja-sijoitustoiminta/tyoelakkeiden-kustannustenjako/yel-elakkeiden-kustannustenjako/> (luettu 2.4.2025).

Eläketurvakeskus (2025c) *Työeläke ja täydentävät kansaneläke ja takuueläke*. <https://www.tyoelake.fi/mika-tyoelake-on/kansanelake-ja-takuuelake-taydentavat/#title> (luettu 10.2.2025).

Eläketurvakeskus (2025d) *Yrittäjien eläkemaksut*. <https://www.etk.fi/suomen-elakejarjestelma/rahoitus-ja-sijoitustoiminta/tyoelakemaksut/yrittajien-elakemaksut-yel-ja-myel/> (luettu 15.5.2025).

- Erkkilä, P. (2025) *Kansalaisvaikuttamisen tietopaketti. Tiedä jotta vaikutat. Vaikuttamisen areenat*. [Eduskunta.fi](https://www.eduskunta.fi).
<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineist> (luettu 20.5.2025).
- Eriksson, P. & Koistinen K. (2014) *Monenlainen tapaustutkimus*. Kuluttajatutkimuksen tutkimuksia ja selvityksiä 11/2014. Helsinki:
Kuluttajasuojatutkimus. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/fecd7913-7363-4d9f-9e2e-2d9f3e597230/content> (Luettu 12.10.2024).
- Eskola, J. & Suoranta J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Helsinki: Vastapaino.
- Finanssivalvonta (2021) *Finanssivalvonnan teema-arvio Yrittäjän eläkelain (YEL) mukaisen vakuutuksen toimeenpanosta*. Valvottavatiedote 24.6.2021–30/2021.
<https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/valvottavatiedotteet/2021/finanssivalvonnan-teema-arvio-yrittajan-elakelain-yel-mukaisen-vakuutuksen-toimeenpanosta/> (luettu 30.3.2025).
- Grahn-Laasonen, S. (2025) *Näin yrittäjien eläkkeitä aiotaan muuttaa*. Helsingin Sanomat.
Haastattelu Muhonen, T. Helsinki. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011664669.html>
(luettu 2.12.2025).
- Halvarsson, D., Korpi, M., Wennberg, K. (2018) *Entrepreneurship and income inequality*. *Journal of Economic Behavior & Organization*, Volume 145, January 2018, 275–293.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167268117303074> (luettu 3.4.2025).
- Hanén, L. (2022) *Adressit.com:ssa. Vaadimme hallituksen yrittäjän eläkelain muutosta koskevan esityksen (HE 102/2022 vp) kumoamista ja uudelleenkäsittelyä*
https://www.adressit.com/signatures_with_comments.php?petition=vaadimme_hallituksen_yrittajan_elakelain_muutosta_koskevan_esityksen_he_1022022_vp_kumoamista_ja_uudelleenkasittelya&page_number=336&num_rows=200. (Luettu 8.9.2024).
- Hanén, L. (2024). Mikro- ja yksinyrittäjien perustaja ja toiminnanjohtaja. MYRY.
Nauhoitettu haastattelu 19.7.2024. Haastattelija Niina Andersin.

- Hanén, L. (2024) *Yrittäjien eläkelaki. Tilannepäivitys* 22.10.2023. [Adressi.com](https://www.adressi.com/signatures_with_comments.php?petition=vaadimme_hallituksen_yrittajan_elakelain_muutosta_koskevan_esityksen_he_1022022_vp_kumoamista_ja_uudelleenkasittelya&page_number=336&num_rows=200).
https://www.adressi.com/signatures_with_comments.php?petition=vaadimme_hallituksen_yrittajan_elakelain_muutosta_koskevan_esityksen_he_1022022_vp_kumoamista_ja_uudelleenkasittelya&page_number=336&num_rows=200 (luettu 28.2. 2025).
- Hannikainen, M. & Vauhkonen, J. (2012) *Ansioiden mukaan. Yksityisalojen työeläkkeiden historia*. Helsinki: Suomalainen kirjallisuuden seura.
[file:///Users/Admin/Downloads/Ansioiden-mukaan%20\(1\).pdf](file:///Users/Admin/Downloads/Ansioiden-mukaan%20(1).pdf) (luettu 17.3.2025).
- Havakka, P., Niemelä, M. & Uusitalo, H. (2017) *Sosiaalivakuutus*. Finva. Helsinki: Hansaprint Oy.
- Hay, C. (2011) *Ideas and the construction of interests*. Teoksessa Béland, D., & Cox, R. H. (Eds.). *Ideas and politics in social science research*. Oxford University Press. 83-101.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103198/978-952-03-0701-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 4.4.2025).
- Helsingin Sanomat (2025a) *Hallitusta uhkaa yrittäjien eläkekapina*. Pääkirjoitus.
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000011623558.html> (luettu 18.11.2025).
- Helsingin Sanomat (2025b) *Eläkeyhtiöiden osakesijoitukset painuivat alkuvuodesta pakkaselle*. <https://www.hs.fi/talous/art-2000011192546.html> (luettu 3.6.2025)
- Helsingin Sanomat (2026) *Suosittu kansalaisaloite johtaisi yel-maksujen tuntuvaan kasvuun*.
<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011856940.html> (luettu 3.3.2026).
- Herrala, O. (2025) *Taas kamalat konkurssiluvut*. Kauppalehti.
<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/a/76f6b847-8b6c-412c-8c1f-dfac9aff0486> (luettu 4.11.2025).
- Hiilamo, H., Niemelä, H., Pykälä, M., Riihelä, M. & Vanne, R. (2012) *Sosiaaliturva ja elämänvaiheet Suomen sosiaaliturvan kehitys esimerkkien ja tilastojen valossa*.
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/35738b5f-430f-4369-b868-d235ce6c24ae/content> (luettu 8.2.2025).

- Hyrkkänen, R. (2009) *Onko yrittäjien eläkevakuuttaminen kohdallaan? YEL-työtulon tasotarkastelua eri näkökulmista*. Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2009:2. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129077/OnkoyrittajienelakevakuuttaminenkohdallaanYELtyotulontasotarkasteluaerinakokulmista.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 30.3.2025).
- Julkunen, R. (2006) *Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu*. Helsinki: Stakes. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201901232764> (9.11.2024).
- Järvenpää, M., Lämsiluoto, A., Partanen, V. & Pellinen, J. (2020) *Talousohjaus ja kustannuslaskenta*. Viides, uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Kananen, J. (toim), Haapala, L., Paavola, J.-M., Pulkka, V.-V., Saikkonen, P., Vainio, A. (2019) *Sosiaaliturva työn murroksessa - palkkatyö, yrittäjyys ja toimeentulon riskit*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:22. (luettu 2.1.2025).
- Kangas, O. (2007) *Finland: Labor markets against politics*. In Immergut, E., Anderson, K. & Schulze, I. *Handbook of West European Pension Politics*. Oxford: University press.
- Kangas, O. & Niemelä, M. (2017) *Riskit, vakuutus ja sosiaalivakuutus*. Teoksessa Havakka, Pauliina & Niemelä, Mikko & Uusitalo, Hannu (toim.): *Sosiaalivakuutus*. Helsinki: FINVA, 2017.
- Korkman, S (2011) (2011) *Kenelle valta päätää työeläkkeistä?* Teoksessa: Johansson, J.-E., Lassila, J. & Niemelä, H. *Eläkevalta Suomessa*. Helsinki: Unigrafia.
- Korpi, W. (2001) *Contentious Institutions: An Augmented Rational-Action Analysis of the Origins and Path Dependency of Welfare State Institutions in the Western Countries*. Forthcoming in *Rationality and Society*, 13 (2). <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:351574/FULLTEXT01.pdf> (luettu 28.3.2025).

- Kuivalainen, S., Kuitto, K., Nivalainen, S., Ilmakunnas, I., Polvinen, A., Riekhoff, A., Laaksonen, M., Tenhunen, M., Tikanmäki, H. & Risku, I. (2025) *Työurien kehitys ja työeläkejärjestelmän sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys*. Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta tehty TyEL 218 a §:n mukaisen selvityksen väliraportti. Eläketurvakeskuksen raportteja 1/2025.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/150808/2025-01-raportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 30.3.2025).
- Kuoksa, J. & Nivalainen, S. (2024) *Vanhuuseläkkeelle siirtyneet ja eläkkeiden taso taustatekijöiden mukaan vuosina 2006, 2011, 2017 ja 2023*. Eläketurvakeskuksen analyysijä 05/2024.
- Liukko, J., & Palomäki, L.-M. (2024). Luottamus instituutioihin ja lakisääteinen eläketurva. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 32(3), 232–249.
<https://journal.fi/janus/article/view/129756/94391> (luettu 8.4.2025).
- Löfgren, M & Hellstén, H. (2016) *Selvitys työttömyysjärjestelmän muutostarpeista palkkatyön ja perinteisen yrittäjyyden välimaastossa*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työelämä 40/2016.
- Markkula, J. (2022). *Yrittäjän eläkelaki ja sen täsmentäminen*. Suomen yrittäjät ry. Blogi 27.7.2022. <https://www.yrittajat.fi/ajankohtaista/blogit/yrittajan-elakelaki-ja-sen-tasmentaminen/> (luettu 20.2.2025).
- Mehta, J. (2010) *The Varied Roles of Ideas in Politics. From “Whether to how”*. Teoksessa Béland, D., & Cox, R. H. (Eds.). *Ideas and politics in social science research*. Oxford University Press. 38–64.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/reader.action?docID=3053940&c=RVBVQg&ppg=42> (luettu 4.5.2025).
- Moilanen, P. (2010) *Kenen eläke-etuudet suojataan ja miksi? Tutkimus työntekijän eläkelakia koskevista suojasäännöksistä vuosina 1961–2006*. Lisensiaatintyö. Turku: Turun yliopisto.

- Muhonen, T. & Hanska, J. (2016) Eläketurma. Miksi Suomeen tarvitaan uusi sukupolvisopimus. Tallinna: Vastapaino.
- Myles, J & Pierson, P. (ed.) (2001) The Comparative Political Economy of Pension Reform in the New Politics of the Welfare State. Oxford: Academic, 305–333.
<https://doi.org/10.1093/0198297564.003.0011> (luettu 25.1.2025).
- Mäkinen, H. (2018) Työeläkkeiden kustannusjako. Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 02/2018. Helsinki: Eläketurvakeskus. https://www.actuary.fi/julkaisut/shv-tyot/tyoelakkeiden-kustannustenjako-kasikirjan-paivitystyo/2018_SHV_Hanna_Makinen.pdf (luettu 5.1.2025).
- Niemelä, H. (2011) Eläke ja omistusoikeus. Teoksessa: Johansson, J-E., Lassila, J. & Niemelä, H. Eläkevalta Suomessa. Helsinki: Unigrafia.
- Nivalainen, S. & Tenhunen, S. (2020) Kuinka yrittäjät eläkevakuuttavat. Yrittäjien omat näkemykset ja YEL-työtulon ja yrittäjätulon suhde. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1/2020. Eläketurvakeskus.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139884/Kuinka-yrittajat-elakevakuuttavat.pdf?sequence=1&isAllowed> (luettu 8.4.2025).
- Osakeyhtiölaki 2006/624 luku 5. Annettu Helsingissä 21.7.2006. Saatavilla osoitteessa
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=NIM:202405993> (luettu 4.4.2025).
- Palier B. (2010) A Long Goodbye to Bismarck? The Politics of Welfare Reform in Continental Europe. Ordering change: Understanding the ‘Bismarckian’ Welfare Reform Trajectory. Amsterdam University Press. 19–35.
https://www.jstor.org/stable/j.ctt46n02d.5?searchText=&searchUri=&ab_segments=&searchKey=&refreqid=fastly-default%3Abde4ae0b546ec5365ebda97ffdf2ee20&initiator=recommender&seq=8 (luettu 23.2.2025).

- Palkoaho, M. (2025) *Hallitus yrittää paikata yrittäjien eläke-järjestelmää väli-aikaisella muutoksella*. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011366355.html> (luettu 17.7.2025).
- Palomäki, L-M. (2025) *Eläketieto, luottamus ja taloudellinen varautuminen. Näkemyksiä eläketurvasta 2024-kyselytutkimus*. Teoksessa Sanna Tenhunen, Liisa-Maria Palomäki, Kati Ahonen ja Jyri Liukko. *Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 3/2025*. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151378/2025-03-tutkimus.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 2.8.2025).
- Parviainen, S. (2025) *Tekoälyn kehitys vaikuttaa työmarkkinoihin ja tuottavuuteen*. Analyysi. Kansainvälinen talous. Helsinki: Suomen pankki. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2025/artikkelit/tekoalyn-kehitys-vaikuttaa-tyomarkkinoihin-ja-tuottavuuteen/> (luettu 19.5.2025).
- Perustuslakivaliokunnan lausunto (9/1999 vp) Hallituksen esitys eläkkeelle siirtymisestä myöhentävistä ja työssä jatkamista edistävistä muutoksista eläkelainsäädäntöön. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_9+1999.pdf (luettu 15.9.2025).
- Pietiläinen, S. (2005) *Kun yrittänyttä vakuutukseen laitettiin. Yrittäjien eläkelain synty ja varttuminen* Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2005:1. Edita Prima Oy, Helsinki 2005. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129111/Kunyrittanyttavakuutukseenlaitettiinryttajienelakelainsyntyjavarttuminen.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 18.2.2025).
- Pierson, P. (2001) *The new politics of the welfare state*. Oxford: Press.
- Poutiainen, E. & Hägele, M. (2025) *Analyysia YEL-työtuloista, niiden tarkistamisesta ja YEL-työtulosuosituksen laskentapalvelusta vuonna 2023*. Eläketurvakeskuksen analyysija. 03/2024 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149826/2024-03-analyysi-Analyysia-YEL-ty%C3%B6tuloista.pdf?sequence=5&isAllowed=y> (luettu 18.2.2025).

Pärnänen, A. & Sutela, H. (2014) *Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013*. Helsinki: Tilastokeskus.

Ritola, S. & Väänänen, N. (2023) *Eläketietokirja*. Helsinki: Meedia Zone OU, Tallinna 2023.

Sarkkinen, H. (2022) YEL-uudistuksen tarkoituksena on yrittäjien sosiaaliturvan parantaminen. Kolumni 2.8. 2022. Sosiaali- ja terveysministeriö.
<https://stm.fi/-/yel-uudistuksen-tarkoituksena-on-yrittajien-sosiaaliturvan-parantaminen> (luettu 18.2.2025).

Skocpol, T. (1992) *Protecting Soldiers and Mothers. The Political Origins of Social Policy in the United States*. Cambridge, MA: Belknap Press.

Sorsa, V-P. & van der Zwan, N. (2022) Sustaining the unsustainable? The political sustainability of pensions in Finland and the Netherlands. *Journal of European Social Policy*, 32 (1), 91-104. <https://doi.org/10.1177/09589287211035691> (luettu 24.11.2024).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2022a) *Asiantuntijanlausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laeiksi yrittäjän eläkelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 102/2022)*. Helsinki: Eduskunta.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2022-AK-38603.pdf> (luettu 8.9.2024).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2022b) *Vastine sosiaalis- ja terveysvaliokunnalle*. Sosiaali- ja terveysvaliokunta. Helsinki: Eduskunta.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2022-AK-45140.pdf>. (luettu 5.5.2025).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2025) *Yrittäjäkin ansaitsee kunnollisen eläketurvan: Selvityshenkilön raportti yrittäjien eläkejärjestelmän kehittämiseksi*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:35. Helsinki: Valtionneuvoston julkaisuarkisto Valto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6000-8>(luettu 5.12.2025).

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.6.1999. Saatavilla sähköisesti:

www.flinlex.fi (luettu 7.9.2024)

Suomen yrittäjät (2022) *Kysely yrittäjien eläkevakuuttamisesta 2022*. Kantar TNS.

<https://www.yrittajat.fi/app/uploads/public/2022/06/kysely-yrittajien-eläkevakuuttamisesta.pdf> (luettu 20.2.2025).

Suomen yrittäjät (2023) *Yrittäjyys Suomessa*. Tilastokeskus. Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto 2023. https://www.yrittajat.fi/tietoa-meista/tietoa-yrittajarjestosta/yrittajyys-suomessa/?utm_source=chatgpt.com (luettu 18.2.2025).

Suomen virallinen tilasto, SVT (2025a) *Konkurssit ja yrityssaneeraukset*. Helsinki:

Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/kony> (luettu 20.11.2025).

Suomen virallinen tilasto, SVT (2025b) Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstieto.

Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/julkaisu/cm17idn2a7kpv07vxcwwh4dc7> (luettu 20.11.2025).

TELA (2025) Työeläkevakuuttajat TELA ry. <https://www.tela.fi/> (luettu 8.2.2025).

Tenhunen, S. & Vaittinen R. (toim.) 2016. *Eläketalous*. Helsinki: Finanssi- ja vakuutuskustannus Finva.

Tenhunen S., Palomäki L-M, Ahonen K & Liukko, J. (2025) Eläketieto, luottamus ja taloudellinen varautuminen. Näkemyksiä eläketurvasta 2024-kyselytutkimus.

Eläketurvakeskuksen analyysinä 3/2025.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151378/2025-03-tutkimus.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 28.4.2025).

Tuomi, J & Sarajarvi A. (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki:

Kustannusyhtiö Tammi.

Uusimäki, T. (2022) *Ruotsin yrittäjien eläkevakuuttaminen ja eläketurva. Erot ja*

yhtäläisyyden Suomeen. Eläketurvakeskuksen raportteja 10/2022. Eläketurvakeskus.

Helsinki: Verkkojulkaisu.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145681/Ruotsin-yrittajien-elakevakuuttaminen-ja-elaketurva-Erot-ja-yhtalaisyydet-Suomeen.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 5.6.2025).

Uusitalo, Hannu (2012) *Eläkevakuutus*. Teoksessa Pauliina Havakka & Mikko Niemelä Mikko & Hannu Uusitalo (toim.) *Sosiaalivakuutus*. Helsinki: Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy, 76–113.

Uusi työ (2025) *Yli 73 000 kevytyrittäjää Suomessa – joustava työn tekemisen muoto vahvistuu*.

<https://uusityo.fi/yleinen/yli-73-000-kevytyrittajaa-suomessa-joustava-tyon-tekemisen-muoto-vahvistuu/> (luettu 23.4.2025).

Valtioneuvosto (2019) *Yrittäjän työeläketurvan kehittäminen*. Työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriö.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161444/R_23_19_Yrittajan_tyoelake.pdf?sequence=1 (luettu 11.2.2025).

Vauhkonen, J. (2016) *Elatuksesta eläkkeeseen vanhuudenturva suomalaisessa työnantajapolitiikassa. Työläkejärjestelmän rakentaminen*. Väitöskirja. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/ffec2ef3-8121-40df-af01-416c10bdfadb/content> (luettu 9.2.2025).

Villa, S. (2018) *Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiö*. 5., uudistettu painos, Alma Talent Oy.

Wikberg, M. (2006) *Politiikka Suomessa*. Helsinki: WSOY.

Ylipiessa, M. (2025) *Yli 70-vuotiaita on Suomessa jo yli miljoona – Ensimmäistä kertaa*.

Suomenmaa. <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/yli-70-vuotiaita-on-suomessa-jo-yli-miljoona-ensimmaista-kertaa/#:~:text=Yli%2070%2Dvuotiaita%20on%20Suomessa%20jo%20yli%20miljoona%20%E2%80%93%20Ensim%20A4ist%20A4%20kertaa%20%2D%20Suomenmaa.fi> (luettu 3.1.2026)

Yrittäjän eläkelaki 1272/2006. (2006). Saatavilla sähköisesti osoitteessa

<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2006/1272?language=fin> (luettu 9.10.2024).

Liitteet

Liite 1. Tutkimuksen analyysikehikko

Eläkepolitiikka <i>Eläkejärjestelmä</i>	Ideat perusteluineen	Intressit perusteluineen	Instituutiot perusteluineen
Taloudellinen kestävyys	Mitä ideoita kritisoidaan, ei ole mahdollista tehdä? Minkä tekeminen on oikein ja toivottavaa?	Mitä koetaan haitalliseksi itselle ja muille? Mitä tavoitellaan, halutaan ja koetaan hyödylliseksi itselle ja muille? Keiden intressejä epäillään? Millaisia intressiryhmiä mainitaan?	Miten nykyinen eläkejärjestelmä tai muutosesityksen mukainen järjestelmä turvaa tai estää taloudellista kestävyyttä? Keitä toimijoita mainitaan ja missä yhteydessä?
Sosiaalinen kestävyys	Koetaanko eläketurva riittäväksi, oikeudenmukaiseksi ja luotettavaksi? Miksi ei, milloin kyllä?	Keiden osalta ollaan huolissaan? Keiden intressejä epäillään? Keihin luotetaan?	Miten nykyinen eläkejärjestelmä tukee tai estää eläketurvan riittävyttä, oikeudenmukaisuutta ja luotettavuutta?
Poliittinen kestävyys	Millaisia käsityksiä tai kritiikkiä demokratian toimivuudesta tai laajemmista yhteiskunnallisista linjoista tuodaan esiin?	Kenen ääni kuuluu päätöksenteossa? Kenen ääni jää ulkopuolelle?	Miten päätöksenteko ja eläkejärjestelmän hallinnolliset toimijat vaikuttavat järjestelmän luotettavuuteen?
Kehitysideat YEL- järjestelmän kehittämiseen	Mitä kehitysideoita esitetään ja miten niitä perustellaan?	Mitä kehitysideoita esitetään ja miten niitä perustellaan?	Mitä kehitysideoita esitetään ja miten niitä perustellaan?
Polku- riippuvuudet	Mainitaanko YEL:in pakollisuus, jakojärjestelmä, valtion subventointi, työtulon käsite tai rahastoimattomuus?	Mainitaanko järjestelmän kollektiivinen vastuu, yksinyrittäjä yksin vastuussa maksusta, erot TyEL- järjestelmään, muu sosiaaliturva tai matalan YEL-tason kehitys (itsearviointiperusteisuus)?	Mainitaanko valtio, hallitus, työmarkkinajärjestöt, yksityisten eläkeyhtiöt, finanssivalvonta tai ETK ohjaus- ja päättävaltaa käyttävänä instituutioon?

Liite 2. Kategoriat, teemat ja edustavat kommentit

<p>YEL-järjestelmän kestävyys ulottuvuus Frekvenssi: joka 5. sivulta Teemoihin liittyvien satunnaisotosten esiintyvyys rajatussa aineistossa</p>	<p>Kategoriat ja teemat Yrittäjien vaihtoehdot ja niiden kohtaavuus polkuriippuvuuksien kanssa</p>
<p>Taloudellinen kestävyys 185 kommenttia</p>	<p>YEL-vakuutusmaksun kohtuuttomuus Yrittäjien vaihtoehdot Vapaaehtoinen eläkejärjestelmä, Liukuvien tulojen mukaan joustava järjestelmä Polkuriippuvuudet Vakuutus, pakollisuus, jakojärjestelmä, työtulo ja rahastoimattomuus</p>
<p>Sosiaalinen kestävyys 102 kommenttia</p>	<p>Yrittäjien eläketurvan epäoikeudenmukaisuus Yrittäjien vaihtoehdot Palkkaperusteinen eläke- ja sosiaalijärjestelmä, Yhdistetään kaikki sosiaalijärjestelmät Polkuriippuvuudet Erilliset eläkejärjestelmät, pakollisuus, kollektiivinen vastuu ja matalan YEL-tason kehitys</p>
<p>Poliittinen kestävyys 248 kommenttia</p>	<p>YEL-järjestelmän legitimiuden horjuminen Yrittäjien vaihtoehdot Julkisten varojen oikeudenmukaisempi käyttö Yksin- ja mikroyrittäjille tukea, mukaan päätöksentekoon ja etujärjestö Polkuriippuvuudet Yksityiset eläkeyhtiöt, eläkepäättäjien valta, valtion subventointi</p>
<p>YEL-järjestelmän kestävyys ulottuvuuksien esiintyvyydet rajatussa aineistoissa yhteensä 443 kommenttia</p>	<p>-</p>

Analyysin vaihe 1. Edustavat kommentit/kritiikki	Analyysin vaiheet 2. teemat ja 3. kategoriat (bold)	Eläkejärjestelmän kestävyden ulottuvuus	Yrittäjien vaihtoehto kohtaa polkuriippuvuuden
<p>“...Valtiolan pitäisi ol kiitollinen, että yritykset maksavat mm tuloverot, työnantajamaksut ja arvonlisäverot...”</p> <p>“...jo edelliset kaksi vuotta on ollut todella vaikeita ja täysin itsestä riippumattomista syistä”</p> <p>“Jag är ensamföretagare och har lidigt nåt otroligt mycket pga regeringens corona politik. Detta skulle vara ett slag under bältet för mig och många andra småföretagare.</p> <p>“...pienyrittäjä maksaa eläkkeen, oli tuloja tai ei.”</p> <p>“Pahimmassa tapauksessa saisin YEL-laskuja, jotka vievät koko bruttotuloni”</p> <p>“Maksukykyä ei riitä alv24, liiketilan ja muiden yrityksen kulujen jälkeen noin korkeaan yeliin. Nytkin palkkaa jää vain 1000 €/kk. Asiakkaidenkaan maksukyky ei ole loputon!”</p> <p>“Lakiesitys eriarvoistaa (mediaani on keskimäinen luku, ei keskiarvo, jolloin se painottaa PK-seudun palkkatasoa) ja supistaa...aloittelevan yrittäjän kyky selviytyä YEL-maksutaakasta.”</p> <p>“...liukuva keskitulo, jolloin parempina tulosvuosina voisi maksaa korotettua YEL-maksua ja heikkoina...voisi olla maksamatta mitään.”</p> <p>“Pieni yel+oma vapaaehtoinen eläkevakuutus...saa lapseni eläkevakuutuksen perintönä.”</p>	<p>YEL-vakuutusmaksun kohtuuttomuus</p> <p>Yritykset talouden vauhdittajina</p> <p>Vaativa toimintaympäristö ei mahdollista YEL-maksun korotusta</p> <p>Yrityksen kulurakenne yhdistettynä YEL-maksuun tekee liiketoiminnasta kannattamatonta</p> <p>Laskennallisen työtulon idea ja liiketoimintaympäristön yhteensopimattomuus</p>	<p>Taloudellinen kestävyys</p>	<p>Vaihtoehto</p> <p>vapaaehtoinen tai liukuvan keskitulon mukaan joustava eläkemaksu</p> <p>Polkuriippuvuudet</p> <p>Vakuutus, pakollisuus, jakojärjestelmä, kollektiivisuus, YEL-työtulo ja rahastoimattomuus</p>

Analyysin vaihe 1. Edustavat kommentit/kritiikki	Analyysin vaiheet 2. teemat ja 3. kategoriat (bold)	Eläkejärjestelmän kestävyden ulottuvuus	Yrittäjien vaihtoehto kohtaa polkuriippuvuuden
<p>“Yrittäjät ansaitsevat eläkkeet, kun sen aika koittaa.”</p> <p>“...yrittäjän pitäisi pystyä maksamaan yli kaksinkertainen eläkemaksu, mitä palkansaaja maksaa.”</p> <p>“Hallitusohjelmassa mainitaanjoka ilmeisesti on pelkkää sananhelinää.”</p> <p>“Olenkin elänyt köyhyysrajan alapuolella vuosia, joten tuttua. Ainakaan ei enään tarvitse raataa saadakseen rahaa”</p> <p>“Kertymä maksetusta YEI maksusta on pieni. Sosiaalialalla jolla minäkin yrittäjänä huutaa nyt jo työvoimapula tuskasta...”</p> <p>“Eläketurvajärjestelmä ja eläkevarojen maksatus “kädestä suuhun” ei herätä luottamusta, että korotetutkaan maksut riittävät ja ovat maksettavissa eläkkeinä kun oma eläkeikä koittaa. Suurempi remontti, kun vain pakolla korotetut maksut, on tarpeen luottamuksen lisäämiseksi YEL-järjestelmään.”</p> <p>“...järjestelmään on survottava aivan jäätävä määrä rahaa olemattomalla tuotto-odotuksella. Samaan pääsee kuka tahansa joutilaana downshiftaileva, työtävieroksuva</p>	<p>Yrittäjien eläketurvan epäoikeudenmukaisuus</p> <p>Yrittäjän heikompi eläke- ja sosiaaliturva</p> <p>Eläketurvan riittämättömyys</p> <p>Eläketurvaan ei voi luottaa</p> <p>YEL-vakuutusmaksulla heikko vastine eläketurvana</p>	<p>Sosiaalinen kestävyys</p>	<p>Vaihtoehto</p> <p>Yhdenvertainen sosiaaliturva-järjestelmä työntekemuodosta riippumatta</p> <p>Polkuriippuvuudet</p> <p>Erilliset eläkejärjestelmät, pakollisuus, rahastoimattomuus, kollektiivinen vastuu, matalan YEL-tason kehitys</p>

Analyysin vaihe 1. Edustavat kommentit/kritiikki	Analyysin vaiheet 2. teemat ja 3. kategoriat (bold)	Eläkejärjestelmän kestävyden ulottuvuus	Yrittäjien vaihtoehto kohtaa polkuriippuvuuden
<p>“Valtion elätettäväksi kaatuu kohta enemmän väkeä, kun työttömyysrahaa hakee entiset yrittäjät, jota toivat hetki sitten valtiolle rahaa verojen muodossa.”</p> <p>“On kaikkien etu, että ihmiset yrittävät, se vaikuttaa ostovoiman paranemiseen.”</p> <p>“...kovasti maamme köyhtyy näistä teidän vastuuttomista päätöksistä-”</p> <p>“...lopettamaan yrityksen...harmaa talous lisääntyy...onko hallituksen tarkoituskin vähentää pienyrittäjyyttä?</p> <p>“Eikö olisi aika tukea yrittäjiä, eikä tehdä yrittämisestä mahdotonta?”</p> <p>“...yrityksiä ei synny. Se tappaa samalla innovaation ja yksipuolistaa yritysten kirjoa”</p> <p>“Tukekaa yrittäjyyttä!.. suunnitelmana siirtyä Ruotsiin.!</p> <p>“Lakiuudistusta pitää muuttaa siten, että otetaan huomioon perustuslaillinen oikeus tehdä työtä”.</p> <p>“Toimin yksityisenä perhepäivähoitajana. Varhaiskasvatuslaki määrää...emme voi tehdä lapsilla suurempaa tulosta.”</p> <p>“Tämä uudistus tekee mahdolliseksi toimia psykoterapeuttina yksityisenä ammatinharjoittajana”</p> <p>“Ei rangaista...meidän maan ylläpitävää yksityisyrittäjyyttä, teidän agendan ja vallan jne lisäämiseksi.”</p> <p>“Eihän anneta....Suomen taloudesta ja kilpailukyvystä vakuutusyhtiöiden hallintaan...”</p> <p>“Täysin todellisuudesta irti oleva lakiesitys. Perusteluna “auttaa” yrittäjiä on sekin absurdi.”</p> <p>“Tuntuu siltä, että päättäjät ovat liian kauan olleet poissa työelämästä ja päätökset sen mukaisia.”</p> <p>“...hallituksen esitys ei perusteu yhteiseen hyvään, vaan yrittäjävastaisuuteen ja instituutioiden</p>	<p>YEL-järjestelmän legitimiuden horjuminen</p> <p><i>Lakiuudistuksen vakavat seuraukset</i></p> <p><i>Yritystoiminnan edellytysten heikkeneminen</i></p> <p><i>Ammatin harjoittamisen edellytysten heikkeneminen</i></p> <p><i>Ei luottamusta hallitukseen eikä sen päätöksentekokykyyn</i></p>	<p>Poliittinen kestävyys</p>	<p>Vaihtoehdot</p> <p>Julkisten varojen oikeudenmukaisempi ja järkevämpi käyttö</p> <p>Yrittäjyyden edellytykset kuntoon</p> <p>Yrittäjät mukaan päätöksentekoon</p> <p>Suurempi eläkeremontti</p> <p>Yksin- ja mikroyrittäjille tukea ja etujärjestö</p> <p>Polkuriippuvuudet</p> <p>Erilliset eläkejärjestelmät, jakojärjestelmä, yksityiset eläkeyhtiöt, eläkepäättäjien valta, valtion subventointi</p>

Analyysin vaihe 1. Edustavat kommentit/kritiikki	Analyysin vaiheet 2. teemat ja 3. kategoriat (bold)	Eläkejärjestelmän kestävyden ulottuvuus	Yrittäjien vaihtoehto kohtaa polkuriippuvuuden
<p>rahoittamiseen. Julkishallinnon viroissa...eivät nauti luottamusta...”</p> <p>“Työeläkeyhtiön osaaminen ei tule riittämään arvioimaan monenkirjavan yritystoiminnan ansiotasoa oikeudenmukaisesti.”</p> <p>“Olen todella pettynyt suomalaisiin päättäjiin...ei halua ymmärtää yrittäjän arkea ja...todellisia kuluja...tekisitkö itse hoitotyötä vastuullisena johtajanaa noin 1 100 eurolla kuukaudessa...jos työntekijä sairastuu, on kulu siitä noin 350 euroa/työpäivä.”</p> <p>“...mietitään, mistä voisi alkaa lisää rahastamaan rikkaiden eläkeyhtiöiden pussiin. Ammattiliitot ym. turhat järjestöt... voisi lopettaa, ni valtion kassaan säästyisi rahaa.”</p> <p>“Ainoastaan herää kysymys kuinka pahasta eläkeyhtiöiden lobbarit hallitusta ja virkamieskuntaa vievät.”</p> <p>“...valtion tulee ottaa eläkevarannot hoitaakseen.”</p> <p>“Kun yrittäjien asioista päätetään, olisi hyvä että päättävän pöydän ääressä istuisi pien/mikroyrittäjiä.”</p> <p>“Kuunnelkaa yrittäjiä monipuolisesti. Yrittäjät eivät ole yhtenäinen joukko.”</p> <p>“Yrittäjäjärjestötkin ajavat pääosin suurempien yritysten etuja.”</p> <p>“...yksinyrittäjiä ei ole lainkaan kuunneltu, kun tätä on tähän mennessä valmisteltu työryhmissä, miksi? Palkansaajajärjestöä kyllä, miksi?”</p> <p>“Voisiko kokoomus olla oikeasti pienyrittäjien puolella!”“</p>	<p><i>Eläkkeistä päättävät tekevät osaamattomia ratkaisuja</i></p> <p><i>Pieniltä yrityksiltä puuttuu tuki ja etujärjestö</i></p>		